

Stichting
Bedrijfstakpensioenfonds
Mode-, Interieur-, Tapijt-, en
Textielindustrie

Stichting Bedrijfstakpensioenfonds Mode-, Interieur-, Tapijt- en Textielindustrie
Akerstraat 92, 6411 HD Heerlen
Postbus 4471, 6401 CZ Heerlen
Telefoon: 088 - 116 2441 voor (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden
088 - 116 2434 voor werkgevers

Ingeschreven in het Handelsregister van de
Kamer van Koophandel onder nummer 41095737

Verslag over het boekjaar
1-1-2017 t/m 31-12-2017

Inhoud

	Pagina
Voorwoord	5
Meerjarenoverzicht	7
Bestuursverslag	
Het pensioenfonds	9
Financiële positie van het fonds	10
De pensioenregeling in 2017	12
Communicatie	14
Beleggingen	15
Samenvatting van het actuariële rapport	21
Verzekerdenbestand	26
Governance	27
Uitbestedingsbeleid en uitbestede partijen	30
Uitvoeringskosten	33
Risicomanagement	37
Vooruitblik 2018	39
Verslag Raad van Toezicht	
Reactie van bestuur	44
Verslag verantwoordingsorgaan	
Reactie van bestuur	46
Jaarrekening	
Balans per 31 december	48
Staat van baten en lasten	50
Kasstroomoverzicht	52
Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling	53
Toelichting op de balans per 31 december	58
Gebeurtenissen na balansdatum	63
Toelichting op de Staat van baten en lasten	64
Bestemming van het saldo	69
Risicoparagraaf	70

Overige gegevens

Statutaire regeling omtrent de bestemming van het saldo van baten en lasten	81
Actuariële verklaring	82
Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	84

Bijlagen

Organigram 2017	91
Organen, commissies en uitbestedingspartijen	92
Organen	94
Begrippenlijst	95

Voorwoord

In dit jaarverslag geven wij u een beeld van de ontwikkelingen in 2017 en de financiële positie eind 2017 van de Stichting Bedrijfstakpensioenfonds Mode-, Interieur-, Tapijt-, en Textielindustrie.

In financieel opzicht was 2017 een bewogen jaar. Het in maart 2017 ingediende herstelplan voldeed nog maar net aan het voorschrift, dat de financiële positie binnen de hersteltermijn het vereiste vermogen bereikt. Zou dat niet zo zijn geweest, dan zou een verlaging van de pensioenen nodig zijn geweest. Gelukkig kon die achterwege blijven. De omstandigheden maakten het ook niet mogelijk om door toeslagverlening de pensioenen te verhogen. Daarvoor moet het fonds eerst over een financiële buffer beschikken. Op dit moment is die buffer onvoldoende en is er dan ook sprake van een tekort. Daarom moest in 2018 wederom een nieuw herstelplan worden ingediend. Dit herstelplan laat zien dat het fonds naar verwachting voldoende herstelkracht heeft om uit de tekortsituatie te komen. Het ziet er echter niet naar uit dat wij de komende jaren de pensioenen door toeslagverlening kunnen verhogen.

Ons fonds is in 2016 fors gegroeid door de overkomst van Pensioenfonds Textielverzorging. In 2017 hebben gesprekken met Pensioenfonds TenCate en Koninklijke TenCate (circa € 440 miljoen) geleid tot verdere groei. TenCate is per 1 januari 2018 aangesloten en de bij Pensioenfonds TenCate opgebouwde aanspraken en lopende pensioenuitkeringen zijn overgedragen aan Bpf MITT. Het bestuur vindt groei noodzakelijk om een goed pensioen te kunnen realiseren: voor nu en voor later. Collectiviteit en solidariteit, sterke fundamenten van ons pensioenstelsel, worden hierdoor versterkt. Het fonds zorgt er hierbij wel voor dat de lasten tussen de deelnemers en pensioengerechtigden evenwichtig verdeeld worden.

Het bestuur heeft zich gedurende 2017 in een aantal speciaal daarvoor georganiseerde bijeenkomsten gebogen over de verdere inrichting van integraal risicomanagement (IRM). Het IRM-beleid is eind 2017 ingericht en vastgesteld.

We hebben verdere stappen gezet in de digitalisering van onze communicatie. We proberen onze deelnemers meer op de hoogte te houden via e-mails, nieuwsbrieven en via onze website. Zo hebben de deelnemers altijd de meest recente informatie beschikbaar.

In het vervolg van dit jaarverslag leest u meer over wat wij als bestuur afgelopen jaar hebben gedaan, op basis van welke overwegingen en tot welke besluiten en aanpassingen dit heeft geleid.

Meerjarenoverzicht

	2017	2016	2015	2014	2013
Aantallen					
Aangesloten ondernemingen	1.195 ¹⁾	991 ¹⁾	1.118	1.179	1.146
Deelnemers	18.213	18.225	10.234	10.191	10.537
Gewezen deelnemers	64.401	64.796	46.221	46.920	49.632
Pensioengerechtigden	50.244	49.940	47.210	47.926	47.607
Totaal aantal verzekerden	132.858	132.961	103.665	105.037	107.776
Financiële gegevens (in duizenden euro)					
Technische voorzieningen					
<i>Voorziening pensioenverplichtingen</i>					
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds	2.732.802	2.748.234	1.912.568	1.788.864	1.434.596
Herverzekeringsdeel technische voorzieningen	3.976	4.450	4.981	5.531	5.802
	2.736.778	2.752.684	1.917.549	1.794.395	1.440.398
Overige technische voorzieningen	3	3	0	0	420
Reserves					
Extra reserve	97.849	-45.354	-58.065	37.584	66.998
Bestemmingsreserve RAM	0	0	0	0	29.309
	97.849	-45.354	-58.065	37.584	96.307

1) Exclusief ondernemingen zonder personeel.

	2017	2016	2015	2014	2013
Bijdragen	78.304	77.285	53.478	60.505	62.705
Pensioenuitkeringen	-53.021	-51.076	-42.764	-43.848	-44.298
Beleggingen					
Beleggingen ¹⁾	2.823.606	2.714.217	1.856.028	1.813.090	1.567.271
Beleggingsopbrengsten	108.398	264.005	23.326	276.892	-17.567
Rendement op basis van total return	4,02%	10,10%	1,30%	18,14%	-1,15%
Z-score	0,33	0,49	0,00	-0,18	0,20
Performancetoets	0,37	0,29	0,21	0,21	0,08
Toeslagverlening					
Actieven	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
Gewezen deelnemers	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
Pensioengerechtigden	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
Pensioenvermogen	2.834.627	2.707.330	1.859.484	1.831.979	n.v.t.
Dekkingsgraad	103,6%	98,4%	97,0%	102,1%	104,7%
Beleidsdekkingsgraad	102,5%	92,7%	98,2%	n.v.t.	n.v.t.
Vereiste dekkingsgraad	121,7%	121,2%	120,9%	116,0%	117,0%
Minimaal vereiste dekkingsgraad	104,4%	104,3%	104,3%	104,3%	104,4%

1) Inclusief lopende intrest en liquide middelen.

Bestuursverslag

Het pensioenfonds

Statutaire doelstelling van het fonds

De statutaire doelstelling van het fonds is het treffen van pensioenvoorzieningen en oudedagsvoorzieningen als bedoeld in de pensioenregeling ter zake van hun ouderdom en/of overlijden voor werknemers en gewezen deelnemers in de bedrijfstak en hun nagelaten betrekkingen op basis van de in de bedrijfstak MITT van toepassing zijnde regeling. De wijze waarop het fonds deze doelstelling uitvoert, wordt voor de pensioenvoorzieningen verder geregeld in het uitvoeringsreglement en het pensioenreglement. Het bestuur stelt de reglementen van het fonds vast en wijzigt deze waar nodig. Het fonds verricht slechts activiteiten in verband met pensioen en werkzaamheden die daarmee in verbanding staan.

Het bestuur richt zich bij het vervullen van zijn taak naar de belangen van de bij het fonds aangesloten werkgevers en de betrokken deelnemers, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden. Het bestuur zorgt ervoor dat deze zich op een evenwichtige manier vertegenwoordigd kunnen voelen. Het fonds werkt steeds op basis van een actuariële en bedrijfstechnische nota (ABTN) waarin gemotiveerd is omschreven welk beleid wordt gevoerd om de doelstelling van het fonds te kunnen nakomen. In de ABTN, ook wel bedrijfsplan genoemd, wordt nader ingegaan op de organisatie van het fonds, de inhoud van de pensioenregeling (pensioen overeenkomst), de financiële opzet (grondslagen, beleidskader en sturingsmiddelen), hoofdlijnen van het beleggingsbeleid en het interne beheersingssysteem en de opzet van de administratieve organisatie en interne controle. Naast het statutaire doel heeft het fonds een strategie, missie en visie geformuleerd.

Missie van het fonds

Het fonds wil een duurzame en betrouwbare uitvoerder zijn van de pensioenovereenkomst(en) die sociale partners uit de bedrijfstak collectief voor de (gewezen) werknemers hebben afgesloten. De belangen van deelnemers staan centraal. Het bestuur streeft naar een solidair en optimaal pensioenresultaat, waarbij de risico's evenwichtig worden gedeeld en de met sociale partners afgesproken doelen en het beleid op lange termijn ook financieel kunnen worden waargemaakt.

Visie van het fonds

Het fonds richt de uitvoering van de pensioenvoorziening zo in, dat ook in de toekomst de opdracht van sociale partners voor de uitvoering van een pensioenregeling gewaarborgd blijft. Daarbij is ook aanpassing van de regeling (wijziging opbouwpercentage) aan de risicohouding van het fonds (kans op indexatie en kans op korten) mogelijk. Het fonds is een verplicht gesteld bedrijfstakpensioenfonds. Voor draagvlak en vertrouwen is het fonds mede daarom afhankelijk van een (kosten-)efficiënte uitvoering: Op tijd de juiste uitkering doen en de juiste premie heffen. Binnen de pensioensector nemen kostendruk en regelgeving toe. Daarom is het noodzakelijk om te blijven kijken naar de optimale schaalgrootte en mogelijke uitbreiding met andere fondsen of sectoren. Aan een dergelijke beslissing gaat steeds een evenwichtige belangenafweging vooraf die duidelijk moet zijn voor alle betrokken groepen.

Strategie van het fonds

Het bestuur wil dat het fonds groeit om ook in de toekomst een optimaal pensioenresultaat te realiseren en kosten te beheersen. Bpf MITT wil tenminste de komende drie tot vijf jaar zelfstandig blijven voortbestaan met een gecontroleerde groeistrategie naar een belegd vermogen van € 4 à € 5 miljard. De gecontroleerde groeistrategie met sectoren die in enige mate raakvlak hebben met de sector kenmerkt zich door niet te snel te groot te worden om de band met de achterban niet te verliezen.

Financiële positie van het fonds

(Beleids)dekkingsgraad

Sinds de invoering van het nFTK is de beleidsdekkingsgraad leidend voor alle beleidsmaatregelen. De beleidsdekkingsgraad van een pensioenfonds is de gemiddelde dekkingsgraad van de twaalf maanden voorafgaand aan het moment van vaststelling en is daarmee minder afhankelijk van dagkoersen. De beleidsdekkingsgraad van het fonds bedroeg ultimo 2017 102,5% (ultimo 2016 was deze 92,7%). Het verloop van de feitelijke dekkingsgraad in het verslagjaar zag er als volgt uit:

	Pensioen- vermogen	Technische voorziening	Aanwezige dekkings- graad 2017	Aanwezige dekkings- graad 2016
Primo	2.707.330	2.752.684	98,4%	97,0%
Beleggingsopbrengsten	108.380	-46.180	5,6%	0,4%
Premie	70.579	84.677	-0,5%	-0,2%
Waardeoverdrachten	-97	-82	0,0%	0,0%
Kosten	1.165	731	0,0%	0,0%
Uitkeringen	-53.006	-53.101	-0,1%	-0,1%
Kanssystemen	43	-2.846	0,1%	0,3%
Toeslagverlening	0	0	0,0%	0,0%
Overige mutaties TV	301	895	-0,1%	1,0%
Andere oorzaken	-68	0	0,2%	0,0%
Ultimo	2.834.627	2.736.778	103,6%	98,4%

Reële dekkingsgraad

Daarnaast is de reële dekkingsgraad (zoals gedefinieerd in de Pensioenwet) een belangrijke graadmeter voor de financiële positie van het fonds. De reële dekkingsgraad is de beleidsdekkingsgraad gedeeld door de dekkingsgraad waarbij volledige prijsindexatie is toegepast. Ultimo 2017 bedroeg de reële dekkingsgraad 82,2% (ultimo 2016 was dit 75,2%).

Marktwaaarde dekkingsgraad

Ultimo 2017 bedroeg de marktwaaarde dekkingsgraad (= de waarde van de beleggingen en de waarde van de verplichtingen worden beide berekend met behulp van de marktrente) 100,1%. Ultimo 2016 was de marktwaaarde dekkingsgraad 92,8%.

Vereist eigen vermogen en herstelplan

Er is een tekort als de beleidsdekkingsgraad lager is dan die behorend bij het vereist eigen vermogen. Het vereist eigen vermogen bedroeg per 31 december 2017 121,7%. Hiermee ligt de beleidsdekkingsgraad van het fonds ultimo 2017 onder de vereiste dekkingsgraad en is er sprake van een tekort. Het fonds heeft een herstelplan waarin is vastgelegd welke maatregelen worden ingezet om binnen 10 jaar het vereist eigen vermogen te behalen. In het eerste kwartaal van 2018 heeft de jaarlijkse update van het herstelplan plaatsgevonden. Zie voor meer informatie de paragraaf "Vooruitblik 2018".

Risicohouding en haalbaarheidstoets

Risicohouding

Op grond van artikel 102a Pensioenwet is bepaald dat het bestuur de doelstellingen en beleidsuitgangspunten, waaronder de risicohouding moet vastleggen. De risicohouding van een fonds is de mate waarin een fonds, na overleg met sociale partners en na overleg met de organen van het fonds, beleggingsrisico's kan en wil lopen.

Bij deze risicohouding bedraagt het vereist eigen vermogen en een bandbreedte daaromheen. Deze bedraagt voor het beleggingsprofiel van Bpf MITT per 31 december 2017 op basis van de strategische mix 121,7% (31 december 2016: 121,2%), waarbij door partijen een bandbreedte is toegestaan van plus en min 5%-punt.

De volgende grenzen zijn in het kader van de risicohouding op lange termijn vastgesteld:

- de grenzen voor wat betreft het pensioenresultaat vanuit de feitelijke financiële positie respectievelijk de evenwichtssituatie zijn gesteld op 85% respectievelijk 94%;
- de grens voor wat betreft de maximale afwijking is op 30% gesteld.

Haalbaarheidstoets

Uitgaande van bovengenoemde uitgangspunten wordt de haalbaarheidstoets uitgevoerd. De haalbaarheidstoets geeft inzicht in het gemiddelde pensioenresultaat, gemeten over een toekomstperiode van 60 jaar. Als dat pensioenresultaat onvoldoende zou zijn treedt het fonds in overleg met de sociale partners om te bezien welke maatregelen genomen kunnen worden om het verwachte pensioenresultaat op het gewenste niveau te brengen. Vanaf 1 januari 2016 dient de haalbaarheidstoets jaarlijks herhaald te worden. In 2016, 2017 en ook in 2018 was het pensioenresultaat voldoende. In 2017 bedroeg het verwacht pensioenresultaat 90% en in 2018 91%.

Z-score 2017 en performancetoets

De z-score laat het verschil zien tussen het werkelijke rendement van de portefeuille en het rendement van de portefeuillebenchmark. Een positief getal betekent dat de beleggingen van het fonds het beter deden dan de benchmark. Een negatief getal betekent dat de beleggingen van het fonds het juist slechter deden. Ook de kosten tellen mee in de berekening. Pensioenfondsen berekenen elk jaar een z-score. Ook doen ze elk jaar een performancetoets. De performancetoets is een gemiddelde van de z-scores over 5 jaar.

Op basis van artikel 5 Vrijstellings- en boetebesluit Wet Bpf 2000 kan een werkgever een verzoek tot vrijstelling indienen als uit de performancetoets blijkt dat het feitelijk behaalde beleggingsrendement van het bedrijfstakpensioenfonds over een periode van vijf jaar in negatieve zin afwijkt van het rendement van de door het fonds vastgestelde normportefeuille. De performancetoets is negatief als de uitkomst lager is dan 0. Voldoet het verzoek van de werkgever aan de in het Vrijstellings- en boetebesluit Wet Bpf 2000 gestelde voorwaarden, dan moet het fonds de vrijstelling verlenen. De z-score in 2017 is 0,33. De performancetoets is 0,37. Er is dan ook geen grond tot inwilliging voor vrijstelling.

De pensioenregeling in 2017

De pensioenregeling is overeengekomen door de sociale partners en wordt uitgevoerd door het fonds. De opdracht tot uitvoering is vastgelegd in een overeenkomst tussen de sociale partners en het fonds.

De pensioenregeling van het fonds is gebaseerd op het zogenaamde 'middelloonsysteem' en heeft het karakter van een uitkeringsovereenkomst in de zin van de Pensioenwet. De standaard ingangsdatum voor het levenslang ouderdomspensioen in 2017 is leeftijd 67. (Vanaf 1 januari 2018 is dit leeftijd 68. Dit geldt zowel voor de op te bouwen pensioenaanspraken vanaf 1 januari 2018 als voor de al opgebouwde aanspraken tot 1 januari 2018. De opgebouwde aanspraken worden actuariael neutraal omgezet naar pensioenaanspraken op basis van leeftijd 68.) Eerder of later met pensioen gaan is mogelijk. Het ouderdomspensioen wordt opgebouwd over het vaste salaris en over in het reglement vermelde variabele loonbestanddelen.

De maximumloongrens bedraagt € 103.317,- (2017), de franchise € 14.953,- (2017); het opbouwpercentage bedraagt 1,6% van de pensioengrondslag.

Er is een (bijzonder) partnerpensioen verzekerd voor de (gewezen) echtgenote, echtgenoot of partner van de (gewezen) deelnemer. Het op te bouwen partnerpensioen bedraagt 70% van het ouderdomspensioen, het wezenpensioen 14%. Bij overlijden van een deelnemer wordt het partnerpensioen en het wezenpensioen berekend op basis van het te bereiken ouderdomspensioen. Het partnerpensioen is verzekerd op opbouwbasis en wordt uitgekeerd totdat de partner overlijdt.

Bovenop dit partnerpensioen krijgt de partner een aanvulling totdat hij of zij de AOW-gerechtigde leeftijd bereikt. De hoogte van dit tijdelijk partnerpensioen bedraagt maximaal 30% van het ouderdomspensioen. Dit tijdelijke partnerpensioen is verzekerd op risicobasis, wat inhoudt dat de partner dit alleen krijgt als de deelnemer overlijdt terwijl de deelnemer pensioen opbouwt in de pensioenregeling van het fonds. Bij arbeidsongeschiktheid wordt de pensioenopbouw voortgezet op premievrije basis aan de hand van een staffel gebaseerd op het arbeidsongeschiktheidspercentage van de Wet Werk en Inkomen naar Arbeidsvermogen (WIA).

De pensioenregeling kent een aantal keuzemogelijkheden. Zo hebben deelnemers de mogelijkheid om de pensioeningangsdatum te vervroegen of uit te stellen. Ook kan het partnerpensioen worden omgezet in een hoger ouderdomspensioen of andersom.

Als een deelnemer van baan verandert, kan normaal gesproken de waarde van het opgebouwde pensioen worden meegenomen naar de pensioenuitvoerder van de nieuwe werkgever. De waardeoverdracht kan alleen plaatsvinden wanneer zowel het ontvangende fonds als het overdragende fonds een dekkingsgraad van minimaal 100% hebben. Indien een gewezen deelnemer een aanspraak op ouderdomspensioen heeft die op de pensioendatum minder bedraagt dan € 467,88 (bedrag 2017), heeft het fonds de mogelijkheid die onder bepaalde voorwaarden af te kopen.

Premiebeleid

Om fluctuaties in de hoogte van de premie te voorkomen, stelt het fonds de kostendekkende premie vast met een methodiek van premiedemping. Deze demping vindt plaats op basis van een verwacht rendement. De premie voor de pensioenregeling is op grond van de afspraken in het herstelplan en volgens het in de ABTN opgenomen beleidskader vastgesteld op een doorsneepremie van 24%. Dit (maximum) percentage is door cao-partijen ook voor 2017 bekrachtigd. Van de totale premie komt maximaal één derde voor rekening van de werknemers. De wijze van betaling van de totale premies door de werkgevers is vastgelegd in het uitvoeringsreglement.

In de samenvatting van het actuariael rapport in dit verslag is vermeld dat de over het verslagjaar ontvangen premie van 24% hoger is dan de conform de ABTN vastgestelde gedempte kostendekkende premie, maar lager is dan de premie die benodigd is om de beleidsdekkingsgraad op peil te houden.

De kostendekkende premie basisregeling, gedempte kostendekkende premie en feitelijke premie zijn als volgt samengesteld:

	Kosten- dekkende premie	Gedempte kosten- dekkende premie	Feitelijke premie
Actuarieel benodigd	86.700	36.399	36.399
Opslag in stand houden vereist vermogen	18.380	7.717	7.717
Opslag voor uitvoeringskosten	5.692	5.692	5.692
Actuarieel benodigd ten behoeve van toeslagverlening	0	17.323	17.323
Premiemarge	0	0	11.163
	110.772	67.131	78.294 ¹⁾

Toeslagverlening

Vóór 2015 had het fonds geen doelgericht toeslagbeleid. Vanaf 1 juli 2015 streeft het bestuur ernaar om de opgebouwde pensioenaanspraken en -rechten van deelnemers, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden waardevast te houden. De daarbij gehanteerde maatstaf is de prijsstijging. Voor deze voorwaardelijke toeslagverlening wordt geen aparte premie betaald of reserve gevormd. De toeslag is altijd voorwaardelijk en afhankelijk van een specifiek bestuursbesluit.

Toeslagen mogen verleend worden vanaf een beleidsdekkingsgraad van 110%. Daarnaast moet de gegeven toeslag toekomstbestendig zijn. Dit betekent dat het eigen vermogen op basis van de beleidsdekkingsgraad hoog genoeg moet zijn om de toegekende toeslag ook in de toekomst te kunnen financieren. In de praktijk impliceert dit voor een gemiddeld pensioenfonds dat een toeslag van 1% pas verleend kan worden bij een beleidsdekkingsgraad van 118% en een toeslag van 2% bij een beleidsdekkingsgraad van 125%. Het bestuur heeft, gezien de beleidsdekkingsraad, besloten om de opgebouwde aanspraken van de deelnemers, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden per 1 januari 2018 niet te verhogen.

Het inhalen van toeslagverlening en het herstellen van pensioenverlagingen

Om in het verleden gemiste toeslagverlening in te halen en om pensioenverlagingen te herstellen moet er voldoende vermogen aanwezig zijn om de reguliere toeslagambitie in de toekomst te kunnen waarmaken. Daarnaast mag de beleidsdekkingsgraad door het geven van zo'n toeslag niet lager worden dan de vereiste dekkingsgraad. Bovendien mag het fonds niet meer dan 1/5e van het beschikbare vermogen hiervoor aanwenden. Als het fonds besluit de pensioenen te verhogen met een toeslag, kan het fonds ervoor kiezen ook de in het verleden 'misgelopen' toeslagen in te halen. Die inhaaltoeslag gaat dan maximaal 10 jaar terug. Dit beleid geldt vanaf 1 januari 2015. Omdat daarvoor het bestuur geen doelgericht toeslagbeleid had, is geen sprake van een achterstand in toeslagverlening. Vanaf 2015 is er sprake van een beleid met betrekking tot inhaaltoeslagen en wordt de achterstand in toeslagverlening bijgehouden:

1) Exclusief premies RAM.

Datum	Toegekend	Hoogte gemiste toeslag
1-1-2015	0,00%	0,75%
1-1-2016	0,00%	0,41%
1-1-2017	0,00%	0,36%
1-1-2018	0,00%	1,34%
Cumulatief gemiste toeslagen		2,89%¹⁾

Communicatie

Communicatiebeleid

Het fonds heeft een communicatiecommissie, die ontwikkelt het communicatiebeleid, adviseert het bestuur en is verantwoordelijk voor de uitvoering. Begin 2016 is het communicatiebeleidsplan 2016-2018, na positief advies van het verantwoordingsorgaan, vastgesteld door het bestuur. Voor de uitvoering stelt de communicatiecommissie jaarlijks een communicatiekalender op.

Doelstellingen

Doel van het communicatiebeleid van het fonds is om, conform de wetgeving, de correcte informatie op het juiste, tijdige moment op een begrijpelijke en evenwichtige manier te communiceren.

Bpf MITT wil het pensioenbewustzijn van belanghebbenden en werkgevers stimuleren, de verwachtingen van belanghebbenden managen en ze motiveren om de eigen pensioensituatie alsook de eigen verantwoordelijkheden te kennen en te benutten. Het fonds wil tevens de aangesloten werkgevers stimuleren om hun rol als intermediair kader in te vullen en faciliteert de werkgevers daarbij.

Communicatie deelnemers, pensioengerechtigden en slapers

In het verslagjaar is via alle communicatiemiddelen van het fonds gecommuniceerd over de financiële situatie van het fonds. Een thema in de communicatie was ook dat de eerder aangekondigde mogelijke verlaging van de baan was. In het verslagjaar hebben de deelnemers twee keer een pensioenkrant ontvangen.

Digitalisering is een van de speerpunten in het communicatiebeleidsplan van het fonds. In december 2016 heeft het fonds de mailing 'Bpf MITT gaat digitaal' naar alle deelnemers verzonden. Doel is om stapsgewijs de wettelijk verplichte informatie via het digitale kanaal te versterken. Deelnemers die de informatie niet digitaal maar op papier willen blijven ontvangen, zijn opgeroepen om dit aan het fonds door te geven. 4,8% van de deelnemers heeft bezwaar gemaakt. Het aantal e-mailadressen is toegenomen met 4,6%. De pensioengerechtigden hebben in het verslagjaar ook deze 'bezwaaruitvraag' ontvangen. Van de pensioengerechtigden heeft 37,25% bezwaar gemaakt en het aantal e-mailadressen is in 2017 toegenomen met 10%. In september 2017 is het Uniform Pensioenoverzicht digitaal aangeboden aan de deelnemers en pensioengerechtigden die geen bezwaar hadden gemaakt.

Het fonds besteedt continu aandacht aan het verzamelen van e-mailadressen. Het fonds stimuleert het gebruik van de website en van 'Mijn Pensioencijfers', dat is de beveiligde omgeving van de website. Daar kunnen deelnemers, pensioengerechtigden en slapers terecht voor informatie en voor het zelf regelen van hun pensioenzaken.

Werkgeverscommunicatie

De werkgever is voor het fonds een belangrijke doelgroep. Zoals vastgelegd in het communicatiebeleidsplan speelt de werkgever ook als intermediair een belangrijke rol in de communicatie naar deelnemers. Om de werkgever daarbij te faciliteren zijn diverse tools beschikbaar zoals de werkgeverschecklist, de werkgevershandleiding en de informatiekaart met tips en handreikingen rond de belangrijke pensioenmomenten.

1) Dit betreft een samengesteld percentage.

Ook organiseert het fonds een basis cursus pensioen voor werkgevers. Deze heeft in het verslagjaar twee keer plaatsgevonden. Het fonds heeft twee digitale nieuwsbrieven verzonden naar werkgevers met informatie over de pensioenadministratie en over actuele ontwikkelingen bij het fonds. Via de werkgeversportal is een brochure beschikbaar, met daarin op hoofdlijnen de relevante pensioeninformatie voor werkgevers.

Afhandeling van klachten

Het fonds heeft een klachtenprocedure, die is opgenomen in het pensioenreglement en op de website. Iemand die het niet eens is met de manier waarop de pensioenregeling wordt uitgevoerd of de wijze waarop hij of zij is behandeld of geïnformeerd, heeft de mogelijkheid om een klacht in te dienen bij de Klachtencommissie. De Klachtencommissie bestaat uit de voorzitter en secretaris van het fonds. De Klachtencommissie brengt een advies uit aan het bestuur. Is een deelnemer of pensioengerechtigde het niet eens met het besluit van het bestuur over de klacht, dan kan deze terecht bij de Ombudsman Pensioenen. In 2017 zijn er geen klachten aan de Klachtencommissie.

Onderzoek

Het fonds vindt het belangrijk om te weten wat er leeft en speelt bij de belanghebbenden. Conform het communicatiebeleidsplan heeft het fonds in het verslagjaar een tevredenheidsonderzoek laten uitvoeren onder deelnemers en pensioengerechtigden. Het fonds krijgt van deelnemers het rapportcijfer 6. Pensioengerechtigden zijn positiever. Zij geven ons fonds een 7. Gemiddeld dus circa 6,5. De resultaten zijn gepubliceerd op de website. De communicatiecommissie is gestart met het maken van beleid met als doel de tevredenheid te verhogen.

Communicatie overdracht Pensioenfonds TenCate in liquidatie

Een bijzondere communicatiedoelgroep eind 2017 en begin 2018 vormden de nieuwe deelnemers en werkgevers van Pensioenfonds in liquidatie TenCate (Pf TenCate). De belanghebbenden zijn persoonlijk geïnformeerd. Bpf MITT heeft op de website een apart gedeelte ingericht met informatie over de overgang van Pf TenCate naar Bpf MITT.

Beleggingen

Marktontwikkelingen 2017

Macro economische terugblik

2017 een jaar van herstel

Tot verrassing van veel economen werd 2017 een jaar van mondiaal gesynchroniseerd economisch herstel. Zowel in ontwikkelde, als in opkomende regio's, was een significante verbetering van de economische groei zichtbaar. De wereldeconomie vertoonde daarmee de hoogste groei sinds 2010.

Politieke ontwikkelingen bleken de economieën en financiële markten beduidend minder parten te spelen, dan alom verwacht werd. Zo bleef de gevreesde machtsovername van populistische stromingen in de lange Europese verkiezingscyclus uit. De verkiezing van met name de pro-Europese Emmanuel Macron tot president van Frankrijk gaf zelfs juist nieuw elan aan het Europese integratieproject. De Brexit onderhandelingen bleven de gemoederen van politiek analisten bezig houden, maar hadden – buiten het VK – geen grote zichtbare impact op het vertrouwen van consumenten, bedrijven of beleggers. En het "America first" van de in januari aangetreden nieuwe Amerikaanse president Trump bleef vooral nog steken in retoriek en heeft zich niet vertaald in grootschalige protectionistische maatregelen. Ook de spanningen tussen de VS en Noord Korea escaleerden niet en namen uiteindelijk richting jaareinde enigszins af. Door het uitblijven van politieke calamiteiten en tegen de achtergrond van nog altijd zeer ondersteunend beleid van centrale banken, kwamen de economische groei en activamarkten in de return portefeuille in ontwikkelde landen in een opwaartse beweging.

In plaats van het gevreesde einde van de globalisering kon door van het herstel van de economische groei ook de wereldhandel na vele jaren weer accelereren. Sterker nog, voor het eerst sinds de financiële crisis van 2008 oversteeg de groei van de wereldhandel die van de wereldeconomie, waarmee deze weer in toenemende mate is geglobaliseerd. Herstellende grondstoffenprijzen en –handel droegen hieraan bij. Alle onrust in het Midden Oosten ten spijt, slaagde OPEC erin de eenheid te bewaren, en daarmee de precare bodem in de oliemarkt te handhaven en uiteindelijk de olieprijsen duidelijk op te stuwten. Diverse grote grondstoffen-producerende landen zoals Brazilië en Rusland, waar door de grondstoffencrash diepe recessies optraden in 2015 en 2016, lieten in 2017 weer positieve groei zien. Bovendien slaagden de Chinese autoriteiten er eindelijk in de jarenlange groeidaling in hun land te stuiten. Na enkele jaren van beleidsfouten, sterke kapitaaluitstroom en neerwaartse druk op de Chinese valuta was 2017 in China een jaar van relatieve stabiliteit, hetgeen een positieve invloed had op de rest van Azië. Met name vanwege deze ontwikkelingen passeerden opkomende economieën hun dieptepunt en lieten economische groei en activamarkten er verbetering zien.

Door het groeiherstel stonden de werkloosheid en overcapaciteit aanhoudend onder neerwaartse druk. Diverse grote economieën – zoals de Amerikaanse, Duitse en Japanse – bereikten ongeveer het punt van volledige werkgelegenheid en capaciteitsbezetting. Deze economieën zijn dus grotendeels genezen van de diepe kraters die de kredietcrisis had geslagen in de economische activiteit. Hierdoor nam in 2017 het acute deflatierisico af. Van een significante acceleratie van de inflatie was evenwel nog geen sprake. De inflatie bleef nog (ruim) onder de doelstelling van centrale banken steken.

Centrale banken bevonden zich dan ook in een spagaat tussen enerzijds de aantrekkende economische groei en anderzijds de laagblijvende inflatie. Toch kozen zij bij deze afweging voor (het voorbereiden van) een geleidelijke afbouw van hun crisisbeleid. Zo verhoogde de Amerikaanse Fed enkele keren de rente en startte ze met de afbouw van haar grote portefeuille eerder aangekochte obligaties. De ECB ging zover nog niet en hield haar obligatieaankoopprogramma nog in stand. Wel kondigde zij aan haar obligatieaankopen in 2018 te zullen halveren van 60 miljard naar 30 miljard euro per maand.

Hoewel nog altijd historisch laag, lagen hierdoor de langetermijnrentes iets hoger dan in 2016. In combinatie met positieve rendementen in activa markten in de returnportefeuille, resulteerde dit in een welkome dekkingsgraadverbetering.

Vooruitblik financiële markten 2018

De wereldeconomie laat een mondiaal gesynchroniseerd herstel zien. De groei ligt nu op het hoogste niveau sinds 2010 en is daarmee hoog genoeg om praktisch overal de werkloosheid verder te doen dalen. Dit heeft vooralsnog nog niet tot significant oplopende loonstijgingen en inflatie geleid. Toch wordt op basis van de verbeterde economie en dalende werkloosheid verwacht dat de inflatie op een 3-jaars horizon geleidelijk zal opkruipen. Dit betekent dat centrale banken hun extreme crisisbeleid kunnen gaan afbouwen, maar daarmee nog geen grote haast hoeven te maken. “Gradueel” blijft hierbij dan ook het kernwoord. Een langzame genezing van de wereldeconomie en normalisering van centrale bank beleid blijft het basisscenario.

Het basisscenario is de expansiefase in de economische cyclus, die doorgaans ondersteunend is voor de meer risicovolle beleggingen in de returnportefeuille en gepaard gaat met een geleidelijke stijging van de rentes. Daarbij past in principe een voorkeur voor de returnportefeuille boven de matching portefeuille, met een uitgesproken voorkeur voor aandelenrisico en een rente-afdekking aan de onderzijde van de strategische bandbreedte. Echter de beleggingsportefeuille van Bpf Mitt is niet ongevoelig voor de negatieve invloed op de dekkingsgraad van risico's, zoals macro risico's, (geo)politieke risico's en marktrisico's, die kunnen optreden. Dit pleit echter voor een gematigd risicoprofiel, waarmee herstelkracht wordt ingeruild voor meer zekerheid op korte termijn. Daarbij komt dat een hoog risicoprofiel niet nodig is om de doelstelling en het herstelplan te behalen in het basisscenario dankzij de verwachte daling van de verplichtingen. Zelfs met een conservatievere portefeuille blijft voldoende herstelkracht over. Per saldo wordt daarom gekozen voor een gematigd risicoprofiel met een balansrisico aan de onderkant van de bandbreedte en een positionering in het midden van de strategische bandbreedtes.

Terugblik op het in 2017 door Bpf MITT gevoerde beleggingsbeleid waarbij wordt ingegaan op de belangrijkste beleggingsbeslissingen.

Verhouding matching – return portefeuille

Hoewel bij het opstellen van het Beleggingsplan 2017 in het derde kwartaal van 2016 nog sprake was van een overweging van de matchingportefeuille ten opzichte van de strategische allocatie (van 50% matching / 50% return) bleek tegen het einde van 2016 al dat de stijging van de rente deze overweging vrij snel veranderde in een onderwogen matching-portefeuille. Het door Bpf Mitt gehanteerde uitgangspunt, namelijk sturen naar de strategische portefeuille, had daardoor tot gevolg dat opbouw van de positie Beursgenoteerd Onroerend Goed (zie hieronder) niet werd gefinancierd vanuit de matching-portefeuille maar vanuit de returnportefeuille. Dit om daarmee de in de loop van 2017 ontstane onderweging van de matchingportefeuille niet nog verder op te laten lopen. Gedurende het jaar was de weging van de matchingportefeuille gemiddeld 48,1%. Aangezien het year-to-date rendement van de matchingportefeuille lager was dan dat van de returnportefeuille (-1,30% versus +9,69%) had deze onderweging een positieve bijdrage aan het rendement.

Het fonds beoordeelt de resultaten van het vermogensbeheer op twee manieren. De eerste betreft een vergelijking van het resultaat na kosten ten opzichte van een beleggingsbenchmark die aansluit bij de gevoerde producten en de weging daarvan in de portefeuille. Het feitelijk rendement van 4,0% is na aftrek van de beheerkosten 0,10% beter dan de beleggingsbenchmark, die met 3,9% steeg. De tweede beoordeling betreft een vergelijking van het feitelijke rendement met de waardeontwikkeling van de verplichtingen. Door de gestegen rente daalde deze met 4,3%, hetgeen tot een overrendement van 8,3% heeft geleid. De stijging van de dekkingsgraad in 2017 wordt hierdoor verklaard.

Rente afdekking

Het fonds heeft als strategisch doel om 50% van het renterisico (op UFR-basis) af te dekken. Naast de omvang van de rente afdekking spelen ook andere factoren een rol, zoals keuze van te gebruiken instrumenten (bijvoorbeeld obligaties of derivaten) en verdeling over looptijden. Om ex-post de effectiviteit van de rente afdekking te bepalen wordt een drietal onderdelen onderscheiden, te weten het werkelijke volume van de rente afdekking, de instrumentkeuze en de looptijdpositionering.

Hoewel het strategisch beleid van Bpf Mitt is dat 50% van het renterisico (o.b.v. UFR) wordt afgedekt, is het volume van de rente afdekking ook in 2017 onderwogen geweest ten opzichte van de strategische afdekking. Het gemiddeld afgedekte volume bedroeg gedurende het jaar 42,3%. Deze feitelijk lagere afdekking dan verondersteld in de norm en het gebruik van andere instrumenten dan de rente swap heeft vorig jaar tot een veel lager verlies geleid op de matching portefeuille. Per saldo was de bijdrage van deze beslissingen in de matching portefeuille bijna Euro 37 miljoen positief.

Opbouw allocatie naar Beursgenoteerd Onroerend Goed

Het besluit van Bpf Mitt om in de loop van 2017 stapsgewijs een positie in Europees Beursgenoteerd Onroerend Goed op te bouwen heeft tot en met september een beperkte invloed gehad op het rendement. De positie werd in 5 maanden opgebouwd: vanaf maart in vier maandelijkse stappen van Euro 25 mln gevolgd door een laatste stap van Euro 6 mln in de maand juli. De middelen hiervoor werden binnen de returnportefeuille vrijgemaakt uit de vermogensclusters Aandelen (Euro 37,5 mln) en Hoogrentend (Euro 68,5 mln), aangezien beide vermogensclusters ten opzichte van hun strategische weging waren overwogen.

Start discretionair Private Equity Programma

Medio 2017 is Bpf Mitt gestart met een discretionair Private Equity Programma waarbij er jaarlijks een commitment van in totaal ongeveer Euro 30 mln wordt afgegeven verdeeld over verschillende Private Equity managers. Het doel is om gefaseerd te komen tot een opbouw van de strategische allocatie van 4,5% gespreid over meerdere jaarlagen. Dit is in aanvulling op de al bestaande allocatie naar Private Equity in de beleggingsportefeuille. Het verschil met het directe Private Equity programma in vergelijking met een gespreide Private Equity fund of Fund investering is dat er een aanzienlijke besparing is op beheerkosten. Wel zal in de eerste jaren waarin vermogen gecommiteerd wordt en nog niet geheel is opgevraagd, de kosten in verhouding tot het belegde vermogen relatief hoog zijn. Op lange termijn wil Bpf Mitt profiteren van de riscopremies die in deze beleggingscategorie te verdienen zijn.

Afdekking US dollar valuta risico op 50% in plaats van 90%

Strategisch dekt Bpf Mitt het risico op waardedalingen van US-dollar, Britse Pond en Yen voor 90% af (inclusief illiquide categorieën). In afwijking van dit strategisch beleid heeft Bpf Mitt het beleid van een lagere afdekking van het US-dollar risico voortgezet, namelijk afdekking voor 50%. Belangrijke overweging daarbij was de mogelijkheid op een Euro-break up (als gevolg van verkiezingen in Frankrijk, Duitsland, Nederland en Italië), waarbij de US-dollar in zo'n situatie als mogelijke 'save-haven' kan fungeren. De US-dollar verzwakte echter gedurende het jaar met zo'n 14% hetgeen een negatieve bijdrage tot gevolg had.

Collectieve waardeoverdracht Pf Ten Cate

Het derde en vierde kwartaal van 2017 stonden in het teken van de voorbereiding van de collectieve waarde overdracht van Pf Ten Cate naar Bpf Mitt. Pas nadat bekend werd dat de collectieve waardeoverdracht definitief doorgang zou vinden (ultimo november 2017) is een aantal posities in de portefeuille ingenomen vooruitlopend op de overdracht van het vermogen van pf Ten Cate. Effectuering en de transitie van de beleggingsportefeuille van Pf Ten Cate van ca. Euro 440 miljoen naar de portefeuille van Bpf Mitt heeft in de periode na de jaarwisseling plaatsgevonden. De transactiekosten zijn beperkt door zoveel mogelijk gebruik te maken van crossingsmogelijkheden. Tevens is van de gelegenheid gebruik gemaakt om de portefeuille richting strategische norm bij te sturen.

Maatschappelijk verantwoord beleggen

Het fonds wil rekening houden met de invloed van haar beleggingen op de maatschappij. Tevens is het fonds ervan overtuigd dat mens, milieu en ondernemingsbestuur op de lange termijn de risico rendementsverhouding van beleggingen positief kunnen beïnvloeden. Deze factoren staan ook wel bekend onder de term ESG (environmental, social en governance). Vanuit deze visie is het fonds sinds 2008 ondertekenaar van de Principles for Responsible Investment (Principes voor Verantwoord Beleggen), een organisatie ondersteund door de Verenigde Naties en ontwikkelaar van een wereldwijde standaard voor verantwoord beleggen. Het verantwoord beleggingsbeleid van het fonds is op deze principes gebaseerd en komt tot uitdrukking in de pijlers Uitsluiting, ESG-integratie, Actief Aandeelhouderschap en Klimaat.

Uitsluiting

Het uitsluitingsbeleid bepaalt welke ondernemingen en landen van mogelijke investeringen worden uitgesloten wegens betrokkenheid bij respectievelijk controversiële producten óf naar aanleiding van sancties uitgevaardigd door de Verenigde Naties óf Europese Unie. In 2017 is het bestaande beleid van het fonds ongewijzigd gebleven.

ESG-integratie

ESG-integratie betekent het systematisch meewegen van de mogelijke invloeden van mens, milieu en ondernemingsbestuur in de beleggingsbeslissingen. Op deze manier is het mogelijk om beursgenoteerde bedrijven op basis van hun ESG-prestaties een score te geven. Een zwakke score kan leiden tot uitsluiting (ook wel "negative screening" genoemd), sterke scores tot insluiting ("positive screening"). In het geval van actieve beleggingsmandaten worden ESG-factoren in de bedrijfsanalyses meegewogen. Waar mogelijk verwacht het fonds van (externe) managers dat zij ESG-factoren in het beleggingsbeleid meenemen.

In 2017 is het aantal ondertekenaars van de Principles voor Verantwoord Beleggen (PRI) onder externe managers opnieuw gestegen. Ook is de kwaliteit van het ESG-beleid onder externe managers gestegen en zijn zij beter in staat gebleken over de resultaten van een ESG-beleid te rapporteren.

Actief aandeelhouderschap

Het fonds stelt zich namens haar deelnemers op als een actief aandeelhouder. Dit bestaat uit het stemmen op aandeelhoudersvergaderingen en het uitvoeren van een constructieve dialoog met bedrijven waarin belegd wordt. De pensioenuitvoerder MN voert het actief aandeelhouderschap namens het fonds uit.

Dialogbeleid

MN voert namens het fonds een bedrijfsdialogenprogramma met toonaangevende retail- en kledingbedrijven en hun belangrijkste leveranciers om een positieve verandering te bewerkstelligen. Deze gesprekken hebben als doel het belang van beleggers te behartigen en de verduurzaming van bedrijven te versnellen. In dit programma ligt de nadruk op sociale aspecten zoals leefbaar loon, belangenbehartiging door vakbonden en gezondheid en veiligheid van werknemers. Daarnaast wordt in dit traject ook aandacht besteed aan verantwoording door bestuur, en het afbouwen van het gebruik van giftige chemicaliën. Een bedrijf moet aannemelijk kunnen maken dat het de invloed van eventuele ESG-factoren op de groeistrategie van een bedrijf heeft onderzocht en daar vervolgens effectief beleid op heeft geïmplementeerd.

In 2017 zijn bedrijfsbezoeken gebracht bij toeleveranciers in de textielindustrie en gesprekken gevoerd met verschillende ondernemingen in de sector.

Het bedrijfsdialogbeleid bestaat verder uit de volgende kernprojecten:

Verlenging van het Bangladesh Accord (loopt van 2017 – 2021) en behelst engagement met kledingbedrijven rondom het afronden van afspraken uit het oude akkoord en start van activiteiten volgens het nieuwe akkoord.

Het realiseren van een leefbaarloon (loopt tot en met 2020) Dit is een vervolg van engagement op de nullijnmeting rondom de leefbaarloon methodiek en vierde fase van implementatie zoals geformuleerd door ASN Bank.

IMVO-convenant (2016 - 2021)

Het fonds is een van de officiële steunbetuigers van het Nederlandse IMVO-convenant Duurzame Kleding en Textiel, een overeenkomst ondertekend door bijna 80 partijen en goed voor meer dan een derde van de omzet op de Nederlandse kledingmarkt. Bedrijven en organisaties die dit convenant hebben ondertekend hebben afgesproken nauw samen te werken om onder andere discriminatie, kinderarbeid en gedwongen arbeid tegen te gaan. De doelstelling is dat, gemeten in afzet in Nederland, in 2018 minstens de helft en in 2020 80%, van de Nederlandse kleding- en textielsector meedoet. Het fonds onderschrijft ook de Intentieverklaring IMVO-afspraken pensioenfondsen van de Pensioenfederatie. In 2018 is de intentie om afspraken te maken over een relevante en vaste bijdrage van bpf MITT aan het convenant.

Corporate Human Rights Benchmark (CHRB) (gestart in 2017)

Dit betreft een engagement follow-up op CHRB om kledingbedrijven zoveel mogelijk te stimuleren de score voor volgend jaar te verbeteren. Deze ranking is een nieuw initiatief van internationale beleggers om de activiteiten van bedrijven op risico's voor de samenleving in plaats van voor de onderneming te scoren.

Stemmen

Het stembeleid van het fonds wordt uitgevoerd voor de ondernemingen waarin wordt belegd. Door middel van het uitoefenen van stemrechten op aandeelhoudersvergaderingen beïnvloedt het fonds het bestuursbeleid van ondernemingen. Hiermee voldoet het fonds aan de eisen die de wetgever stelt aan institutionele beleggers zoals pensioenfondsen. Bpf Mitt stemde in 2017 in 52 landen wereldwijd op 1675 vergaderingen van ondernemingen waar Bpf Mitt in is belegd. Het stembeleid wordt jaarlijks geëvalueerd en zo nodig aangepast.

Klimaat

In aansluiting op maatschappelijke ontwikkelingen zoals het klimaatakkoord van Parijs in 2015 heeft het fonds een klimaatbeleid opgesteld dat bestaat uit de volgende acties:

Jaarlijks meten en publiceren van de CO₂-voetafdruk van de aandelenportefeuilles;

Binnen deze aandelenportefeuilles de tien bedrijven met de grootste CO₂-uitstoot aanspreken op hun verantwoordelijkheid en hen motiveren deze uitstoot terug te brengen;

Meedenken met en het adviseren van overheden en andere wet- en regelgevers over het naleven van effectieve klimaatregulering; Bewustzijn over klimaat bij externe managers vergroten en hen verantwoordelijk stellen voor het inzichtelijk en meetbaar maken van de CO²-uitstoot in hun portefeuilles.

Vooruitblik 2018 beleggingsbeleid Bpf MITT

Er zijn op voorhand geen beleidswijzigingen voorzien voor 2018. De eerste belangrijke gebeurtenis zal de transitie zijn van het vermogen van Pf Ten Cate zoals hierboven omschreven.

Er zijn in het beleggingsplan een aantal onderwerpen benoemd waar Bpf Mitt zich het komend jaar over zal buigen. Dit betreft een onderzoek naar investeringen in direct OG, maar ook de mogelijkheid om kortlopende staatsobligaties in combinatie met renteswaps in te zetten als alternatief voor langlopende staatsobligaties die momenteel negatieve swapsreads kennen. Verder wordt de opbouw van de Private Equity portefeuille verder doorgezet conform het hierboven beschreven programma. Tenslotte wordt op het vlak van maatschappelijk verantwoord beleggen het ingezette beleid onverkort voortgezet in 2017.

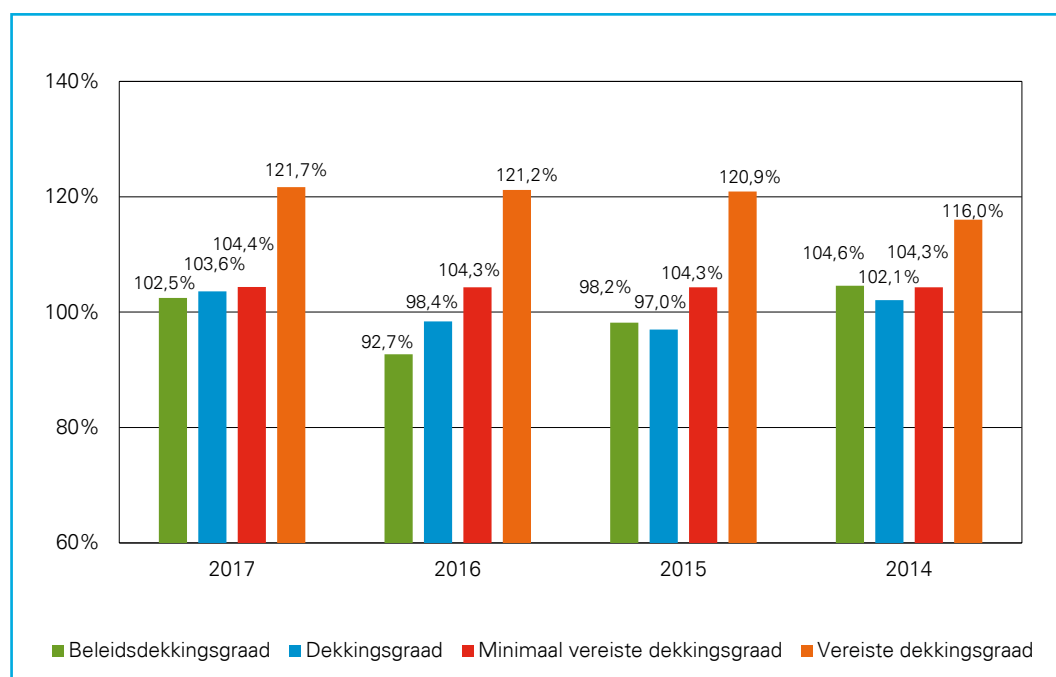
Samenvatting van het actuariel rapport

Deze samenvatting toont, naast de ontwikkelingen gedurende het boekjaar, de belangrijkste financiële cijfers van het fonds. Ter vergelijking van de cijfers van het huidige boekjaar zijn referentiecijfers opgenomen.

Financiële positie

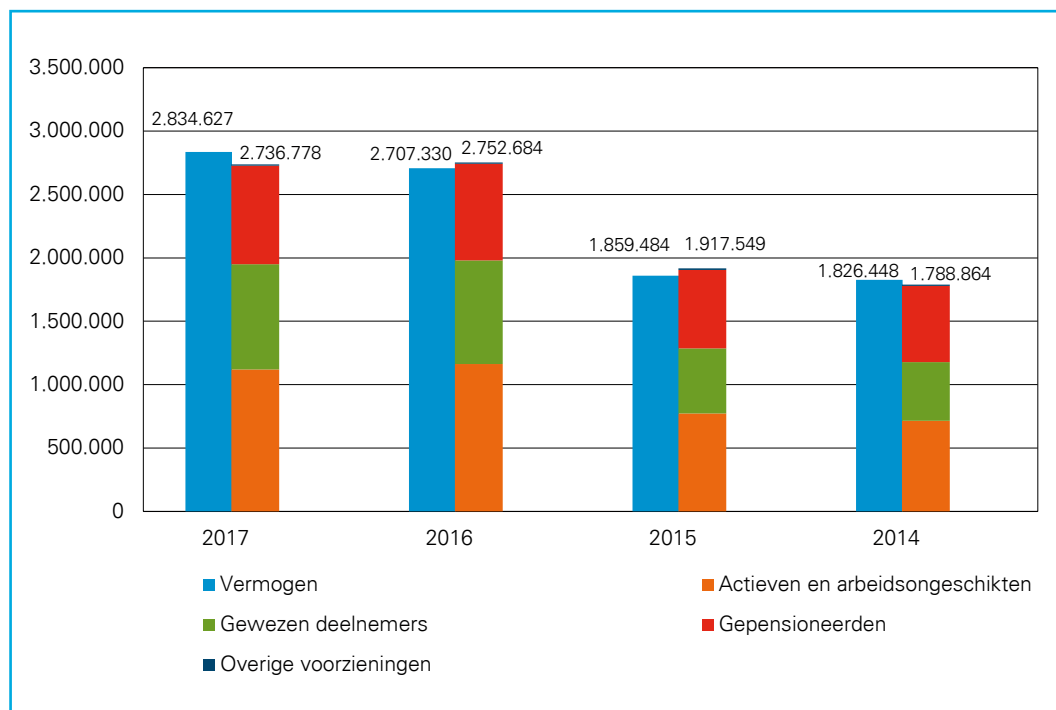
De dekkingsgraad liet over het boekjaar een stijging zien van 98,4% ultimo 2016 naar 103,6% ultimo 2017. De beleidsdekkingsgraad steeg over dezelfde periode van 92,7% naar 102,5%. De beleidsdekkingsgraad ultimo 2017 is daarmee lager dan zowel de vereiste dekkingsgraad van 121,7% als de minimaal vereiste dekkingsgraad van 104,4%. Hiermee is er sprake van een dekkingstekort.

Onderstaande grafiek ¹⁾ laat de ontwikkeling van de beleidsdekkingsgraad, de dekkingsgraad en de (minimaal) vereiste dekkingsgraad zien. De dekkingsgraad is gebaseerd op de technische voorziening waarbij de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur is gebruikt voor de verdiscontering. In deze rentetermijnstructuur is gebruik gemaakt van de Ultimate Forward Rate (UFR)-methodiek. De beleidsdekkingsgraad is gelijk aan de 12-maands voortschrijdend gemiddelde dekkingsgraad.

¹⁾ In de grafiek wordt vanaf eind 2015 rekening gehouden met de door DNB voorgeschreven dekkingsgraaddefinitie. Deze is voor uw fonds als volgt: $\text{dekkingsgraad} = 1 + \frac{\text{aanwezige solvabiliteit} / (\text{TV voor risico fonds} + \text{herverzekeringsdeel TV})}{100\%}$. In de jaren voor 2015 werd voor uw fonds bij de berekening van de dekkingsgraad nog geen rekening gehouden met het herverzekeringsdeel technische voorzieningen.

De volgende grafiek (bedragen in de grafiek x € 1.000,-) geeft het vermogen en de technische voorziening(en) ultimo jaar weer ²⁾.

Wij merken op dat de collectieve waardeoverdracht van Stichting Pensioenfonds Ten Cate naar Bpf MITT per 1 januari 2018 pas in de cijfers over boekjaar 2018 wordt verwerkt. Het effect van deze collectieve waardeoverdracht is dus nog niet begrepen in de cijfers per jaareinde 2017.

(Minimaal) vereiste financiële positie

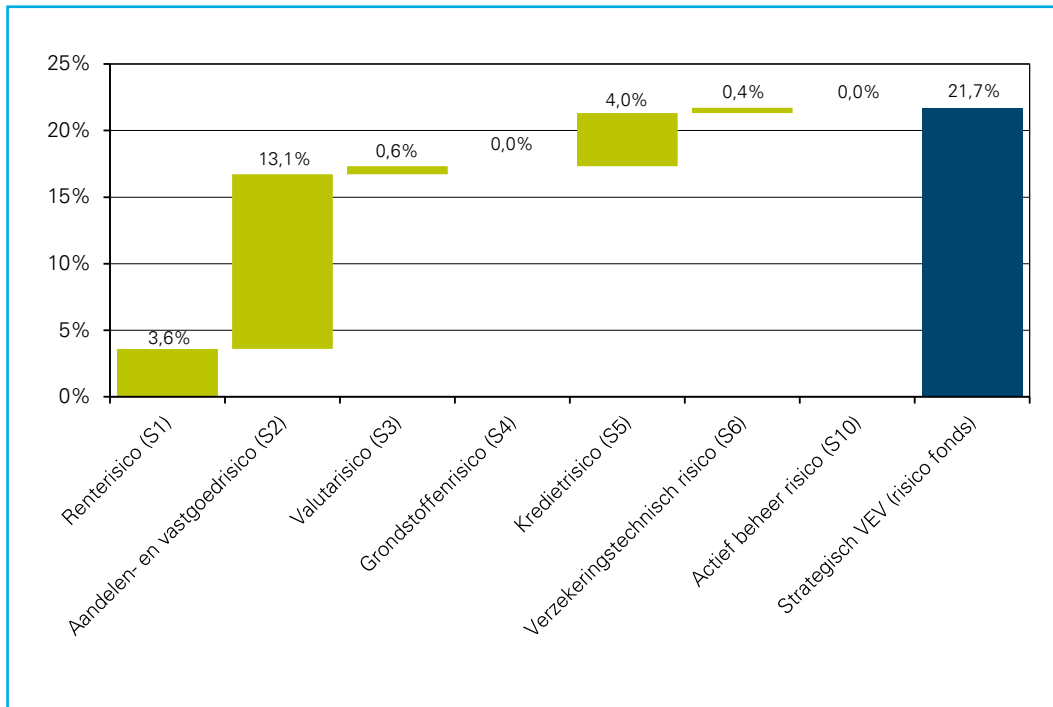
De minimaal vereiste dekkinggraad bedraagt 104,4% ultimo 2017.

De vereiste dekkinggraad wordt enerzijds vastgesteld op basis van de feitelijke verdeling van de beleggingsportefeuille en anderzijds op basis van de strategische verdeling van de beleggingsportefeuille. Ultimo 2017 bedraagt de vereiste dekkinggraad 123,2% op basis van de feitelijke verdeling van de beleggingsportefeuille en 121,7% op basis van de strategische verdeling van de beleggingsportefeuille.

Voor de toetsing van de financiële positie wordt de beleidsdekkinggraad ter hoogte van 102,5% getoetst aan de vereiste dekkinggraad op basis van de strategische verdeling van de beleggingsportefeuille, ter hoogte van 121,7%. Het fonds verkeert derhalve in een tekortsituatie.

De volgende grafiek toont de verdeling over de verschillende risico-componenten van de vereiste eigen vermogens ultimo 2017 en 2016 op basis van de strategische beleggingsmix. Het diversificatie-effect en het correlatie-effect zijn daarbij in tegenstelling tot vorig jaar toegerekend aan de individuele risico-componenten, omdat daarmee duidelijker inzichtelijk wordt welke risico's onder de streep het meeste bijdragen aan het totale risicoprofiel van het fonds.

²⁾ In de grafiek worden die componenten meegenomen die in de desbetreffende boekjaren gehanteerd zijn voor de vaststelling van de dekkinggraad.

Herstelplan

Het fonds heeft in 2017 een herstelplan ingediend bij DNB, waarin wordt aangetoond dat de beleidsdekkingsgraad binnen de gekozen hersteltermijn van 10 jaar herstelt tot het niveau van de vereiste dekkingsgraad. Dit herstelplan voorzag voor ultimo 2017 een beleidsdekkingsgraad van 100,2%, terwijl de werkelijke beleidsdekkingsgraad van 102,5% hoger is.

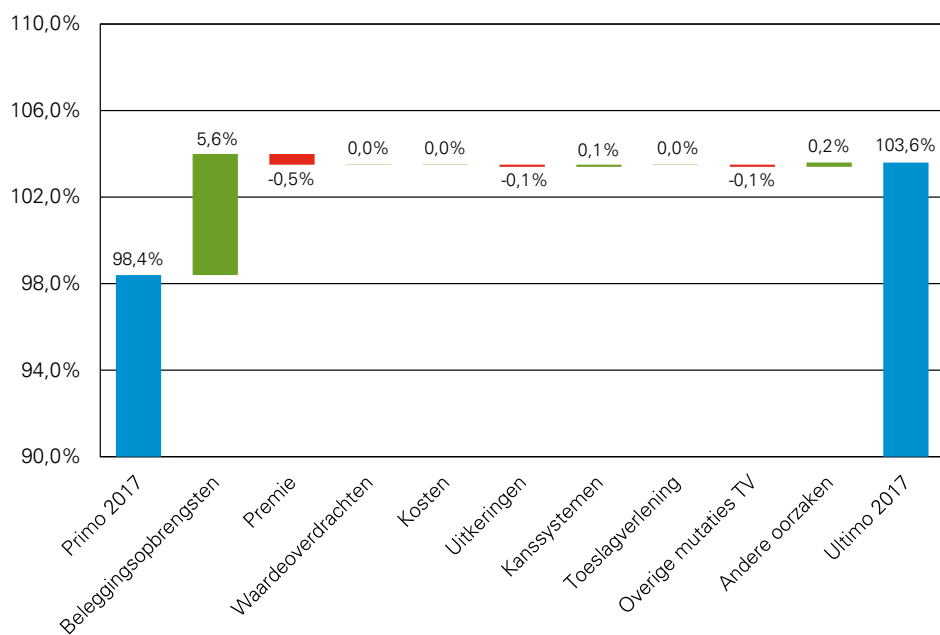
Het fonds heeft in het eerste kwartaal van 2018 het herstelplan geactualiseerd. Uit deze actualisatie blijkt dat het fonds naar verwachting binnen de gekozen hersteltermijn herstelt naar de vereiste dekkingsgraad.

Voor het fonds bestaat daarnaast de situatie dat de beleidsdekkingsgraad zich voor het derde opeenvolgende meetmoment onder het niveau van de minimaal vereiste dekkingsgraad bevindt. Er geldt de regel dat de beleidsdekkingsgraad niet langer dan zes achtereenvolgende meetmomenten lager dan de minimaal vereiste dekkingsgraad mag zijn. Op basis van het huidige herstelplan zal deze situatie zich naar verwachting niet voordoen en zal het fonds zich tijdig herstellen tot het niveau van de minimaal vereiste dekkingsgraad.

Analyse van het resultaat

De stijging van de dekkingsgraad van 5,2%-punt in 2017 volgt uit het positieve resultaat van 143.203 in het boekjaar. In 2016 was er een positief resultaat van 12.711. De invloed van het resultaat op de dekkingsgraad is in de volgende grafiek weergegeven en uitgesplitst naar mutatie-oorzaak ³⁾.

3) De onderverdeling naar de verschillende componenten volgt de DNB-jaarstaat J605.

Uit de grafiek valt op te maken dat de stijging van de dekkingsgraad in 2017 primair komt door het positieve resultaat op beleggingsopbrengsten. De nieuwe opbouw uit premie heeft juist negatief bijgedragen aan de dekkingsgraadontwikkeling. De overige componenten in het verloop tonen relatief beperkte mutaties.

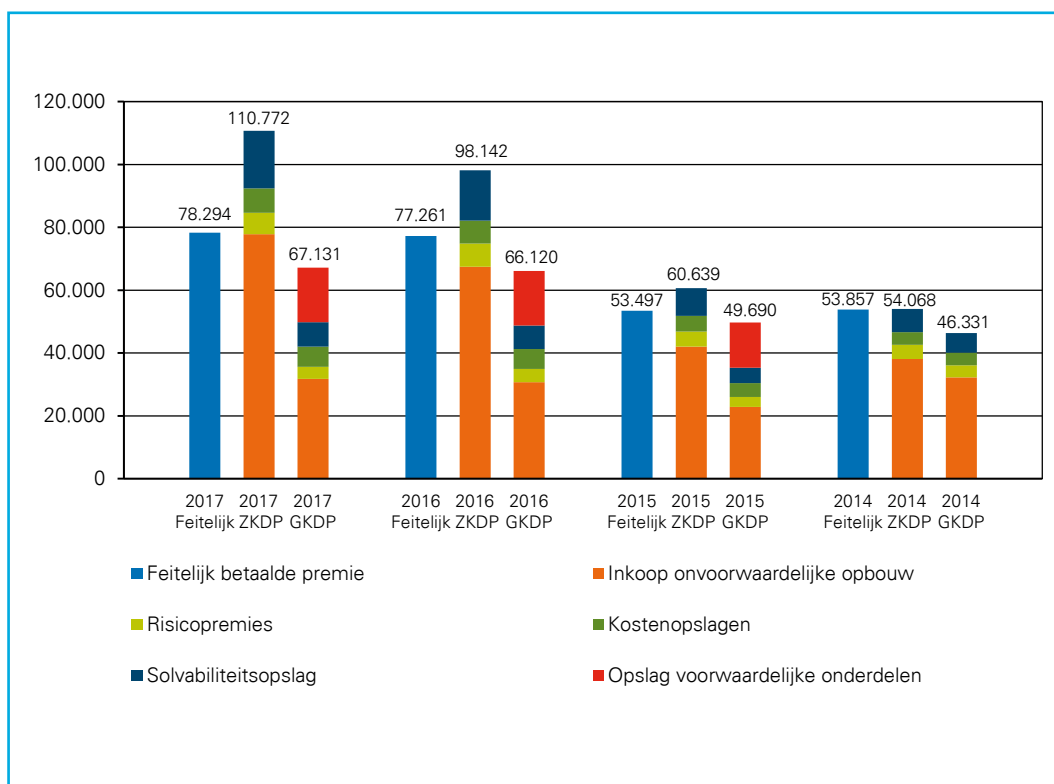
Ten aanzien van de grafiek merken wij op dat alle procentuele resultaten individueel berekend zijn als mutatie ten opzichte van de financiële positie primo boekjaar. Hierbij is de component "andere oorzaken" de saldopost.

Kostendekkende premie

De kostendekkende premie over 2017 is vastgesteld conform de actuariële en bedrijfstechnische nota (abtn). Dit betekent dat de premie is vastgesteld op basis van een gedempt premiebeleid, gebaseerd op verwacht rendement. Het verwacht rendement minus de verplichte afslag op de rente voor toeslagen is gebaseerd op de methodiek en de maximale parameters zoals vermeld in art. 23a Besluit FTK.

De gedempte kostendekkende premie bedraagt 67.131. De feitelijke betaalde premie is met 78.294 hoger.

De feitelijk betaalde premie, de zuivere kostendekkende premie (ZKDP) en de gedempte kostendekkende premie (GKDP) worden in de volgende grafiek (bedragen in de grafiek x € 1.000,-) weergegeven. Hierbij zijn de zuivere en de gedempte kostendekkende premie gesplitst conform de vereisten uit de Pensioenwet. De component "opslag voorwaardelijke onderdelen" in de gedempte premie betreft de verplichte opslag voor de financiering van voorwaardelijke toeslagen waarmee rekening dient te worden gehouden bij premiestelling op basis van verwacht rendement.

Om inzicht te geven in het effect dat de nieuwe opbouw uit premie heeft op de financiële positie van het fonds, is de volgende tabel opgenomen. Hierin wordt de premiedekkingsgraad weergegeven. Er is sprake van een positief (negatief) effect op de financiële positie van het fonds, indien de premiedekkingsgraad hoger (lager) ligt dan de feitelijke dekkingsgraad. Zoals uit de tabel valt op te maken, heeft de nieuwe opbouw in 2017 een negatief effect gehad op de financiële positie van het fonds, omdat de premiedekkingsgraad lager is dan de dekkingsgraad primo boekjaar. De nieuwe opbouw heeft in 2017 een negatieve bijdrage geleverd aan de ontwikkeling van de dekkingsgraad van circa 0,4%-punt ⁴⁾.

	2017	2016	2015	2014
Dekkingsgraad primo boekjaar	98,4%	97,0%	102,1%	104,7%
Premiedekkingsgraad o.b.v. DNB-rentetermijnstructuur	83,7%	93,6%	103,5%	116,5%
Impact nieuwe opbouw op dekkingsgraad	-0,4%	-0,1%	0,0%	0,3%

4) De hier getoonde impact van nieuwe opbouw op de dekkingsgraad wijkt mogelijk licht af van het effect van premie conform het dekkingsgraadverloop in de Analyse van het resultaat. Dat komt doordat de procentuele effecten in het dekkingsgraadverloop in de Analyse van het resultaat zijn afgerond en hier van onafgeronde cijfers is uitgegaan. Voorts is in het verloop van de Analyse van het resultaat aangesloten bij de resultatenanalyse conform de DNB-staat J605, waarbij het resultaat op toekomstige kosten wordt verantwoord onder kosten, terwijl hier wordt uitgegaan van de definitie van de premiedekkingsgraad, waar de opslag voor toekomstige kosten onderdeel van uitmaakt.

Verzekerdenbestand

	Deelnemers	Gewezen deelnemers	Pensioen-gerechtigden
Stand per 1 januari 2017	18.225	64.796	49.940
Mutaties door:			
Nieuwe toetredingen	2.817	-3	0
Ontslag met premievrije aanspraak	-3.394	3.394	0
Waardeoverdracht	0	-3	0
Overlijden	-44	-300	-1.400
Ingang pensioen	-273	-1.308	2.237
Afkoop	0	-1.040	-566
Andere oorzaken ¹⁾	882	-1.135	33
Mutaties per saldo	-12	-395	304
Stand per 31 december 2017	18.213 ²⁾	64.401	50.244
Specificatie pensioengerechtigden	2017	2016	
Ouderdomspensioen	44.245	43.932	
Partnerpensioen	5.834	5.856	
Wezenpensioen	165	152	
Totaal	50.244	49.940	

1) Dit betreft onder andere de volgende mogelijke mutaties: wijziging onderneming, expiratie van pensioen, conversie na echtscheiding en einde studie.

2) Waarvan deelnemers met (gedeeltelijke) vrijstelling van premiebetaling 1.388

Governance

Bestuur

Het bestuur is in het verslagjaar acht keer in vergadering bijeen geweest. Daarnaast heeft het bestuur vier bijeenkomsten gehad ten behoeve van de invulling van integraal risicomanagement. Er hebben ook twee studiedagen plaatsgevonden, één studiedag over de invulling van bestuursondersteuning en één studiedag (gezamenlijk met de Raad van Toezicht en het Verantwoordingsorgaan) over beleggingsbeleid en over een nieuw pensioenstelsel. Voorafgaand aan de jaarverslagvergadering is gezamenlijk vergaderd met de leden van het Verantwoordingsorgaan en de Raad van Toezicht. Daarnaast heeft het bestuur eenmaal gezamenlijk vergaderd met het Verantwoordingsorgaan. Het dagelijks bestuur heeft in het verslagjaar vier maal overlegd met de Raad van Toezicht en twee maal met het Verantwoordingsorgaan. Daarnaast zijn de commissies uit het bestuur diverse malen bijeen geweest.

Raad van Toezicht

De Raad van Toezicht vergaderde in het verslagjaar tien keer. Daarnaast vergaderde de Raad van Toezicht twee keer met het bestuur, vier keer met het dagelijks bestuur en twee maal met het Verantwoordingsorgaan. Het Verslag van deze Raad van Toezicht is opgenomen op pagina 41.

Verantwoordingsorgaan

Het Verantwoordingsorgaan vergaderde in het verslagjaar acht keer, waarvan twee maal met de Raad van Toezicht, twee maal met het bestuur en éénmaal gezamenlijk met het bestuur en de Raad van Toezicht. Het Verslag van het Verantwoordingsorgaan is opgenomen op pagina 45.

De belangrijkste onderwerpen in 2017

De belangrijkste onderwerpen die in de bestuursvergaderingen aan de orde kwamen, zijn

- de financiële positie van het fonds;
- de groeistrategie van het fonds;
- integraal risicomanagement;
- het beleggingsbeleid;
- DNB onderzoek;
- de governance (o.a. de bestuursondersteuning, het geschiktheidsplan en het vergoedingsbeleid); en
- de wijziging van fondsdocumenten (o.a. de ABTN, het pensioenreglement en het uitvoeringsreglement).

Een aantal onderwerpen wordt elders in het verslag besproken. Een aantal onderwerpen wordt hierna belicht.

Groeistrategie

Zoals in de bestuursverslagen over 2015 en 2016 al beschreven, vindt het bestuur het belangrijk om als fonds te groeien. Door de nieuwe en toegenomen wet- en regelgeving, strenge eisen aan bestuurders, kosten en complexiteit, beperking van financiële risico's en toegenomen transparantie wordt het voor pensioenfondsen moeilijker om goede uitvoering van de pensioenregeling voor zijn deelnemers te waarborgen. Het fonds is zich daarom gaan oriënteren op draagvlakvergroting. Met sociale partners wordt gekeken welke mate van groei goed is voor de deelnemers en pensioengerechtigden van het fonds. Het bestuur is van mening dat het fonds aantrekkelijk kan zijn voor werkgevers die om welke reden dan ook vrijgesteld zijn van verplichte deelname aan het fonds en treedt waar mogelijk hierover met de betreffende werkgevers in overleg. Begin 2016 heeft het Pensioenfonds Textielverzorging zich bij Bpf MITT aangesloten. Met ingang van 1 januari 2018 zijn de werkgevers die voorheen hun pensioenregeling bij Pensioenfonds TenCate hadden ondergebracht aangesloten bij Bpf MITT. De opgebouwde pensioenen zijn eveneens overgedragen. Voor deze overgang is een stuurgroep ingericht, bestaande uit bestuursleden van Pensioenfonds Ten Cate en Bpf MITT, adviseurs en een externe projectleider. De stuurgroep heeft de totstandkoming van de intentieovereenkomst geregeld en de overgang begeleid.

Het fonds blijft openstaan voor aanpalende ondernemings- en bedrijfstakpensioenfondsen die kunnen bijdragen aan de beheerste groei. Sociale partners, het Verantwoordingsorgaan en de Raad van Toezicht worden steeds op de hoogte gehouden van de stand van zaken.

DNB onderzoek

DNB heeft begin 2016 een onderzoek uitgevoerd bij Bpf MITT en uitvoeringsorganisatie AZL, om daarmee inzicht te krijgen in de risico's in de bedrijfsvoering ten aanzien van de pensioenadministratie van Bpf MITT. Het onderzoek had ten doel om een oordeel te geven over de toereikendheid van de beheersomgeving met betrekking tot de pensioenadministratie en IT. Naar aanleiding van dit onderzoek heeft DNB een aantal suggesties voor verbetering gedaan. Over de opvolging daarvan heeft het fonds in 2016 en 2017 tweemaandelijks gerapporteerd, waarna DNB het onderzoek eind 2017 heeft afgerond en heeft bevestigd dat rapporteren in het kader van dit onderzoek niet langer nodig is. DNB heeft zich in positieve zin geuit over de constructieve houding van het bestuur en AZL in het kader van dit onderzoek.

Bestuursondersteuning

Met het oog op de strategie van het fonds zag het bestuur in 2017 aanleiding om de regie te verstevigen. Daarnaast wil het bestuur de onafhankelijkheid van de bestuursondersteuning borgen, meer beleidsmatig en minder operationeel gaan besturen. Daarom heeft Bpf MITT in 2017 een selectietraject gevoerd voor de bestuursondersteuning. Met ingang van 1 januari 2018 is de bestuursondersteuning ondergebracht bij Montae Bestuurscentrum B.V.

Geschiktheid en evaluatie

Het geschiktheidsbeleid en het opleidingsplan zijn vastgelegd in een geschiktheidsplan. Het geschiktheidsplan is in 2017 geactualiseerd. Het bestuur heeft in 2016 en 2017 diverse bijeenkomsten georganiseerd op het gebied van integraal risicomanagement. Verder hebben de individuele bestuursleden opleidingen gevolgd, literatuur bijgehouden, seminars en lezingen op pensioengebied bijgewoond en ervaringen met andere bestuursleden uitgewisseld. Het bestuur heeft de deskundigheid van de bestuursleden in kaart gebracht in een deskundigheidsmatrix. In 2018 vindt een collectieve geschiktheidsmeting plaats, waarna de matrix bijgewerkt wordt. Het bestuur voert jaarlijks een zelfevaluatie uit.

Diversiteit

Het bestuur streeft naar minimaal één vrouw in het bestuur en een minimum van één vrouw in de fondsorganen. Ten aanzien van de leeftijd streeft het bestuur naar tenminste één persoon jonger dan 40 jaar in zowel het bestuur als in de twee organen. Dit doet het door hier bij het ontstaan van een vacature specifiek naar te kijken. Op dit moment is nog niet geheel voldaan aan deze doelstellingen. In het verantwoordingsorgaan heeft geen vrouw zitting, in geen van de fondsorganen heeft een persoon jonger dan 40 jaar zitting. Diversiteit blijft een aandachtspunt voor het bestuur en de voordragende organisaties.

Vergoedingsregeling

Het Bestuur heeft een vergoedingsregeling vastgesteld, die in 2017 op hoofdlijnen als volgt luidt: De vergoeding voor bestuursleden is een vaste compensatie per bestuurslid per jaar van € 12.500,- (voorzitters € 18.750,-) en een vergoeding per vergadering of studiedag gebaseerd op de SER-norm. De vaste bruto vergoeding voor leden van de Raad van Toezicht bedraagt € 9.000,- per jaar (voorzitter € 13.500,-). Deze vergoedingen zijn inclusief btw. De leden van het Verantwoordingsorgaan ontvangen per vergadering of studiedag een vergoeding gebaseerd op de SER-norm. Daarnaast is er een opleidingsbudget voor leden van het Bestuur, de Raad van Toezicht en het Verantwoordingsorgaan. Eind 2017 is besloten de vergoedingsregeling per 1 januari 2018 aan te passen. De vaste vergoedingen zullen worden verhoogd met de CPI –index, alle huishoudens afgeleid (oktober-oktober). De vergoedingen reis- en verblijfkosten en vacatiegeld blijven de SER-norm volgen. De overige kosten zoals de secretariële vergoeding en het scholingsbudget worden niet geïndexeerd maar worden in de jaarlijkse evaluatie op actualiteit beoordeeld.

Gedragcode / Compliance Officer

Het bestuur hanteert een gedragscode. Jaarlijks en bij uittreding bevestigen de leden van het bestuur en alle overige verbonden personen dat zij de gedragscode hebben nageleefd. De gedragscode is per 1 januari 2017 op advies van de compliance officer gewijzigd. Het betreft een wijziging om de onafhankelijke en objectieve rol van de compliance officer te waarborgen en een aantal verduidelijkingen van de tekst. Over 2017 heeft de compliance officer de volgende bijzonderheden geconstateerd:

- Alle nevenfuncties die onder de goedkeuringsplicht vallen zijn gemeld, maar niet in alle gevallen vooraf. Er is overigens geen (schijn van) belangenverstrengeling geconstateerd;
- De compliance officer heeft aandacht gevraagd voor het maken van een juiste inschatting van de tijdsbesteding aan nevenfuncties door de verbonden personen.

De genoemde bijzonderheden hebben de aandacht van het bestuur. Naast de gedragscode heeft het fonds een incidentenregeling. Het fonds heeft nog geen eigen klokkenluidersregeling. Omdat Bpf MITT geen personen kent die financieel afhankelijk zijn van het fonds, is de betreffende norm uit de Code pensioenfondsen niet van toepassing. Toch heeft het bestuur in 2017 besloten een eigen klokkenluidersregeling te integreren in de incidentenregeling. Dit wordt in 2018 vormgegeven.

Code pensioenfondsen

Bij verantwoording over de naleving van de Code pensioenfondsen geldt het principe 'pas toe of leg uit'. Afwijking van de norm is mogelijk als daar een goede reden voor is.

Hierna worden de normen toegelicht die (nog) niet volledig worden nageleefd:

norm	Taak en werkwijze bestuur, Verantwoordingsorgaan en Raad van Toezicht	Beleid wijkt af op de volgende onderdelen
60	De zittingsduur van een bestuurslid is maximaal vier jaar. Een bestuurslid kan maximaal twee keer worden herbenoemd.	De zittingsduur van vier jaar is opgenomen in de statuten. De maximale termijn van 12 jaar niet. Het huidige bestuur is op 1 juli 2014 (WVBP) aangetreden. Het bestuur zal in de toekomst met deze eis van maximaal aantal herbenoemingen rekening houden.
67	In het bestuur en in het Verantwoordingsorgaan zitten ten minste één man en één vrouw.	In het bestuur zit een vrouw. In het Verantwoordingsorgaan zit geen vrouw. Bij nieuwe benoemingen wordt hiermee rekening gehouden.
68	In het bestuur, het Verantwoordingsorgaan zitten ten minste één lid boven en één lid onder de 40 jaar.	In het Bestuur en in het Verantwoordingsorgaan zitten geen leden die jonger zijn dan 40 jaar. Bij nieuwe benoemingen wordt hiermee rekening gehouden.

Fondsdocumenten

ABTN

De ABTN wordt jaarlijks door het bestuur geactualiseerd. In de bestuursvergadering van 11 april 2017 is de ABTN geactualiseerd en vastgesteld op basis van de tot dan toe genomen besluiten..

Pensioenreglement

De volgende aanpassingen zijn in 2017 doorgevoerd:

- de flexibiliserings- en afkoopfactoren zijn aangepast;
- opgenomen is dat bij vervroeging van de ingangsdatum van het ouderdomspensioen meer dan vijf jaar vóór de AOW-datum, de betrokkene moet verklaren dat de dienstbetrekking wordt beëindigd;
- de grens van 100% van het laatstverdiende loon voor het einde van de pensioenopbouw is vervallen;
- de korting op partnerpensioen bij een leeftijdsverschil van de partners van meer dan tien jaar is geschrapt;
- verduidelijkt is dat de berekening van de hoogte van de premievrije voortzetting van de pensioenopbouw bij arbeidsongeschiktheid plaatsvindt op basis van de pensioengrondslag die gold direct voorafgaand aan de eerste ziektedag en dat de premievrije voortzetting uiterlijk plaatsvindt tot de reglementaire pensioenrichtleeftijd.

Daarnaast heeft het bestuur eind 2017 besloten tot wijziging van het pensioenreglement per 1 januari 2018 in verband met de verhoging van de pensioenrichtleeftijd naar 68 jaar en overgangsbepalingen vastgesteld in het kader van de aansluiting en collectieve waardeoverdracht van de voormalige deelnemers van Pensioenfonds TenCate. Het meest actuele pensioenreglement is beschikbaar op de website van het fonds.

Uitvoeringsreglement

In 2017 zijn enkele verduidelijkingen in het uitvoeringsreglement doorgevoerd.

Reglementen commissies

Het bestuur heeft per commissie een reglement vastgesteld, waarin de taken en bevoegdheden zijn opgenomen.

Reglement bezwaarschriftcommissie

Met het oog op eventuele toekomstige bezwaren tegen vrijstellingsbesluiten, heeft het bestuur een procedure voor bezwaren op vrijstellingsbesluiten vastgesteld. De procedure is vastgelegd in het Reglement bezwaarschriftcommissie.

Uitbestedingsbeleid en uitbestede partijen

Uitbestedingsbeleid

Het bestuur heeft op basis van zijn verantwoordelijkheid voor het beheer van het pensioenfonds, de vereiste professionalisering en de noodzakelijke risicobeheersing gekozen voor uitbesteding van alle werkzaamheden inzake pensioen- en vermogensbeheer aan externe partijen. Aan uitbesteding is voor het fonds een aantal risico's verbonden. Het bestuur heeft daarom een beleid voor de beheersing van risico's die samenhangen met uitbesteding van (delen van) bedrijfsprocessen vastgesteld. Het uitbestedingsbeleid is in lijn met de eisen die de Pensioenwet en de Guidance uitbesteding door Pensioenfondsen van DNB daaraan stellen.

Doelstelling van het uitbestedingsbeleid is het waarborgen van continuïteit en constante kwaliteit van de dienstverlening. Hiermee blijven de reputatie en integriteit van het fonds gewaarborgd. Het uitbestedingsbeleid is van toepassing op alle naar het oordeel van het bestuur uitbestede, bedrijfskritische of belangrijke activiteiten en processen van het fonds en op alle bestaande en/of nieuwe uitbestedingsovereenkomsten.

Het bestuur heeft de volgende uitgangspunten vastgesteld voor uitbesteding:

- Het bestuur van Bpf MITT blijft eindverantwoordelijk voor de uitbestede activiteiten of processen. Het bestuur behoudt volledige zeggenschap over de uitbestede activiteiten of processen.
- Eigendoms- en auteursrechten blijven bij het pensioenfonds.
- Het bestuur selecteert onafhankelijke uitvoeringsorganisaties op basis van kwaliteit, prijs en marktconformiteit.

- Bij de keuze van een uitvoeringsorganisatie wordt rekening gehouden met toekomstige ontwikkelingen bij het pensioenfonds.
- Bij de uitbesteding van activiteiten of processen draagt het bestuur zorg voor voldoende “countervailing power” van het bestuur ten opzichte van de uitvoeringsorganisatie.
- De uitkomst van het selectieproces kan waar dit relevant geacht wordt, worden getoetst door een of meerdere externe adviseurs.
- Er worden afspraken gemaakt over de wijze waarop de overeenkomst wordt beëindigd, en over de wijze waarop wordt gewaarborgd dat het pensioenfonds de werkzaamheden na beëindiging van de overeenkomst weer zelf kan uitvoeren of door een andere derde kan laten uitvoeren.
- Bij het afscheid van een uitvoeringsorganisatie wordt een exit- gesprek gevoerd.
- Het bestuur van het Bpf MITT gaat alleen overeenkomsten aan die:
 - naar het Nederlands recht zijn opgesteld; en waarin
 - geschillen worden voorgelegd aan een Nederlandse rechter of arbiter; en die
 - geen beperkingen van de aansprakelijkheid van de uitvoeringsorganisatie bevatten die verder gaan dan hetgeen volgens het burgerlijk wetboek gebruikelijk is.

Voordat activiteiten of processen worden uitbesteed, voert het bestuur van Bpf MITT een risicoanalyse uit waarin is opgenomen:

- De te verwachten impact van uitbesteding van de activiteiten of processen.
- Een kosten-baten analyse van de uitbesteding van die activiteiten of processen.
- Een analyse van de financiële, operationele en reputatie gerelateerde risico's en de vereiste toezichtsmaatregelen.
- De afspraken over de wijze waarop de uit te besteden activiteiten of processen worden uitgevoerd.

Het bestuur toetst regelmatig of de manier waarop de uitbestede activiteiten of processen worden uitgevoerd in overeenstemming is met de gemaakte afspraken. Het bestuur doet dit door middel van:

- het monitoren van de uitvoerders via het laten uitvoeren van periodieke audits bij de uitvoerder of het laten rapporteren over de stand van zaken m.b.t. de aanbevolen verbeteringen in de ISAE 3402 verklaring type II of een daarmee vergelijkbare verklaring;
- het bestuderen en bespreken van maand- en kwartaalrapportages van de uitvoerders, waarin naast de gebruikelijke informatie ook wordt gerapporteerd over klachten, incidenten en uitzonderingen;
- het bestuderen en bespreken van het actuariel rapport van de certificerend actuaire en de rapportages van de accountant;
- periodiek overleg en evaluatie met de uitvoerder over de uitvoering van de (bijgestelde) processen.

Het bestuur evalueert periodiek of de uitbestedingsrelatie nog aan de gestelde eisen voldoet. Het bijstellen of beëindigen van de uitbestedingsrelatie kan hiervan het gevolg zijn.

Administratie

De administratie wordt uitgevoerd door AZL te Heerlen. De rechten en verplichtingen van uitvoeringsorganisatie en fonds zijn vastgelegd in een contract, inclusief een Service Level Agreement, voor een periode van vijf jaar, vanaf 1 januari 2016. AZL droeg in 2017 zorg voor de volgende zaken:

- de werkgeversadministratie;
- de pensioen- en deelnemersadministratie;
- de financiële administratie;
- de jaarverslaglegging;
- uitvoerende actuariële werkzaamheden; en
- bestuursondersteuning.

De complexiteit van de pensioenwetgeving en frequentie waarmee wettelijke voorschriften worden gewijzigd, verlangen van het bestuur een nauwe samenwerking met AZL. Het bestuur is van oordeel dat het zijn verantwoordelijkheid voor de uitbestede werkzaamheden kan borgen, dankzij ISAE-verklaringen, periodieke rapportages, jaarlijkse evaluatie van de dienstverlening en andere

contractueel vastgelegde middelen. AZL verstrekt jaarlijks een ISAE 3402 rapportage aan het fonds. AZL heeft de ISAE-rapportage over 2017 in februari 2018 opgeleverd, zodat de accountant bij de jaarwerkcontrole hierop kan steunen. Daarnaast is op 28 februari 2018 over 2017 een ISAE3000 statement afgegeven door een externe auditor. Dit statement wordt afgegeven over de opzet en het bestaan van het Interne Beheersingssysteem van AZL van de business units Actuarial, Integrale Bestuursadviesing, Verslaglegging, Communicatie, Excasso, Grootboek en het SLA-proces. Deze rapportages zijn gedeeld en worden besproken met het bestuur.

Vermogensbeheer

Het fonds heeft MN aangesteld als fiduciair vermogensbeheerder. De rechten en verplichtingen van uitvoeringorganisatie en fonds zijn vastgelegd in een contract. De eisen die gesteld worden aan pensioenfondsen en aan hun uitvoeringsorganisaties zijn in de afgelopen jaren aanzienlijk verzwakt. Een uitgebreide Service Level Agreement maakt daarom onderdeel uit van het contract. MN voert op basis van het door het bestuur vastgestelde beleggingsplan het fiduciair vermogensbeheer over de gehele portefeuille. Als onderdeel hiervan verzorgt MN de integrale beleggingsadministratie, stuurt de uitvoering van het beheer van de beleggingsportefeuille aan en voorziet het fonds van rapportages over de uitvoering van het vermogensbeheer. Het feitelijke vermogensbeheer wordt deels door MN zelf verricht en is deels door MN uitbesteed aan andere vermogensbeheerders wereldwijd. De controle op het functioneren van MN wordt primair verricht op basis van de door MN opgeleverde maand- en kwartaalrapportages. De beleggingscommissie voert die controle uit onder meer aan de hand van het door het bestuur vastgestelde beleid, waaronder het beleggingsplan. Daarnaast worden de ontwikkelingen en de stand van zaken rondom de Service Level Agreement en de uitvoering van het vermogensbeheer samen met de externe beleggingsadviseur van Sprenkels & Verschuren, de beleggingscommissie en het bestuur, met MN besproken. MN wordt in een cyclus van drie jaar geëvalueerd. Elk jaar vinden op deelaspecten beoordelingen plaats. MN verstrekt ook over haar processen jaarlijks een ISAE 3402-rapportage. Hiermee wordt de beleggingscommissie en ook het bestuur een verhoogd inzicht gegeven in de belangrijkste primaire processen van MN.

Bewaarder

De bewaarder (custodian) is Citibank. Hier worden discretionaire beleggingen bewaard voor het fonds. MN treedt in deze op namens het fonds.

Waarmaking en advisering

Actuarial

Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen uitvoerende, adviserende en waarmerkende werkzaamheden. De uitvoerende werkzaamheden worden verzorgd door AZL. Het bestuur heeft de adviserende werkzaamheden en de waarmerkende werkzaamheden opgedragen aan Towers Watson Netherlands B.V. Deze partij beschikt over een door DNB goedgekeurde gedragscode waarbij de adviserende werkzaamheden en de waarmerkende werkzaamheden worden uitgevoerd door verschillende personen.

Controle

De controle van de jaarrekening is toevertrouwd aan KPMG Accountants N.V. te Utrecht.

Compliance

Nederland Compliance Instituut (NCI) is aangesteld als compliance officer. De compliance officer is onder meer belast met de controle op de naleving van de gedragscode.

Uitvoeringskosten

Uitvoeringskosten

Het fonds maakt voor het uitvoeren van de pensioenregeling diverse kosten. Globaal kunnen deze kosten worden onderverdeeld in kosten voor de uitvoering van de pensioenregeling en kosten voor het vermogensbeheer. Het fondsbestuur wenst volledige transparantie te realiseren ten aanzien van deze kosten. Er is in dit kader een rapportage over de kosten voor de uitvoering van de pensioenregeling opgenomen. De kosten worden gepresenteerd met inachtneming met de aanbevelingen van de Pensioenfederatie en AFM. Hierdoor kunnen de kosten die pensioenfondsen maken met elkaar worden vergeleken.

Kostenoverzicht

	2017	2016
Pensioenbeheer		
Kosten in euro per deelnemer ¹⁾	€ 95,49	€ 96,41
Vermogensbeheer		
Kosten in % van het gemiddeld belegd vermogen ²⁾	0,42%	0,35%
Transactiekosten in % van het gemiddeld belegd vermogen	0,07%	0,14%

Pensioenbeheer

De kosten per deelnemer zijn in het verslagjaar nagenoeg gelijk gebleven.

Vermogensbeheer

De stijging van de beheerkosten wordt deels veroorzaakt door de toename van het vermogen. De allocatie minder liquide beleggingen (Private equity, infrastructuur) is in 2017 verhoogd, deze illiquide beleggingen kennen vaak een hogere beheervergoeding. Daarnaast is in 2017 ook gestart met de opbouw van een Beursgenoteerd onroerend goed Europa portefeuille. De allocatie naar beursgenoteerd onroerend goed is ten laste gegaan van de allocatie naar andere categorieën in de return portefeuille zoals hoogrentende obligaties en aandelen.

De stijging van de performance kosten wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door de performance vergoedingen die door de onderliggende beheerders binnen het MN Infrastructuur fonds zijn verwerkt. In 2016 was er geen sprake van performance vergoedingen.

De transactiekosten waren in 2017 lager dan in 2016. In 2016 vond de collectieve waardeoverdracht van pensioenfonds Textielverzorging plaats op grond waarvan de transactiekosten in 2016 eenmalig hoger waren.

- ¹⁾ Kosten komen uit de jaarrekening. Om de kosten per deelnemer te berekenen is conform de aanbeveling van de Pensioenfederatie het aantal deelnemers gedefinieerd als de som van het aantal actieve deelnemers en pensioengerechtigden. Gewezen deelnemers tellen dus niet mee. Voor de samenstelling van de kosten wordt verwezen naar toelichting [18] op de staat van baten en lasten.
- ²⁾ Kosten van het vermogensbeheer kunnen in twee categorieën worden onderscheiden. De eerste categorie betreft de kosten zoals die in de jaarrekening zijn verwerkt. Daaronder vallen de beheervergoeding van de vermogensbeheerder(s) en overige beheervergoedingen. Dit betreft een bedrag van € 5.846.000,-. De tweede categorie betreft kosten die rechtstreeks ten laste van het beleggingsrendement zijn gebracht. Deze kosten zijn dus niet inbegrepen in de kosten van de vermogensbeheerder(s) zoals opgenomen in de jaarrekening en zijn geschat op € 7.534.000,-. De totale kosten vermogensbeheer komen daarmee uit op circa € 13.380.000,-.

Als de vermogensbeheerkosten worden afgezet tegen het belegd vermogen, wordt zichtbaar dat de relatieve vermogensbeheerkosten de afgelopen jaren een (licht) dalende trend vertonen. In die periode zijn de relatieve vermogensbeheerkosten met ca. 15% gereduceerd. In 2017 vond op totaal niveau een stabilisatie plaats van de vermogensbeheerkosten. Per kostensoort waren er echter de nodige verschillen. De relatieve beheerkosten stegen geleidelijk door de grotere allocatie naar de returnportefeuille en de samenstelling ervan. De transactiekosten daalden echter scherp, enerzijds omdat er geen sprake was van grootschalige transitie, anderzijds door marktontwikkelingen (lagere bid-ask spreads). Min of meer kan gesteld worden dat Bpf Mitt er in geslaagd is om een 'duurdere' allocatie te implementeren tegen zelfs nog iets lagere totale relatieve kosten.

De kosten voor het vermogensbeheer kunnen niet op zich zelf worden gezien, maar zijn onlosmakelijk verbonden met het beleggingsbeleid en de behaalde rendementen. Voor de beoordeling of gemaakte kosten 'passend' zijn, moet de relatie worden gelegd tussen kosten, risicoprofiel, rendementspotentieel en de beleggingsfilosofie van het fonds. Hierbij brengen beleggingen met een hoger risicoprofiel vaak hogere kosten met zich mee.

Onderstaand wordt een specificatie van de kosten vermogensbeheer per beleggingscategorie weergegeven.

Kosten per beleggingscategorie 2017

(Bedragen in de tabel x € 1.000,-)

	Performance			
	Beheer- kosten	gerelateerde kosten	Transactie- kosten	Totaal
Beleggingscategorie				
Vastgoed	323	-	382	705
Aandelen	1.134	-	202	1.336
Alternatieve beleggingen	2.488	1.927	341	4.756
Vastrentende waarden	3.342	-	825	4.167
Overige beleggingen	16	-	-3	39
Totaal kosten toe te wijzen aan categorieën excl. overlay	7.303	1.927	1.773	11.003
Kosten overlay beleggingen	-	-	21	21
Totaal kosten toe te wijzen aan categorieën incl. overlay	7.303	1.927	1.794	11.024
Overige vermogensbeheerkosten				
Kosten fiduciair beheer	1.608	-	-	1.608
Bewaarloon	629	-	-	629
Advieskosten vermogensbeheer	107	-	-	107
Overige kosten	12	-	-	12
Totaal overige vermogensbeheerkosten	2.356	-	-	2.356
Totaal kosten vermogensbeheer	9.659	1.927	1.794	13.380

Bovengenoemde kosten wijken af van de genoemde kosten in de toelichting op de staat van baten en lasten, omdat in bovenstaand overzicht ook kosten zijn opgenomen die verwerkt zijn in het nettorendement.

Kosten per beleggingscategorie 2016
(Bedragen in de tabel x € 1.000,-)

	Performance			
	Beheer- kosten	gerelateerde kosten	Transactie- kosten	Totaal
Beleggingscategorie				
Aandelen	1.061	-	366	1.427
Alternatieve beleggingen	1.836	859	212	2.907
Vastrentende waarden	3.185	-	2.762	5.947
Overige beleggingen	19	-	44	63
Totaal kosten toe te wijzen aan categorieën excl. overlay	6.101	859	3.384	10.344
Kosten overlay beleggingen	-	-	144	144
Totaal kosten toe te wijzen aan categorieën incl. overlay	6.101	859	3.528	10.488
Overige vermogensbeheerkosten				
Kosten fiduciair beheer	1.542	-	-	1.542
Bewaarloon	505	-	-	505
Advieskosten vermogensbeheer	92	-	-	92
Overige kosten	4	-	-	4
Totaal overige vermogensbeheerkosten	2.143	-	-	2.143
Totaal kosten vermogensbeheer	8.244	859	3.528	12.631

Risicomanagement

Inrichting Integraal risicomanagement

Het bestuur heeft het in 2016 gestarte project om het risicomanagement naar een hoger niveau te tillen in 2017 afgerond. Met het project is een integraal risicomanagement (IRM) framework ontwikkeld. De volgende vier hoofdonderwerpen zijn hierbij leidend geweest: Risico Governance, Risico Processen, Risico Volwassenheid en Risico Bewustzijn. Het bestuur heeft op basis van de missie, visie en strategie van het fonds in een aantal sessies zijn risicohouding en risicobereidheid bepaald, de risico's benoemd en de beheersmaatregelen vastgesteld.

Het ontwikkelde integraal risicomanagement beleid is vastgelegd in een IRM-handboek, dat eind 2017 door het bestuur is vastgesteld. Het door het bestuur vastgelegde IT-beleid en integriteitsbeleid maken onderdeel uit van dit handboek. Integriteit wordt door het bestuur van Bpf MITT gezien als een essentiële randvoorwaarde om de strategische doelstelling te realiseren. De door het bestuur vastgestelde risicohouding en risicobereidheid vormen het fundament van het integriteitsbeleid.

Voor het uitvoeren van het beleid, monitoren van de potentiële risico's en rapporteren over de voortgang en de beheersmaatregelen vindt het bestuur professionele en specialistische ondersteuning noodzakelijk. Het bestuur heeft eind 2017 besloten een onafhankelijke risicomanager aan te stellen die het fonds op strategisch niveau ondersteunt. De ondersteuning op operationeel niveau wordt vanaf 2018 verzorgd door het bestuursbureau. Daarmee is gestart met het de uitvoering van het risicomanagementbeleid.

Risicoprofiel

De doelstellingen van het pensioenfonds staan omschreven in de statuten en de ABTN. Daaruit afgeleid, streeft het bestuur ernaar dat de toegezegde pensioenaanspraken en -rechten, kunnen worden toegekend en ook, voorwaardelijk, indexaties kunnen worden verleend om de koopkracht van de pensioenen te handhaven. Het beleid en de doelstellingen van het fonds worden periodiek door middel van een ALM-studie herijkt en daarnaast jaarlijks op hun haalbaarheid getoetst. Het fonds heeft een tweedeling aangebracht in het risicomanagementproces, een strategische risicomanagementcyclus en een operationele risicomanagementcyclus.

Strategische risicomanagementcyclus

Deze cyclus behelst onder andere het inrichtingsvraagstuk over risico governance, risicohouding en risicobereidheid vastgesteld door het bestuur en de strategische risico's in relatie tot het strategisch plan.

Operationele risicomanagementcyclus

Deze cyclus gaat over het expliciteren van de operationele (IT)-, de financiële-en de niet financiële risico's die gelopen worden. Deze risico's worden opgenomen in de risicomanagement rapportage en worden gemonitord en zo nodig bijgestuurd door het bestuur. Deze cyclus is door het bestuur in 2017 doorlopen en afgestemd met de RvT. Alle twee cycli maken onderdeel uit van de reguliere planning & control cyclus van het fonds en vormen zo een integraal onderdeel van de gehele bedrijfsvoering.

Risicohouding

Het bestuur heeft de risicohouding en risicobereidheid geconcretiseerd aan de hand van het RAVC®-model. Daarbij is bij de risicohouding uitgegaan van de volgende Risk Appetite domeinen:

- Kapitaal Management (Beleggingen en Financiële huishouding van het fonds);
- Reputatie Management (Imago, Identiteit en Integriteit);
- Bestuursfilosofie (Gedrag, Leiderschap en Cultuur);
- Producten & Regeling (Producten, Regelingen en IT).

Strategische risico's

Aan de basis van risicomanagement staan de missie, visie, kernwaarden en strategische doelstelling van het fonds.

Het fonds heeft twaalf strategische risico's geformuleerd, die het behalen van de strategische groeidoelstelling van het fonds in de weg staan. Hierop zijn beheersmaatregelen geformuleerd. De risico's variëren van risico's op het gebied van governance tot regelgeving en IT.

Operationele risico's

Niet-financiële risico's

Hieronder worden verstaan omgevingsrisico, communicatierisico, bedrijfstakrisico, operationeel risico, uitbestedingsrisico, IT-risico, juridisch risico en integriteitsrisico. Het bestuur heeft beheersmaatregelen voor de niet-financiële risico's geformuleerd, die worden toegepast en gemonitord. Deze bestaan onder meer uit het periodiek evalueren en updaten van fondsdocumenten, beleid, procedures en uitbestedingspartijen.

Ten aanzien van het uitbestedingsrisico is het bestuur van oordeel dat de uitbesteding van de werkzaamheden garant staat voor een betere uitvoering van de pensioenregeling(en) dan indien zou zijn geopteerd voor uitvoering in eigen beheer. Dit betekent dat het bestuur een afzonderlijk uitbestedingsbeleid heeft geformuleerd, waarop eveneens elders in dit bestuursverslag wordt ingegaan.

Om het integriteitsrisico en IT- en cybersecurity risico te beheersen, heeft het bestuur als onderdeel van het IRM-handboek een integriteitsbeleid en IT-beleid vastgesteld.

Financiële risico's

Deze risico's worden in de jaarrekening beschreven en behandeld. Met name wordt ingegaan op de ontwikkelingen op de financiële markten (zakelijke waarden risico, valutarisico, actief beheer risico, matching risico, liquiditeits- en kasstroomrisico, kredietrisico), de renteontwikkeling en de ontwikkelingen met betrekking tot de levensverwachting (verzekeringstechnische risico's).

De gevolgen van de vergrijzing van het fonds worden jaar voor jaar opgevangen door aanpassingen aan de meest actuele gegevens van het Actuarieel Genootschap en het Centraal Bureau voor de Statistiek met de betrekking tot de levensverwachting van mannen en vrouwen. DNB verlangt dat deze gegevens voor het einde van het jaar worden verwerkt in de voorziening pensioenverplichtingen.

De financiële positie van het fonds is onder andere afhankelijk van de beleggingsresultaten. Het bestuur kan daarop geen directe invloed uitoefenen, maar wel door beheersing van de uitvoeringskosten bijdragen aan zo acceptabel mogelijke pensioenkosten, als onderdeel van de arbeidskosten. Elders in dit jaarverslag wordt op de uitvoeringskosten nader ingegaan.

Financiële verslaglegging

Hieronder vallen de risico's die van invloed zijn op de betrouwbaarheid van de interne en externe financiële verslaglegging. Het bestuur heeft met AZL gedetailleerde werkafspraken gemaakt over de tijdige totstandkoming van het jaarverslag en de betrokkenheid daarbij van diverse partijen. De waarderingsmethoden en -grondslagen die voor de balansposten worden gehanteerd, zijn in de regel wettelijk voorgeschreven. Deze worden door DNB opgelegd en liggen meestal voor meerdere jaren vast. Daarnaast worden ze op hun houdbaarheid getoetst, zijn ze actuariael betrouwbaar waar nodig door de certificerend actuaris beoordeeld.

Een risico dat het fonds daarbij loopt, betreft de tijdige aanlevering van betrouwbare en elders gecontroleerde gegevens van beleggingsfondsen waarin het fonds participeert. Het bestuur heeft daarvoor de lopende afspraken met de vermogensbeheerder

MN aangescherpt. De accountant komt in zijn controle tot een reële schatting en beoordeling van de materialiteit, dan wel tot een aantekening in zijn verklaring. Het proces van totstandkoming van het jaarverslag wordt elk jaar met alle betrokkenen geëvalueerd.

Toezichtbeleid DNB en AFM

DNB is als toezichthouder belast met prudentieel toezicht. Dit toezicht richt zich op de financiële stevigheid van financiële ondernemingen en pensioenfondsen. De AFM houdt toezicht op de communicatie van pensioenuitvoerders aan (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden. De toezichthouders hebben in 2017 een aantal uitvragen gedaan, waaronder naar de (totstandkoming van de) visie en strategie van het fonds, naar de niet-financiële risico's en naar de financiële opzet en informatie, over de communicatie aan deelnemers over de onzekerheden in de pensioenregeling.

In 2017 zijn aan het fonds geen dwangsommen of boetes opgelegd. Er zijn door de toezichthouders De Nederlandsche Bank N.V. en/of de AFM geen aanwijzingen aan het fonds gegeven, noch is een bewindvoerder aangesteld of is bevoegdheidsuitoefening van organen van het fonds gebonden aan toestemming van de toezichthouder.

Vooruitblik 2018

Implementatie verhoging pensioenrichtleeftijd naar 68

De pensioenrichtleeftijd bij Bpf MITT is per 1 januari 2018 verhoogd naar 68 jaar. De aanspraken die tot en met 31 december 2017 zijn opgebouwd, worden collectief actuariael neutraal omgezet naar aanspraken op basis van een pensioenrichtleeftijd van 68 jaar.

Aansluiting werkgevers voorheen aangesloten bij Pensioenfonds TenCate

Per 1 januari 2018 zijn de werkgevers aangesloten die tot dan toe hun pensioenregeling bij Pensioenfonds TenCate hadden ondergebracht. De opgebouwde pensioenen worden met een collectieve waardeoverdracht overgedragen naar Bpf MITT.

Implementatie Algemene verordening Gegevensbescherming

Met ingang van 25 mei 2018 moet het fonds voldoen aan de Algemene verordening Gegevensbescherming. Deze wetgeving komt in de plaats van de Wet bescherming persoonsgegevens.

Implementatie Wet waardeoverdracht kleine pensioenen

In het kader van de invoering van de Wet waardeoverdracht kleine pensioenen dient het bestuur een aantal besluiten te nemen. Het bestuur is voornemens deze besluitvorming in 2019 af te ronden.

Opbouw- en premiepercentage

Het opbouwpercentage van 1,6% van de pensioengrondslag en de premie van 24% van de pensioengrondslag blijven ongewijzigd.

Het verslag van het bestuur is vastgesteld te Utrecht op 19 juni 2018.

Het bestuur

H.J. van der Meer (voorzitter)

mw. N.L. Hofman (secretaris)

L. Raadgever

J.J.C. Jochems

Mw. I. van Eekelen

J. Hasselman

M. Mulder

G.A.J. Lamers (plv bestuurslid)

Verslag Raad van Toezicht

De Raad van Toezicht (RvT) heeft tot taak toezicht te houden op het beleid van het bestuur en op de algemene gang van zaken in het pensioenfonds. De RvT is, daarnaast, tenminste belast met het toezien op een adequate risicobeheersing en evenwichtige belangenafweging door het bestuur.

Geschiktheid bestuur

De RvT heeft geconstateerd dat de geschiktheid van het bestuur op orde is en ook aansluit bij de fase waarin het fonds zich bevindt. Het bestuur heeft zich in voorgaande jaren goed op de toekomst voorbereid. In 2016 heeft Pensioenfonds Textielverzorging zich bij het fonds gevoegd. Hierdoor heeft het fonds ervaring opgedaan met het proces van overdracht van pensioenen en beleggingen. Dat proces is vervolgens beschreven in een draaiboek, dat goede dienst heeft gedaan toen Pensioenfonds Ten Cate zich bij het fonds voegde. Gebleken is dat het draaiboek een uitstekende handleiding is om pensioenfondsen op een efficiënte en effectieve manier te laten aansluiten bij het Bpf MITT.

Governance

Het bestuur heeft een vaste werkwijze met een zeer actief Dagelijks Bestuur en diverse commissies. Kijkend naar de samenstelling van de commissies valt op, dat er een strikte scheiding is tussen de leden van de beleggingscommissie en de overige commissies. Naar de mening van de RvT verdient het overweging om daar meer vermenging te laten plaatsvinden.

Uit de zelfevaluatie in maart 2017 kwam naar voren dat het bestuur meer operationeel bezig is en minder aandacht geeft aan het strategische beleid. De RvT herkent dit en vindt het positief dat het bestuur hierop actie neemt en daar gericht aandacht aan geeft. Een aantal verbeterpunten, dat uit de zelfevaluatie naar voren komt, wordt gekoppeld aan het Integraal Risicomanagement, dat in 2016/2017 ontwikkeld is en zich in het stadium van implementatie bevindt, en aan de herinrichting van de bestuursondersteuning. Als RvT volgen wij de aanpak van deze verbeterpunten en in het bijzonder de wijze waarop het bestuur dit zal monitoren.

Groeistrategie

De RvT ondersteunt de keuze van bestuur om groei na te streven en daar actief beleid op te voeren. Het is een vast agendapunt op de bestuursvergadering. Groei is een belangrijke voorwaarde voor een kostenefficiënte bedrijfsvoering en belangrijk om het voortbestaan van het fonds te borgen. Door de steeds strenger wordende wet- en regelgeving nemen de uitvoeringskosten toe. Door schaalvergroting wordt de relatieve kostentoeename beperkt.

In het kader van deze strategie is het verheugend dat Pensioenfonds Ten Cate gekozen heeft om de pensioenen naar Pensioenfonds MITT over te dragen en dat Ten Cate heeft besloten om de verdere pensioenopbouw van zijn werknemers bij Pensioenfonds MITT onder te brengen. De RvT complimenteert het bestuur en ieder die eraan heeft meegewerkt, ook aan de zijde van (Pensioenfonds) Ten Cate, met de wijze waarop de overdracht is gerealiseerd.

Naast deze overdracht heeft het bestuur veel activiteiten ondernomen om ook op andere fronten uitbreiding van het deelnemersbestand te bereiken. Ook hieruit zijn enkele nieuwe aansluitingen voortgekomen. In dat licht is het van belang dat de discussie over een nieuw Nederlands pensioenstelsel nauwlettend gevolgd wordt, in het bijzonder als het gaat om het al dan niet voortzetten van de methodiek van de doorsneepremie.

Bestuursondersteuning

In 2016 is tijdens de strategiedag, die periodiek door het bestuur wordt georganiseerd, een discussie over de inrichting van de bestuursondersteuning ontstaan. Eind 2017 is de knoop doorgehakt en besloten de bestuursondersteuning door AZL te beëindigen en vanaf 1 januari 2018 bij Montae onder te brengen. De RvT vindt het een goede zaak dat de activiteiten van bestuursondersteuning en pensioenuitvoering niet meer bij dezelfde organisatie berusten. De RvT ziet het bovendien, daarbij denkend aan verdere groei van het fonds, als een mogelijk eerste stap in de richting van een eigen bestuursbureau.

Bezetting bestuur

In 2017 was de bezetting van het bestuur een belangrijk agendapunt door het onverwachte vertrek van de werknemersvoorzitter, het ontstaan van een vacature voor een bestuurder namens gepensioneerden en het aankomend vertrek van de werkgeversvoorzitter in 2018. De functie van werknemersvoorzitter was vrij snel ingevuld, echter de vacature namens gepensioneerden vroeg meer tijd gezien de mogelijke noodzaak om hiervoor verkiezingen te organiseren. De RvT vraagt aandacht voor de gevolgen die verkiezingen kunnen hebben bij de vertegenwoordiging van de vakbonden in het bestuur. De RvT adviseert het bestuur om dit proces rond de verkiezingen te evalueren en na te denken over de positie van verenigingen van gepensioneerden in het verkiezingsproces. Uiteindelijk staat voor de RvT het doel van een goed en efficiënt functionerend bestuur met binding met de sector voorop.

Integraal risicomanagement (IRM)

Op het gebied van risicomanagement zijn wederom stappen gezet. Het IRM-beleid is ontwikkeld en beschreven. Het proces om hier te komen heeft eigenlijk te lang geduurd. De RvT vraagt aandacht voor een spoedige implementatie van het ontwikkelde beleid. Een belangrijke stap daarin is de aanstelling van een risicomanager. De RvT is voorstander van een onafhankelijke risicomanager. De raad is dan ook zeer positief over het gegeven dat het bestuur recentelijk een externe risicomanager heeft aangesteld.

De RvT vindt het voorts belangrijk en is daar positief over, dat het bestuur bij voorgenomen beslissingen steeds een afweging maakt dan wel vooraf al heeft laten maken van de mogelijke risico's van het te nemen besluit.

Premiebeleid

De financiële positie van het fonds verbeterde weliswaar in 2017, maar blijft nog steeds achter bij de doelstelling van het fonds. Een herstelplan moest daarom opnieuw bij De Nederlandsche Bank worden ingediend. Bij een beperkte financiële positie is het van belang dat het bestuur alle beschikbare instrumenten inzet om zo snel mogelijk tot een betere financiële positie te komen. Dat is nodig, onder meer, om indexatie van de pensioenen weer mogelijk te maken.

Positief punt is dat het bestuur extra aandacht heeft voor het premiebeleid. Besloten is het premiebeleid te monitoren door het elk halfjaar op de bestuursagenda te zetten.

Het proces van premievaststelling voor het jaar 2018 viel samen met de verhoging van pensioenrichtleeftijd 67 naar 68. Verhoging van de pensioenrichtleeftijd betekent in beginsel de mogelijkheid van een lagere premie. Het bestuur besloot echter het bestaande premieniveau niet te verlagen, maar voor 2018 te handhaven op 24% van de pensioengrondslag. De zogenaamde premiedekkingsgraad komt daardoor uit op 90%. Dit is in ieder geval een verbetering ten opzichte van vorig jaar. De RvT heeft vastgesteld, dat dit premieniveau in overeenstemming is met de wettelijke regels.

Evenwichtige belangenafweging

Het bestuur is verantwoordelijk voor een evenwichtige belangenafweging voor alle stakeholders. Bij elk besluit, dat de belangen van (gewezen) deelnemers, pensioengerechtigden en/of aangesloten werkgevers raakt, dient het bestuur aantoonbaar dat aspect in de besluitvorming te hebben meegewogen.

De RvT heeft vastgesteld dat alle bestuursleden zich richten naar het belang van het pensioenfonds als een geheel. Het bestuur is zich bewust van de onderscheiden deelgroepen van belanghebbenden.

Naleving Code Pensioenfondsen

De RvT heeft geconstateerd dat het bestuur in 2017 stil heeft gestaan bij de naleving van de Code Pensioenfondsen. Het bestuur pakt de daaruit voortvloeiende aandachtspunten serieus op met beleidsvoorstellen. In 2017 heeft het bestuur aandacht besteed aan het ontwikkelen van diversiteitsbeleid en toepassing ervan bij mogelijke (her)benoemingen van bestuursleden. Het bestuur heeft de Code niet in zijn totaliteit gezien en besproken. De RvT geeft het bestuur ter overweging mee om de Code (alle 83 normen) te bezien en waar nodig verdere invulling aan de normen te geven.

Communicatie

In het communicatiebeleid wordt goed ingezet op zowel werkgevers als deelnemers. Daarbij staat digitale communicatie centraal. Helaas komt dit moeilijk van de grond doordat e-mailadressen van de deelnemers lastig verkrijgbaar zijn. Ook de inzet op "Het digitale pensioenfonds" heeft helaas onvoldoende opgeleverd. De RvT waardeert de inspanningen maar vreest dat duale communicatie: digitaal en schriftelijk de realiteit blijft de komende jaren. De communicatiecommissie pakt de zaken gedegen op en evalueert de activiteiten. De commissie heeft dit jaar een BOP (benchmark onderzoek pensioenfondsen) laten verrichten. Het fonds scoort op een aantal punten lager dan deze benchmark. De RvT adviseert om de achtergrond hiervan te onderzoeken, concrete vervolgstappen te definiëren en vervolgens uit te voeren.

Tot slot

De RvT spreekt zijn waardering uit over de samenwerking met het bestuur en met name de besprekingen en communicatie met het Dagelijks Bestuur. De RvT waardeert de gegeven openheid in de diverse gesprekken, presentaties en het opvolgen van de aanbevelingen en adviezen.

Met dit verslag rapporteert de raad aan het bestuur en legt het verantwoording af aan het verantwoordingsorgaan. De RvT heeft kennisgenomen van het jaarverslag, inclusief de jaarrekening, over 2017 en heeft op 19 juni 2018 goedkeuring verleend aan de vaststelling door het bestuur van de jaarrekening en het jaarverslag 2017.

De Raad van Toezicht:

Christiaan Tromp (voorzitter), Peter van Eekelen en Antoinetta Eikenboom

Reactie van bestuur

Het bestuur bedankt de Raad van Toezicht (RvT) voor zijn gedegen rapportage.

Het bestuur herkent de aanbevelingen en zal deze waar mogelijk meenemen bij zijn werkzaamheden. Een aantal van de door de RvT genoemde onderwerpen is in het verslagjaar reeds door het bestuur opgepakt. Hieraan wordt ook in dit bestuursverslag aandacht besteed.

Ten aanzien van de samenstelling van de commissies merkt het bestuur op dat de samenstelling van de commissies enerzijds afhankelijk is van de tijdsbesteding per commissie en anderzijds afhankelijk is van de geschiktheid van de bestuursleden ten aanzien van de diverse kennisgebieden. Met inachtneming van deze randvoorwaarden zal het bestuur de samenstelling van de verschillende commissies periodiek evalueren.

Het advies van de RvT om na te denken over de gevolgen van verkiezingen voor bestuurszetels namens pensioengerechtigden voor de vertegenwoordiging van de vakbonden in het bestuur neemt het bestuur ter harte.

Inzake de naleving van de Code Pensioenfondsen zal het bestuur de overweging die de RvT meegeeft om de Code Pensioenfondsen volledig te bezien zeker oppakken.

De RvT heeft ten aanzien van het communicatiebeleid geconstateerd dat Bpf MITT in een benchmark onderzoek gemiddeld op een aantal punten lager scoort dan het landelijk gemiddelde en adviseert om de achtergrond hiervan te onderzoeken, concrete vervolgstappen te definiëren en vervolgens uit te voeren. Bij de voorbereiding van het communicatiebeleid 2019-2021, die in 2018 plaatsvindt, zal het bestuur dit advies betrekken.

Het bestuur kijkt uit naar de voortzetting van de constructieve samenwerking met de RvT.

Verslag verantwoordingsorgaan

De taken, bevoegdheden en verplichtingen van het Verantwoordingsorgaan zijn weergegeven in een reglement Verantwoordingsorgaan alsmede in een gedragscode.

Conform artikel 6 van het reglement is het Verantwoordingsorgaan bevoegd jaarlijks een algemeen oordeel te geven over:

- Het handelen van het bestuur in algemene zin
- Het door het bestuur gevoerde beleid in het afgelopen jaar
- Beleidskeuzes die betrekking hebben op de langere termijn

Aan de hand van het jaarverslag, de jaarrekening en de bevindingen van de Raad van Toezicht is het Verantwoordingsorgaan van oordeel dat het bestuur haar taken naar behoren heeft uitgevoerd.

Het handelen van het bestuur in algemene zin

De in het verslag opgenomen doelstelling, missie, visie en strategie van het fonds herkent het Verantwoordingsorgaan in het handelen van het bestuur. Het bijhouden van alle documenten, de communicatie, en de evenwichtige belangenbehartiging in de huidige tijd vergen veel aandacht en betrokkenheid van het bestuur.

Het door het bestuur gevoerde beleid in het afgelopen jaar

Het afgelopen jaar stond opnieuw in het teken van de financiële positie. Het Verantwoordingsorgaan constateert dat de grondslagen die bepalend zijn voor de uitkomsten voldoende toereikend zijn voor een verantwoord financieel beleid in 2017.

Dankzij een goede voorbereiding is de aansluiting van het pensioenfonds TenCate naar Bpf MITT uitstekend verlopen.

Na een uitgebreide analyse is het bestuur gestart met het invoeren van het integraal risicomanagement om de risico's die het fonds loopt op een verantwoorde, transparante en expliciete wijze te beheersen.

Verder heeft het bestuur aan het Verantwoordingsorgaan de toegang verleend tot het digitale bestuursportaal waar alle vergaderstukken, presentaties en overige documenten opgenomen zijn. Deze informatie vormt tezamen met de rapportage van de Raad van Toezicht de basis waarop het oordeel van het Verantwoordingsorgaan gebaseerd is.

Beleidskeuzes die betrekking hebben op de langere termijn

Voor de gevolgen ook op lange termijn is betrokkenheid van de cao-partijen absolute noodzaak. De stappen die het fonds hiervoor heeft genomen vindt het Verantwoordingsorgaan essentieel voor het voortbestaan van het fonds. De pensioenregeling is nu eenmaal een belangrijke arbeidsvoorwaarde voor de actieven. Tevens dient de focus erop gericht te zijn de opbouw en nominale waarden van de pensioenen zoveel mogelijk te borgen.

Deskundigenoordeel

Het Verantwoordingsorgaan constateert dat de certificerend actuaire en de externe accountant in hun bijdragen aan het verslag geen bevindingen rapporteren waar het Verantwoordingsorgaan zich zorgen over maakt. Dit geldt eveneens voor de Raad van Toezicht, een orgaan waarmee over 2017 constructieve contacten zijn onderhouden. Wel heeft het VO kennis genomen van de opmerking van actuaire, accountant en RvT dat de huidige premie, volgens de actuele rente, niet kostendekkend is en dat het bestuur hier ook gepaste aandacht voor heeft.

Communicatie

Het Verantwoordingsorgaan heeft kennis genomen van het te voeren communicatiebeleid en daar positief over geadviseerd. Het Verantwoordingsorgaan acht het van groot belang dat dit beleidsplan in de uitvoering zorgvuldig door het bestuur wordt gevolgd gelet op de grote belangen, die er spelen bij alle betrokkenen i.v.m. de slechte financiële positie

Aanbevelingen

Het Verantwoordingsorgaan wordt graag, zoals inmiddels gebruikelijk is, op de hoogte gehouden van verdere stappen in het kader van samenwerkingsverbanden, een belangrijk onderwerp voor de positie van het fonds voor de lange termijn.

Overleg met de Raad van Toezicht

Het Verantwoordingsorgaan heeft de mogelijkheid benut om twee maal in 2017 een gezamenlijke vergadering met Raad van Toezicht en bestuur bij te wonen. Deze vergaderingen heeft het Verantwoordingsorgaan als zeer zinvol ervaren. Op 29 mei 2018 heeft het Verantwoordingsorgaan gezamenlijk vergaderd met de Raad van Toezicht. Aan de hand van het (concept) verslag van de Raad van Toezicht over het jaar 2017 heeft een dialoog plaatsgevonden over de aanbevelingen.

Tenslotte

Het Verantwoordingsorgaan dankt het bestuur, de Raad van Toezicht, de uitvoeringsorganisatie en de deskundigen verbonden aan het fonds voor de open en transparante communicatie en het bij behorende overleg in 2017.

Reactie van bestuur

Het bestuur heeft kennisgenomen van het verslag over 2017 van het Verantwoordingsorgaan. Het bestuur dankt het Verantwoordingsorgaan voor het positieve oordeel en het vertrouwen en is verheugd te lezen dat het Verantwoordingsorgaan in het handelen van het bestuur de doelstelling, missie, visie en strategie van het fonds terug ziet.

De aanbevelingen van het Verantwoordingsorgaan neemt het bestuur ter harte. Het bestuur deelt de zorg van het Verantwoordingsorgaan over de premiedekkingsgraad. Daarnaast blijft het bestuur het Verantwoordingsorgaan informeren over eventuele stappen in het kader van samenwerkingsverbanden en andere activiteiten die essentieel zijn voor het voortbestaan van het fonds.

Tot slot wil het bestuur het Verantwoordingsorgaan bedanken voor de prettige en open samenwerking en hoopt deze lijn in het komende jaar door te zetten.

Jaarrekening

Balans per 31 december

(na bestemming saldo; in duizenden euro)

Activa	2017	2016
Beleggingen voor risico pensioenfondsen [1]		
– Onroerende zaken		
• Aandelen Vastgoed	114.840	0
– Zakelijke waarden		
• Aandelen	825.869	745.523
– Vastrentende waarden		
• Beleggingsfondsen in obligaties	650.664	753.234
• Obligaties en Leningen op schuldbekentenis	808.692	838.866
• Bankleningen	196.926	192.317
• Deposito's	9.484	9.797
	1.665.766	1.794.214
– Derivaten		
• Valutaderivaten	4.431	28
• Rentederivaten	3.754	10.464
	8.185	10.492
– Overige beleggingen		
• Private equity	61.222	53.870
• Infrastructuur	136.699	83.110
	197.921	136.980
	2.812.581	2.687.209
Herverzekeringsdeel technische voorzieningen [2]	3.976	4.450
Vorderingen en overlopende activa [3]	11.716	13.158
Liquide middelen [4]	14.992	31.799
	2.843.265	2.736.616

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de balans, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

Passiva	2017	2016
Stichtingskapitaal en reserves		
Extra reserve [5]	97.849	-45.354
	97.849	-45.354
Technische voorzieningen		
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds [6]	2.732.802	2.748.234
Herverzekeringsdeel technische voorzieningen [7]	3.976	4.450
	2.736.778	2.752.684
Overige technische voorzieningen		
Voorziening gemoedsbezwaarde [8]	3	3
Kortlopende schulden [9]	8.635	29.283
	2.843.265	2.736.616

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de balans, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

Staat van baten en lasten

(in duizenden euro)

	2017	2016
Beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfondsen		
Directe beleggingsopbrengsten [10]	63.603	61.793
Indirecte beleggingsopbrengsten [11]	50.641	207.442
Resultaat op kosten van vermogensbeheer [12]	-5.846	-5.230
	108.398	264.005
Premiebijdragen van werkgevers en werknemers [13]	78.304	77.285
Saldo van overdrachten van rechten [14]	204	564.234
Pensioenuitkeringen [15]	-53.021	-51.076
Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfondsen [16]		
Wijziging rekenrente voorziening pensioenverplichtingen	40.102	-264.803
Inkoop	-84.677	-74.814
Sterfte	3.772	5.853
Arbeidsongeschiktheid	-1.240	1.058
Waardeoverdrachten	82	-25
Mutaties	357	263
Toevoeging kosten	-2.023	-1.755
Overige mutaties	-895	619
Verwachte uitkering	52.615	50.921
Vrijval excassokosten	1.279	1.256
Intrest	6.060	1.505
Wijziging actuariële grondslagen	0	11.764
Collectieve waardeoverdracht BpfTV	0	-567.508
	15.432	-835.666
Herverzekering		
Uitkeringen uit herverzekering [17]	501	552

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de staat van baten en lasten, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

	2017	2016
Pensioenuitvoerings- en administratiekosten [18]	-6.537	-6.572
Overige baten en lasten [19]	-78	-51
Saldo van baten en lasten	143.203	12.711
Bestemming van het saldo		
Extra reserve	143.203	12.711
	143.203	12.711

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de staat van baten en lasten, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

Kasstroomoverzicht

(in duizenden euro)

	2017	2016
Pensioenactiviteiten		
Ontvangsten		
Premiebijdragen van werkgevers en werknemers	79.278	73.878
Uitkeringen uit herverzekering	350	667
Wegens overgenomen pensioenverplichtingen	228	564.315
Overige mutaties	51	0
[A]	79.907	638.860
Uitgaven		
Uitgekeerde pensioenen en afkopen, loonheffing, sociale premies en andere inhoudingen	-52.959	-50.911
Wegens overgedragen pensioenverplichtingen	-97	-59
Pensioenuitvoerings- en administratiekosten	-6.855	-6.568
Uitbetaling voormalige SUC-gelden	-12.402	0
[B]	-72.313	-57.538
Totaal pensioenactiviteiten	7.594	581.322
Beleggingsactiviteiten		
Ontvangsten		
Directe beleggingsopbrengsten	63.921	61.906
Verkopen en aflossingen beleggingen	362.223	1.292.568
[C]	426.144	1.354.474
Uitgaven		
Aankopen beleggingen	-444.699	-1.905.695
Kosten van vermogensbeheer	-5.846	-5.230
[D]	-450.545	-1.910.925
Totaal beleggingsactiviteiten	-24.401	-556.451
Mutatie geldmiddelen (som van A t/m D)	-16.807	24.871
Saldo geldmiddelen 1 januari	31.799	6.928
Saldo geldmiddelen 31 december	14.992	31.799

Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

Algemeen

Bpf MITT is statutair gevestigd in Heerlen en is ingeschreven in het Handelsregister van de Kamer van Koophandel onder nummer 41095737. Deze jaarrekening heeft betrekking op het boekjaar 2017, dat is geëindigd op balansdatum 31 december 2017 en is opgesteld uitgaande van de continuïteitsveronderstelling. De jaarrekening wordt gepresenteerd in euro's, wat tevens de functionele valuta is van de stichting. Alle financiële informatie in euro's is afgerond op het dichtstbijzijnde duizendtal.

Toepassing Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen zoals deze zijn opgenomen in Titel 9 Boek 2 BW en met inachtneming van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving. Dit jaarverslag is vastgesteld op 19 juni 2018.

Waardering

Grondslagen overige activa en passiva

Overige activa en passiva worden bij eerste verwerking gewaardeerd op reële waarde. Na eerste verwerking worden overige activa en passiva gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten). Voor vorderingen wordt rekening gehouden met een aftrek van eventuele bijzondere waardeverminderingen, indien sprake is van oninbaarheid.

Schattingen en veronderstellingen

De opstelling van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW vereist dat het bestuur oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van baten en lasten. De schattingen en hiermee verbonden veronderstellingen zijn gebaseerd op ervaringen uit het verleden en verschillende andere factoren die gegeven de omstandigheden als redelijk worden beschouwd. De uitkomsten hiervan vormen de basis voor het oordeel over de boekwaarde van activa en verplichtingen die niet op eenvoudige wijze uit andere bronnen blijkt. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen. De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien, indien de herziening alleen voor die periode gevolgen heeft, of in de periode van herziening en toekomstige perioden, indien de herziening gevolgen heeft voor zowel de verslagperiode als toekomstige perioden.

Opname van een actief of een verplichting

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar het pensioenfonds zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld. Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Verantwoording van baten en lasten

Baten worden in de rekening van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Indien een transactie ertoe leidt dat nagenoeg alle of alle toekomstige economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot een actief of een verplichting aan een derde zijn overgedragen, wordt het actief of de verplichting niet langer in de

balans opgenomen. Verder worden activa en verplichtingen niet meer in de balans opgenomen vanaf het tijdstip waarop niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden van waarschijnlijkheid van de toekomstige economische voordelen en betrouwbaarheid van de bepaling van de waarde.

Dit betekent dat transacties worden verwerkt op handelsdatum en niet op afwikkelingsdatum. Als gevolg hiervan kan sprake zijn van een post "nog af te wikkelen transacties". Deze post kan zowel een actief als een passief zijn.

Schattingen en oordelen

Zoals vermeld in de toelichting zijn de beleggingen van het fonds nagenoeg volledig gewaardeerd tegen actuele waarde per balansdatum en is het over het algemeen mogelijk en gebruikelijk om de actuele waarde binnen een aanvaardbare bandbreedte van schattingen vast te stellen. Voor sommige andere financiële instrumenten, zoals beleggingsvorderingen en -schulden, geldt dat de boekwaarde de actuele waarde benadert als gevolg van het kortetermijnkarakter van de vorderingen en schulden. De boekwaarde van alle activa en de financiële verplichtingen op balansdatum benadert de actuele waarde.

Voor de meerderheid van de financiële instrumenten van het fonds kan gebruik worden gemaakt van marktnoteringen. Echter, bepaalde financiële instrumenten, zijn gewaardeerd door middel van gebruikmaking van waarderingsmodellen en -technieken, inclusief verwijzing naar de huidige reële waarde van vergelijkbare instrumenten.

Schattingen van de actuele waarde zijn een momentopname, gebaseerd op de marktomstandigheden en de beschikbare informatie over het financiële instrument. Deze schattingen zijn van nature subjectief en bevatten onzekerheden en een significante oordeelsvorming (bijvoorbeeld rentestand, volatiliteit, schatting van kasstromen, etc.) en kunnen derhalve niet met precisie worden vastgesteld.

Buitenlandse valuta

Activa en passiva in buitenlandse valuta zijn omgerekend tegen de ultimo jaar geldende koersen en de resultaten gedurende het jaar.

Aandelen, aandelen vastgoedmaatschappijen

De ter beurse genoteerde aandelen zijn gewaardeerd tegen de marktwaarde, zijnde de beurswaarde. De niet ter beurse genoteerde fondsen zijn gewaardeerd tegen de actuele waarde, zijnde het aandeel in de intrinsieke waarde waarbij de intrinsieke waarde is gebaseerd op onderliggende marktwaarden.

Obligaties en obligatiefondsen

De obligaties zijn gewaardeerd tegen de marktwaarde, zijnde de beurswaarde. De niet ter beurse genoteerde vastrentende fondsen zijn gewaardeerd tegen de actuele waarde, zijnde het aandeel in de intrinsieke waarde.

Leningen op schuldbekentenis

De leningen op schuldbekentenis zijn gewaardeerd tegen de marktwaarde. Onder marktwaarde wordt in dit verband verstaan de contante waarde van de toekomstige kasstromen op basis van het effectieve rendement ultimo het verslagjaar van overeenkomstige leningen, rekening houdend met de mogelijkheid van vervroegde aflossing.

Derivaten

De derivaten zijn gewaardeerd tegen de marktwaarde, waarbij sprake is van afgeleide marktnoteringen.

Overige beleggingen

De overige beleggingen zijn gewaardeerd tegen de marktwaarde, zijnde het aandeel in de intrinsieke waarde.

Herverzekering

Vorderingen uit herverzekeringscontracten op risicobasis worden verantwoord op het moment dat de verzekerde gebeurtenis zich voordoet. Bij de waardering worden de herverzekerde uitkeringen contant gemaakt tegen de rentetermijnstructuur, onder toepassing van de actuariële grondslagen van het pensioenfonds.

De waarde van de herverzekeringspolissen wordt berekend op dezelfde grondslagen als de voorziening pensioenverplichtingen.

Vorderingen en overlopende activa

Vorderingen worden bij eerste verwerking gewaardeerd tegen de reële waarde van de tegenprestatie. Vorderingen worden na eerste verwerking gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs. Als de ontvangst van de vordering is uitgesteld op grond van een verlengde overeengekomen betalingstermijn, dan wordt de reële waarde bepaald aan de hand van de contante waarde van de verwachte ontvangsten en worden er op basis van de effectieve rente rente-inkomsten ten gunste van de staat van baten en lasten gebracht. Voorzieningen wegens oninbaarheid worden in mindering gebracht op de boekwaarde van de vordering.

Liquide middelen

Liquide middelen bestaan uit direct opvraagbare banktegoeden en deposito's met een looptijd korter dan twaalf maanden. Rekening-courantschulden bij banken zijn opgenomen onder schulden aan kredietinstellingen onder kortlopende schulden. Liquide middelen worden gewaardeerd tegen nominale waarde.

Extra reserve

Aan de extra reserve worden de jaarresultaten toegevoegd.

Voorziening pensioenverplichtingen

De voorziening pensioenverplichtingen wordt gewaardeerd op actuele waarde. De actuele waarde wordt bepaald door de contante waarde te berekenen van de beste inschatting van toekomstige kasstromen die samenhangen met de op balansdatum opgebouwde onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen. Voor de bepaling van de contante waarde wordt gebruik gemaakt van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur, inclusief de daarin verwerkte UFR (Ultimate Forward Rate).

De voorziening is gebaseerd op de volgende actuariële grondslagen:

Intrest:	Rentetermijnstructuur zoals gepubliceerd door DNB.
Sterfte:	Prognosetafel AG2016 (startjaar 2018) met toepassing van fondsspecifieke ervaringssterfte.
Gehuwdheid:	Bij de vaststelling van de voorziening voor partnerpensioen wordt uitgegaan van het onbepaalde partnersysteem. De gehanteerde partnerfrequenties zijn fondsspecifiek. Op pensioendatum geldt een partnerfrequentie van 100%, in verband met de mogelijkheid tot uitruil. Na pensionering wordt het bepaalde partnersysteem gehanteerd.
Uitkeringen:	De uitkeringen worden continu betaalbaar verondersteld.
Leeftijden:	Aangenomen wordt dat alle verzekerden geboren zijn op de 1ste van de maand van hun werkelijke geboortedatum.
Leeftijdsverschil:	Het leeftijdsverschil tussen man en vrouw is op 2,5 jaar gesteld (man ouder dan vrouw).
Kosten:	In de voorziening pensioenverplichtingen is een excassovoorziening begrepen van 2,6% van de netto voorziening.
Rentetoevoeging:	Onder het FTK is de rente gelijk aan de 1-jaarsrente. Op basis van de DNB rentetermijnstructuur primo 2017 is deze rente gelijk aan -0,217%.
Arbeidsongeschiktheid:	Voor de arbeidsongeschikte deelnemers is de technische voorziening gebaseerd op de te bereiken pensioenaanspraken, waarbij voor de toekomstig op te bouwen premievrijgestelde aanspraken sprake is van 90% reservering (10% revalidatiekans).

Toeslagverlening: Het fonds heeft geen uitgewerkt plan of geld gereserveerd om de (premienvrije) opgebouwde pensioenaanspraken of de ingegane pensioenen te verhogen. De voor toegekende toeslagen benodigde middelen worden onttrokken aan het resultaat of het vrij eigen vermogen.

Niet opgevraagd pensioen: Er wordt een reservering aangehouden van 30% van de toekomstige uitkeringen.

Herverzekeringsdeel technische voorzieningen

Deze voorziening is op dezelfde grondslagen gebaseerd als de voorzieningen pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds en heeft betrekking op elders verzekerde pensioenen die in mindering worden gebracht op de opgebouwde pensioenen bij het fonds. Het betreft aanspraken uit het verleden.

Voorziening gemoedsbezwaarde

Dit betreft de voorziening voor één gemoedsbezwaarde deelnemer.

Kortlopende schulden en overlopende passiva

Kortlopende schulden en overlopende passiva worden bij eerste verwerking gewaardeerd tegen de reële waarde van de tegenprestatie.

Resultaatbepaling

Algemeen

De lasten en baten worden toegerekend aan het jaar waarop ze betrekking hebben.

Directe beleggingsopbrengsten

Onder directe beleggingsopbrengsten wordt bij vastrentende waarden verstaan de rente-opbrengst verminderd met de kosten; bij de aandelen wordt hieronder verstaan het bruto-dividend verminderd met de kosten.

De interesten van overige activa en passiva worden opgenomen op basis van nominale bedragen.

Indirecte beleggingsopbrengsten

Onder indirecte beleggingsopbrengsten worden de volgende resultaten opgenomen:

- gerealiseerde en niet-gerealiseerde koersverschillen van aandelen vastgoedmaatschappijen, aandelen, obligaties, leningen op schuldbekentenissen en hypotheekleningen;
- boetes bij vervroegde aflossingen van leningen op schuldbekentenis;
- valutaverschillen inzake deposito's en bankrekeningen in buitenlandse valuta en valutatermijntransacties.

Kosten van vermogensbeheer

Onder de kosten van vermogensbeheer worden de administratiekosten opgenomen die verband houden met het beheer van de beleggingen.

Premiebijdragen

Onder premiebijdragen van werkgevers en werknemers wordt verstaan de aan derden in rekening gebrachte c.q. te brengen bedragen voor de in het verslagjaar verzekerde pensioenen onder aftrek van kortingen. Premies zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben. Extra stortingen en opslagen op de premie zijn eveneens als premiebijdragen verantwoord.

Saldo overdrachten van rechten

De post saldo overdrachten van rechten bevat het saldo van bedragen uit hoofde van overgenomen dan wel overgedragen pensioenverplichtingen.

Pensioenuitkeringen

De pensioenuitkeringen betreffen de aan deelnemers uitgekeerde bedragen inclusief afkopen. De pensioenuitkeringen zijn berekend op actuariële grondslagen en toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben.

Pensioenuitvoerings- en administratiekosten

De pensioenuitvoerings- en administratiekosten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de directe methode.

Toelichting op de balans per 31 december

(in duizenden euro)

Activa

[1] Beleggingen voor risico pensioenfonds

Categorie	Stand- ultimo 2016	Aankopen/ Verstrek- kingen	Verkopen/ uitlotingen/ (af)lossingen	Gerealiseerde en niet gerealiseerde waarde- verschillen	Stand ultimo 2017
Vastgoedbeleggingen					
Indirecte vastgoedbeleggingen	0	106.000	0	8.840	114.840
Zakelijke waarden					
Beleggingsfondsen in aandelen	745.523	47.501	-40.000	72.845	825.869
Vastrentende waarden					
Beleggingsfondsen in obligaties	753.234	17.420	-99.799	-20.191	650.664
Obligaties en leningen op schuldbekentenis	838.866	49.058	-40.740	-38.492	808.692
Bankleningen	192.317	4.882	-43	-230	196.926
Deposito's	9.797	144.547	-144.858	-1	9.484
	1.794.214	215.907	-285.440	-58.914	1.665.766
Derivaten					
Valutaderivaten	-4.763	0	-28.202	37.396	4.431
Rentederivaten	10.464	60	0	-10.736	-212
Reclassificatie naar passivazijde	4.791				3.966
	10.492	60	-28.202	26.660	8.185
Overige beleggingen					
Private equity	53.870	14.120	-8.677	1.909	61.222
Infrastructuur	83.110	54.783	0	-1.194	136.699
	136.980	68.903	-8.677	715	197.921
Belegd vermogen activa zijde	2.687.209	332.371	-362.319	41.306	2.812.581
Derivaten					
Valutaderivaten	-4.791				0
Rentederivaten	0				-3.966
Belegd vermogen passiva zijde	-4.791	0	0	0	-3.966
Totaal belegd vermogen	2.682.418	332.371	-362.319	41.306	2.808.615

Er wordt niet rechtstreeks belegd in aangesloten ondernemingen.

Methodiek bepaling marktwaarde

Niveau 1 - Genoteerde marktprijzen. Directe marktwaardering, beursnotering in een actieve markt.

Niveau 2 - Onafhankelijke taxaties. Beschikbare taxaties van derden.

Niveau 3 - Netto contante waarde. Afgeleide marktwaardering, geen directe beursnotering van andere uit de markt waarneembare data dan wel een prijs gebaseerd op een transactie in een niet-actieve markt met niet-significante prijsaanpassing (gebaseerd op aannames en schattingen).

Niveau 4 - Andere methode. Modellen en technieken, marktwaardebepaling niet gebaseerd op marktprijzen, maar gebaseerd op aannames en schattingen die de prijs significant beïnvloeden.

31 december 2017

	Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3	Niveau 4	Stand ultimo 2017
Vastgoedbeleggingen	0	0	0	114.840	114.840
Aandelen	0	0	0	825.869	825.869
Vastrentende waarden	808.602	0	206.863	650.300	1.665.766
Derivaten	0	0	4.219	0	4.219
Overige beleggingen	0	61.222	136.699	0	197.921
Totaal belegd vermogen	808.602	61.222	347.781	1.591.009	2.808.615
Procentueel	28,8%	2,2%	12,4%	56,6%	100,0%

31 december 2016

	Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3	Niveau 4	Stand ultimo 2016
Aandelen	0	0	0	745.523	745.523
Vastrentende waarden	838.358	0	202.621	753.235	1.794.214
Derivaten	0	0	5.701	0	5.701
Overige beleggingen	0	53.870	83.110	0	136.980
Totaal belegd vermogen	838.358	53.870	291.432	1.498.758	2.682.418
Procentueel	31,3%	2,0%	10,9%	55,8%	100,0%

	2017	2016
[2] Herverzekeringsdeel technische voorzieningen	3.976	4.450
Deze post heeft betrekking op het herverzekeringsdeel van de technische voorzieningen op de passivazijde van de (toelichting op) de balans.		
[3] Vorderingen en overlopende activa		
Premies		
Dit betreft de nog te vorderen premies van de aangesloten ondernemingen.	8.467	9.662
Overige vorderingen		
Financiële beleggingen	3.220	3.483
Uitkeringen	23	9
Vooruitbetaalde bedragen volgend boekjaar	4	4
Rekening courant verzekeringsmaatschappij (incl. kruisposten)	2	0
	3.249	3.496
Totaal vorderingen en overlopende activa	11.716	13.158
Alle vorderingen en overlopende activa hebben een looptijd van korter dan één jaar.		
[4] Liquide middelen		
ING Bank N.V.	9.372	5.242
ABN-Amro Bank N.V.	0	45
Citybank (depotbank)	5.620	26.512
	14.992	31.799
De liquide middelen staan ter vrije beschikking van het fonds. Bpf MITT heeft een kredietfaciliteit bij ING van € 3,3 miljoen.		
Totaal activa	2.843.265	2.736.616

Passiva

Stichtingskapitaal en reserves

Stichtingskapitaal

[5] Extra reserve

Stand per 1 januari

Bij: bestemming saldo baten en lasten

Stand per 31 december

De minimaal vereiste dekkinggraad bedraagt 104,4% (2016: 104,3%).

De vereiste dekkinggraad bedraagt 121,7% (2016: 121,2%).

De dekkinggraad is 103,6% (2016: 98,4%).

De beleidsdekkinggraad is 102,5% (2016: 92,7%).

Het pensioenvermogen bedraagt:

Het fonds heeft in 2017 een herstelplan ingediend bij DNB, waarin wordt aangetoond dat de beleidsdekkinggraad binnen de gekozen hersteltermijn van 10 jaar herstelt tot het niveau van de vereiste dekkinggraad. Dit herstelplan voorziet voor ultimo 2017 een beleidsdekkinggraad van 100,2%, terwijl de werkelijke beleidsdekkinggraad van 102,5% hoger is.

Het fonds heeft in het eerste kwartaal van 2018 het herstelplan geactualiseerd. Uit deze actualisatie blijkt dat het fonds naar verwachting binnen de gekozen hersteltermijn herstelt naar de vereiste dekkinggraad.

Voor het fonds bestaat daarnaast de situatie dat de beleidsdekkinggraad zich voor het derde opeenvolgende meetmoment onder het niveau van de minimaal vereiste dekkinggraad bevindt. Er geldt de regel dat de beleidsdekkinggraad niet langer dan zes achtereenvolgende meetmomenten lager dan de minimaal vereiste dekkinggraad mag zijn. Op basis van het huidige herstelplan zal deze situatie zich naar verwachting niet voordoen en zal het fonds zich tijdig herstellen tot het niveau van de minimaal vereiste dekkinggraad.

	2017	2016
Stichtingskapitaal	0	0
[5] Extra reserve		
Stand per 1 januari	-45.354	-58.065
Bij: bestemming saldo baten en lasten	143.203	12.711
Stand per 31 december	97.849	-45.354
Het pensioenvermogen bedraagt:	2.834.627	2.707.330

Passiva

De voorziening pensioenverplichtingen per 31 december is als volgt opgebouwd:

- Deelnemers en arbeidsongeschikten
- Gewezen deelnemers
- Pensioengerechtigden
- Overig

2017**2016**

1.120.443
830.432
776.577
5.350

1.162.194
818.073
763.222
4.745

Totale voorziening pensioenverplichtingen**2.732.802****2.748.234****[6] Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds**

Stand per 1 januari

2.748.234

1.912.568

Mutaties:

- Wijziging rekenrente voorziening pensioenverplichtingen
- Inkoop
- Sterfte
- Arbeidsongeschiktheid
- Waardeoverdrachten
- Mutaties
- Toevoeging kosten
- Overige mutaties
- Verwachte uitkering
- Vrijval excassokosten
- Intrest
- Wijziging actuariële grondslagen
- Collectieve waardeoverdracht BpfTV

-40.102
84.677
-3.772
1.240
-82
-357
2.023
895
-52.615
-1.279
-6.060
0
0

264.803
74.814
-5.853
-1.058
25
-263
1.755
-619
-50.921
-1.256
-1.505
-11.764
567.508

Stand per 31 december

2.732.802**2.748.234****[7] Herverzekeringsdeel technische voorzieningen**

Stand per 1 januari

4.450

4.981

Mutaties:

- Resultaat op sterfte
- Verwachte uitkering
- Vrijval excassokosten
- Intrest
- Wijziging rentecurve
- Wijziging grondslagen

43
-486
-13
-9
-9
0

-102
-532
-14
-3
148
-28

Stand per 31 december

3.976**4.450**

	2017	2016
Overige technische voorzieningen		
[8] Voorziening gemoedsbezwaarde		
Stand per 1 januari	3	0
Bij: overname van Bpf Textielverzorging	0	3
Stand per 31 december	3	3
[9] Kortlopende schulden en overlopende passiva		
Derivaten	3.966	4.791
Financiële beleggingen	2.988	9.856
Nog uit te betalen voormalige SUC-gelden	8	12.410
Lopende intrest en nog af te rekenen bankkosten	8	5
Verzekeringsmaatschappijen	0	149
Premies	176	268
Loonheffing en sociale premies	1.088	1.010
Administratiekosten, accountant en actuaris	231	623
Overige	170	98
Vooruitontvangen bedragen volgend boekjaar	0	73
	8.635	29.283
Alle kortlopende schulden en overlopende passiva hebben een looptijd van korter dan één jaar.		
Totaal passiva	2.843.265	2.736.616

Niet in de balans opgenomen verplichtingen

Door Bpf MITT zijn ultimo 2017 voor een bedrag van circa € 33,0 miljoen (ultimo 2016 € 66,4 miljoen) aan uitstaande commitments verstrekt via de Mn beleggingsfondsen voor de periode na 2017. BPF MITT heeft meerjarige overeenkomsten afgesloten met AZL inzake de pensioen- en deelnemersadministratie en de financiële administratie en met Mn-Services inzake de beleggingsadministratie. Deze overeenkomsten hebben een looptijd korter dan vijf jaar. De kosten van deze contracten zijn in lijn met voorgaand jaar.

Gebeurtenissen na balansdatum

Er zijn na de balansdatum geen gebeurtenissen geweest van dien aard dat een wezenlijk ander beeld zou ontstaan van de financiële positie per einde 2017 dan op grond van dit verslag kan worden verkregen.

Toelichting op de Staat van baten en lasten

(in duizenden euro)

Bezoldiging bestuursleden

De bestuursleden van Bpf MITT hebben in 2017 geen bezoldiging ontvangen. Wel hebben ze voor het bijwonen van vergaderingen in totaal een bedrag van € 272.000,- ontvangen aan vacatiegeld en reiskostenvergoeding. De leden van de Raad van Toezicht hebben over 2017 een bedrag van € 46.000,- ontvangen.

Personeel

Gedurende het boekjaar 2017 had Bpf MITT geen personeel in dienst.

Verbonden partijen

Er is enkel een relatie tussen fonds en de aangesloten werkgevers met betrekking tot de financiering van de aanspraken en de uitvoering van de regeling.

Baten en lasten	2017	2016
Beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfond		
[10] Directe beleggingsopbrengsten		
Aandelen	6.115	4.249
Aandelen vastgoed	0	592
Obligaties en leningen op schuldbekentenis	41.570	43.610
Overige beleggingen	1.970	1.579
Liquide middelen	-92	-64
Rebates	10.472	9.340
Rente over bijdragen van werkgevers en werknemers	68	64
Rentederivaten	3.502	2.425
Overige	-2	-2
	63.603	61.793

	2017	2016
[11] Indirecte beleggingsopbrengsten		
<i>Gerealiseerde en niet-gerealiseerde koersverschillen:</i>		
Aandelen vastgoedmaatschappijen	8.840	0
Aandelen	72.845	73.802
Obligaties	-20.191	45.838
Leningen op schuldbekentenis	-38.492	71.942
Bankleningen	-230	4.700
Valutaderivaten	37.396	-4.640
Rentederivaten	-10.736	8.138
Private equity	1.909	5.246
Infrastructuur	-1.194	2.416
Liquide middelen	494	0
	50.641	207.442
[12] Resultaat op kosten van vermogensbeheer		
Ingehouden netto beheerloon (inclusief restituties)	-5.795	-5.132
Kosten beleggingsadviseur	-107	-92
Overige kosten vermogensbeheer (bewaarloon)	59	-2
Omzetbelasting m.b.t. kosten vermogensbeheer	-3	-4
	-5.846	-5.230
Het ingehouden netto beheerloon kan als volgt worden gespecificeerd naar de verschillende beleggingscategorieën:		
– Fiduciair beheer	-1.535	-1.518
– Aandelen vastgoedmaatschappijen	-246	0
– Aandelen	-1.053	-966
– Vastrentende waarden	-2.599	-2.522
– Alternatieve beleggingen	-356	-118
– Overige beleggingen	-6	-8
	-5.795	-5.132
Voor een verdere uitsplitsing van de kosten vermogensbeheer naar de verschillende beleggingscategorieën wordt verwezen naar het bestuursverslag. De transactiekosten zijn inbegrepen in de indirecte beleggingsopbrengsten. Deze kosten wijken af van de genoemde kosten in het bestuursverslag, omdat daar ook kosten zijn opgenomen die zijn verwerkt in het nettorendement.		
Totaal beleggingsopbrengsten	108.398	264.005

	2017	2016
[13] Premiebijdragen van werknemers en werkgevers		
Premies basisregeling	78.294	77.261
Premies RAM (nagekomen afrekennota's voorgaande jaren)	10	14
Inkoopsommen	0	10
	78.304	77.285
De aan het boekjaar toe te rekenen feitelijke premie is als bate verantwoord.		
De premiebijdragen van werkgever en werknemers bedragen in totaal 24% (2016: 24%) van de pensioengrondslag.		
De kostendekkende, gedempte en feitelijke premies zijn als volgt:		
– Kostendekkende premie	110.772	98.142
– Gedempte kostendekkende premie	67.131	66.120
– Feitelijke premie	78.294	77.261
De kostendekkende premie is als volgt samengesteld:		
– Actuarieel benodigd	86.700	76.559
– Opslag in stand houden vereist vermogen	18.380	16.001
– Opslag voor uitvoeringskosten	5.692	5.582
– Actuarieel benodigd ten behoeve van toeslagverlening	0	0
	110.772	98.142
De gedempte kostendekkende premie is als volgt samengesteld:		
– Actuarieel benodigd	36.399	35.697
– Opslag in stand houden vereist vermogen	7.717	7.461
– Opslag voor uitvoeringskosten	5.692	5.582
– Actuarieel benodigd ten behoeve van voorwaardelijke onderdelen	17.323	17.380
	67.131	66.120
De feitelijke premie is als volgt samengesteld:		
– Actuarieel benodigd	36.399	35.697
– Opslag in stand houden vereist vermogen	7.717	7.461
– Opslag voor uitvoeringskosten	5.692	5.582
– Actuarieel benodigd ten behoeve van voorwaardelijke onderdelen	17.323	17.380
– Overschot	11.163	11.141
	78.294	77.261

De feitelijke premie is vastgesteld als een doorsneepremie ter grootte van 24,0% van de pensioengrondslag. Deze doorsneepremie is door het bestuur vastgesteld en is gebaseerd op de premiestaffel in de abtn.

Overgenomen pensioenverplichtingen
Collectieve inkomende waardeoverdracht
Overgedragen pensioenverplichtingen

- Ouderdomspensioen
- Partnerpensioen
- Wezenpensioen
- Afkopen
- Invalideitpensioen

- Wijziging rekenrente voorziening pensioenverplichtingen
- Inkoop
- Korting van pensioenaanspraken- en rechten en indexatie twk
- Sterfte
- Arbeidsongeschiktheid
- Waardeoverdrachten
- Mutaties
- Toevoeging kosten
- Overige mutaties technische voorzieningen
- Verwachte uitkering
- Vrijval excassokosten
- Intrest
- Wijziging actuariële grondslagen
- Collectieve waardeoverdracht Bpf TV

2017	2016
0	74
301	564.218
-97	-58
204	564.234
-40.276	-38.233
-9.023	-8.802
-156	-148
-3.357	-3.702
-209	-191
-53.021	-51.076
40.102	-264.803
-84.677	-74.814
0	0
3.772	5.853
-1.240	1.058
82	-25
357	263
-2.023	-1.755
-895	619
52.615	50.921
1.279	1.256
6.060	1.505
0	11.764
0	-567.508
15.432	-835.666

	2017	2016
Herverzekering		
[17] Uitkeringen uit herverzekering		
Ouderdomspensioen	321	357
Partnerpensioen	180	195
	501	552
[18] Pensioenuitvoerings- en administratiekosten		
Administratie	-4.463	-4.771
Bestuursadvisering	-843	-854
Actuaris	-494	-514
Accountant (controle jaarrekening en DNB-staten) KPMG	-60	-113
Accountant (meerwerk controle over boekjaar 2016) KPMG	-4	0
Accountant (fiscaal advies) Deloitte	-11	-57
Overige advieskosten	-51	-82
Bestuur	-272	-249
Raad van Toezicht	-46	-49
De Nederlandsche Bank	-169	-165
Autoriteit Financiële Markten	-16	-16
Contributie PensioenFederatie	-25	-24
Opleidingskosten	-23	-18
Pensioenregister	-5	-4
UWV	-7	-5
Overige	-48	-31
Ontvangen vergoeding voor Bpf TV	0	380
	-6.537	-6.572
In 2017 zijn aan het fonds geen dwangsommen of boetes opgelegd.		
[19] Overige baten en lasten		
Mutatie voorziening dubieuze debiteuren	-77	-129
Diverse kleine posten	-1	78
	-78	-51
Saldo van baten en lasten	143.203	12.711

Actuariële analyse van het saldo

	2017	2016
Beleggingen	154.560	2.162
Premies	-14.098	-4.880
Waardeoverdrachten	-15	-10
Kosten	434	-114
Uitkeringen	95	397
Sterfte	3.772	5.853
Arbeidsongeschiktheid	-1.240	1.058
Mutaties	357	263
Overige (incidentele) mutaties technische voorzieningen	-594	7.639
Andere oorzaken	-68	343
	143.203	12.711

Bestemming van het saldo

In de bestuursvergadering van 19 juni 2018 heeft het bestuur besloten het positieve saldo over 2017 van € 143.203.000,- als volgt te verdelen:

	2017
	x € 1.000
Extra reserve	143.203
	143.203

Risicoparagraaf

(in duizenden euro)

Solvabiliteitsrisico

In de risicoparagraaf binnen het bestuursverslag is het beleid rond risicobeheersing uiteengezet. Hierna worden een aantal specifieke risico's nader toegelicht en gekwantificeerd.

Het belangrijkste risico dat het fonds loopt is het risico dat het niet over genoeg solvabiliteit beschikt. Indien het fonds niet solvabel is bestaat het risico dat het fonds de premie moet verhogen of dat een beperkte of geen toeslagverlening kan plaatsvinden voor (delen van) het deelnemersbestand. In het uiterste geval dient het fonds verworven pensioenaanspraken en pensioenrechten te verminderen. Hoe solvabel het pensioenfonds is wordt getoetst aan de hand van de beleidsdekkingsgraad. De beleidsdekkingsgraad wordt berekend als de 12-maands voortschrijdend gemiddelde dekkingsgraad. Hoeveel eigen vermogen het fonds aan dient te houden gegeven de financiële risico's die het loopt (na afdekking) op de balans komt tot uitdrukking in de door DNB voorgeschreven solvabiliteitstoets. Onder het huidige FTK geldt hierbij dat de vereiste dekkingsgraad op basis van de strategische verdeling afgezet wordt tegen de beleidsdekkingsgraad om te bepalen of het pensioenfonds in een tekort situatie verkeert.

De verschillende standaard risicofactoren hierin worden benoemd onder de noemer S1 tot en met S6 en de S10. Hierna zijn de uitkomsten weergegeven voor de verschillende risicocategorieën op basis van de strategische beleggingsmix ultimo 2017 van 121,7% en 2016 van 121,2%.

Hierbij dient opgemerkt te worden dat ten opzichte van vorig boekjaar de procentuele buffer van de afzonderlijke risicocomponenten anders wordt getoond. De veronderstelde positieve samenhang (correlatie) tussen het renterisico, aandelen- en vastgoedrisico en kredietrisico wordt vanaf dit boekjaar bij deze afzonderlijke risico's meegenomen. Daarnaast wordt rekening gehouden met het gegeven dat niet alle risico's zich tegelijk zullen manifesteren (diversificatie). Vorig boekjaar werden deze effecten gezamenlijk onder het diversificatie-effect verantwoord. Door deze aangepaste rubricering te hanteren wordt de relatieve bijdrage van de afzonderlijke risicocomponenten aan de totale vereiste dekkingsgraad beter inzichtelijk.

	2017		2016	
	€	%	€	%
Renterisico (S1)	156.392	3,6	141.271	3,2
Zakelijke waarden risico (S2)	396.396	13,1	396.522	13,1
Valutarisico (S3)	95.003	0,6	105.987	0,7
Grondstoffenrisico (S4)	0	0,0	0	0,0
Kredietrisico (S5)	155.003	4,0	150.982	3,8
Verzekeringstechnisch risico (S6)	83.234	0,4	80.860	0,4
Concentratierisico (S8)	0	0,0	0	0,0
Actief beheer risico (S10)	7.342	0,0	17.478	0,0
Correlatie en diversificatie-effect	-300.030		-310.172	-
Vereist eigen vermogen voor risico fonds	593.340	21,7	582.928	21,2

	2017		2016	
	€	%	€	%
Aanwezige dekkingsgraad		103,6%		98,4%
Beleidsdekkingsgraad		102,5%		92,7%
Minimaal vereiste dekkingsgraad		104,4%		104,3%
Vereiste dekkingsgraad		121,7%		121,2%

De beleidsdekkingsgraad van het Pensioenfonds is per 31 december 2017 lager dan de vereiste dekkingsgraad op basis van de strategische verdeling volgens het standaardmodel, waardoor het pensioenfonds in een tekort verkeert. Einde boekjaar 2017 bedraagt de beleidsdekkingsgraad 102,5%. Afgezet tegen de beleidsdekkingsgraad van 2016 van 92,7%, is de beleidsdekkingsgraad toegenomen met 9,8%-punt.

Renterisico

Het renterisico wordt veroorzaakt, doordat de rentegevoeligheid van de verplichtingen afwijkt van de rentegevoeligheid van de beleggingen. Het Pensioenfonds kent een langere looptijd voor pensioenverplichtingen dan voor de looptijd van de beleggingen. Onderstaande duratiecijfers geven meer inzicht.

Duratie van de vastrentende waarden (inclusief rentederivaten) 13,2.

Duratie van de pensioenverplichtingen 21,4.

Voor de vaststelling van het renterisico bij het vereist eigen vermogen worden de kasstromen van de rentegevoelige beleggingen afgezet tegen de kasstromen van de voorziening pensioenverplichtingen. Vervolgens worden beide kasstromen afgezet tegen door DNB bepaalde renteschokken die per looptijd verschillen. Op basis van deze renteschokken kan de impact op de technische voorziening en de impact op alle rentegevoelige beleggingen worden berekend. Overeenkomstig kan een afdekkingspercentage worden berekend. Rentegevoeligheid is één van de belangrijkste factoren bij de bepaling van de (strategische) assetallocatie van de portefeuille.

	Feitelijke verdeling		Strategische verdeling	
	in €	%	in €	%
Impact op technische voorziening voor risico fonds (A)	236.322		236.322	
Impact op de rentegevoelige beleggingen (B)	65.702		79.930	
Renterisico	170.620	4,0	156.392	3,6
Afdekkingspercentage (B/A)		27,8		33,8

Met behulp van rentederivaten kan gestuurd worden op het strategisch afdekkingspercentage. Rondom dit percentage wordt een bandbreedte aangehouden, waarmee het mogelijk is, onder bepaalde omstandigheden uit tactische overwegingen af te wijken van het strategisch percentage.

Hoogte buffer

Op basis van de vereist eigen vermogen berekeningen bedraagt de buffer voor het feitelijk renterisico 170.620 (4,0%) en voor het strategisch renterisico 156.392 (3,6%) ultimo 2017.

Aandelen- en vastgoedrisico

Het pensioenfonds loopt het risico dat haar beleggingen in aandelen, vastgoed en private equity in waarde dalen. In het beleggingsbeleid wordt met dergelijke risico's rekening gehouden door ondermeer een toepassing van voldoende spreiding in de beleggingsportefeuille naar categorieën, markten en dergelijke. De volatiliteit van de marktwaarden (prijrisico's) van beleggingen wordt periodiek geëvalueerd en kan leiden tot bijstellingen in het vermogensbeheer. In onderstaande tabel wordt de verdeling naar de verschillende zakelijke waarden categorieën getoond.

	2017		2016	
	€	%	€	%
<i>Verdeling zakelijke waarden, onroerende zaken en ovrige beleggingen per categorie:</i>				
Indirect onroerend goed	114.840	10,0	0	0
Ontwikkelde markten (Mature markets)	612.328	53,8	559.146	63,4
Opkomende markten (Emerging markets)	213.541	18,8	186.377	21,1
Private equity	61.222	5,4	53.870	6,1
Infrastructuur	136.699	12,0	83.110	9,4
	1.138.630	100,0	882.503	100,0

Derivaten

Strategisch dekt het fonds haar zakelijke waarden risico niet af.

Hoogte buffer

Bij de berekening van het vereist eigen vermogen wordt voor het feitelijk en strategisch aandelen- en vastgoedrisico rekening gehouden met de door DNB voorgeschreven schokken die variëren overeenkomstig de risicograad van het type belegging. De buffer voor het feitelijk aandelen- en vastgoedrisico bedraagt 424.936 (14,0%) en voor het strategisch aandelen- en vastgoedrisico 396.396 (13,1%).

Valutarisico

Het valutarisico wordt veroorzaakt, doordat de verplichtingen van het pensioenfonds in euro's luiden terwijl een gedeelte van de beleggingen van het pensioenfonds in niet-euro luiden. Het pensioenfonds loopt het risico dat haar buitenlandse beleggingen dalen in waarde als gevolg van valutakoersontwikkelingen. Het pensioenfonds kiest er daarom voor om (een gedeelte) van haar buitenlandse valuta's af te dekken. Zonder afdekking van valutarisico loopt het pensioenfonds risico bij een daling van vreemde valuta ten opzichte van de euro. Door meer dan 100% van het risico af te dekken loopt het fonds risico bij een stijging van vreemde valuta ten opzichte van de euro. Strategisch streeft het fonds naar een afdekking van 90% van de valuta-exposure naar Amerikaanse dollar, Britse pond en Japanse yen. Andere buitenlandse valuta worden niet afgedekt. Eind 2017 zou dit betekenen dat strategisch 74,3% van de niet-euro belangen wordt afgedekt. De feitelijke valuta-afdekking is lager, met name omdat de beleggingen in Amerikaanse dollar momenteel

voor circa 50% feitelijk afgedekt worden. De bedragen in onderstaande tabellen zijn op basis van Look Through, inclusief CSA-posities, saldi depotbanken en kortlopende vorderingen en schulden met betrekking tot beleggingen.

	31 december 2017		31 december 2017	
	Voor derivaten	Valutaderivaten	Na derivaten	Reële waarde
	€	€	€	€
Euro	1.600.241	526.320	2.126.560	0
Amerikaanse dollar	685.141	-323.509	361.632	4.195
Britse pound sterling	107.581	-147.811	-40.230	56
Japanse yen	46.182	-55.000	-8.818	180
Overige	375.321	0	375.321	0
	2.814.466	0	2.814.466	4.431

	31 december 2016		31 december 2016	
	Voor derivaten	Valuta-derivaten	Na derivaten	Reële waarde
	€	€	€	€
Euro	1.540.857	422.019	1.962.875	0
Amerikaanse dollar	692.788	-293.915	398.874	-4.444
Britse pound sterling	82.391	-94.174	-11.783	-265
Japanse yen	37.035	-33.930	3.105	-54
Overige	349.484	0	349.484	0
	2.702.555	0	2.702.555	-4.763

Indien de afrekening van deze transacties op 31 december 2017 zou hebben plaatsgevonden dan zou het af te rekenen bedrag 37.396 hoger uitvallen dan overeengekomen (ongerealiseerde resultaat van positief 37.396).

Hoogte buffer

Bij de berekening van het vereist eigen vermogen wordt voor het feitelijk en strategisch valuta risico rekening gehouden met een door DNB voorgeschreven schok van 20% voor valuta in ontwikkelde landen en van 35% voor valuta in opkomende markten die berekend wordt op de niet-euro beleggingen na afdekking. De buffer voor het feitelijk valuta risico bedraagt 134.942 (1,0%) en voor het strategisch valuta risico 95.003 (0,6%).

Grondstoffenrisico

Grondstoffen ofwel commodities vormen een beleggingscategorie waarin veelal via indexfutures en swaps wordt geïnvesteerd in energie (olie), metalen, edelmetalen en agroproducten. Het grondstoffenrisico betreft het risico op fluctuaties in grondstofprijzen. Bpf MITT heeft geen beleggingen meer in grondstoffen.

Kredietrisico

Bpf MITT loopt het risico dat één of meerdere van haar tegenpartijen niet aan de voorafgesproken betalingen kan voldoen. Bij de berekening van het kredietrisico dient het effect van de kredietwaardigheid van de partijen, waarin belegd wordt, tot uitdrukking te komen. Het kredietrisico komt tot uitdrukking in de zogenaamde creditspread. Deze creditspread is het verschil tussen de uitkering die afhangt van de kredietwaardigheid van de tegenpartij en een uitkering die met volledige zekerheid (risicovrij) tot uitkering zal komen. Het kredietrisico verbonden aan derivatentransacties wordt beheerst door het afsluiten van standaardovereenkomsten met tegenpartijen, het beoordelen van de kredietwaardigheid van tegenpartijen, het spreiden van het transactievolume over verschillende tegenpartijen, het eisen van voldoende onderpand en een adequate monitoring met betrekking tot de gestelde eisen inzake het onderpand.

Het kredietrisico binnen de vastrentende waarden portefeuille kan naast de creditspread eveneens gemeten worden aan de hand van de ratingverdeling van de rentegevoelige beleggingsportefeuille. Deze ratingverdeling wordt afgegeven door een kredietbeoordelaar. Een Europese AAA rating impliceert dat de vastrentende waarden belegging geen kredietrisico loopt. Daarentegen worden beleggingen die geclassificeerd staan onder 'lager dan BBB' als zeer risicovol beschouwd. Cash wordt als kredietrisicovrij beschouwd. Beleggingen die geen rating ontvangen worden als risicovol beschouwd.

De samenstelling van de vastrentende waarden (inclusief lopende intrest) kan als volgt worden samengevat.

	2017				2016			
				Credit-spread				Credit-spread
		%	Duration	%		%	Duration	%
Langlopende Europese obligaties	805.246	48,3	16,5	-0,3	824.371	46,0	17,4	-0,1
Europese bedrijfsobligaties	286.713	17,2	5,3	0,3	283.666	15,8	5,5	0,6
Hypotheken corporate	108.834	6,5	7,6	1,6	105.237	5,9	7,5	1,9
Hypotheken retail	88.092	5,3	6,4	1,3	87.080	4,9	6,3	1,4
Kortlopende staatsobligaties	3.356	0,2	<1	-	13.988	0,8	<1	-
Onderhandse leningen	453	0,0	2,9	0,4	507	0,0	3,1	1,3
Vastrentend-hoogrentend EU obligaties	63.159	3,8	4,2	2,3	59.974	3,3	3,5	3,2
Vastrentend-hoogrentend US obligaties	103.436	6,2	3,2	2,9	155.025	8,6	3,4	3,4
Emerging Markets obligaties	196.993	11,8	6,0	2,8	254.570	14,2	5,9	3,8
Deposito's	9.484	0,6	-	-	9.796	0,5	-	-
	1.665.766	100,0			1.794.214	100,0		

De creditspread is een maatstaf voor kredietrisico en geeft de opslag aan die de markt vraagt boven de risicovrije rente. Des te hoger deze opslag, des te hoger de markt het kredietrisico op een partij beoordeelt en des te hoger de vergoeding (de spread) is die de markt wilt ontvangen voor het nemen van dit kredietrisico. De credit spread is bepaald ten opzichte van de relevante swapcurves in de desbetreffende valuta van de obligatie.

De durations en credit spreads van Langlopend Europese staatsobligaties en bedrijfsobligaties zijn specifiek bepaald voor deze beleggingsfondsen. Voor alle overige vastrentende waarden (overige beleggingsfondsen en discretionaire portefeuilles) zijn deze gegevens op basis van de portefeuille vastgesteld.

De Langlopende Europese obligaties zijn uitgegeven door Europese landen en luiden in EUR.

De Emerging Markets obligaties zijn uitgegeven door landen in opkomende regio's zoals Latijns Amerika, Azië, Pacific en Afrika.

De Vastrentend-hoogrentende portefeuille bestaat uit hoogrentende obligaties uitgegeven door het bedrijfsleven.

De hoogrentende obligaties hebben over het algemeen een lagere rating dan "Investment grade".

Deposito's en kortlopende staatsobligaties worden aangehouden om tijdelijke overtollige liquide middelen kortstondig uit te zetten.

Het kredietrisico wordt primair beperkt door te beleggen in bedrijven of staten met een hoge kredietwaardigheid.

De verdeling van de vastrentende waarden naar creditrating is als volgt:

	2017	2016
	%	%
AAA	36,0	34,0
AA	21,0	19,0
A	15,0	14,0
BBB	13,0	15,0
Lager dan BBB	14,0	17,0
Geen rating	1,0	1,0
	100,0	100,0

De verdeling van de looptijd van de vastrentende waarden is als volgt:

	2017		2016	
	%		%	
Van 0 tot 3 jaar	119.397	7,2	130.302	7,3
Van 3 tot 5 jaar	158.226	9,5	195.249	10,9
Van 5 tot 10 jaar	438.377	26,3	481.666	26,8
Van 10 tot 20 jaar	265.256	15,9	137.982	7,7
Langer dan 20 jaar	684.510	41,1	849.015	47,3
	1.665.766	100,0	1.794.214	100,0

Hoogte buffer

Binnen de berekening van het standaardmodel wordt een kredietrisico becijferd conform de ratingverdeling van de vastrentende waardenportefeuille. Naar mate de rating slechter wordt neemt de te hanteren buffer toe. Afgaande op de hierboven genoemde ratingverdeling resulteert dit in een buffer voor het feitelijk kredietrisico van 154.957 (3,9%) en voor het strategisch kredietrisico van 155.003 (4,0%)

Verzekeringstechnisch risico

Binnen het verzekeringstechnische risico worden in principe alleen risico's meegenomen die verband houden met sterfte. Het omvat de risico's als gevolg van afwijkingen ten opzichte van de verwachte sterfte en afwijkingen van de verwachte sterftetrend (langlevenrisico). Tot het verzekeringstechnische risico worden gerekend: procesrisico, risico-opslag voor afwijkingen ten opzichte van de sterftetrend en negatieve stochastische afwijkingen van de verwachtingswaarde. Deze drie risico's bedragen een percentage van de op actuele waarde berekende technische voorziening. Het procesrisico neemt af naarmate het deelnemersbestand toeneemt, omdat het sterfteproces dan beter kan worden geschat. De beide andere risicofactoren houden respectievelijk rekening met de onzekerheid in de sterftetrend en met de negatieve stochastische afwijkingen.

Hoogte buffer

De buffer voor het feitelijk verzekeringstechnisch risico bedraagt 83.234 (0,4%) en voor het strategisch verzekeringstechnisch risico 83.234 (0,4%).

Concentratierisico en prijsrisico

Concentratierisico's kunnen optreden bij een concentratie van de portefeuille in regio's, economische sectoren of tegenpartijen. De spreiding van de portefeuille is in de toelichting op de balans nader toegelicht. Ook "grote posten" zijn aan te duiden als een vorm van concentratierisico. Om te bepalen welke posten hieronder vallen moeten per beleggingscategorie alle instrumenten met dezelfde debiteur worden gesommeerd.

	2017		2016	
	€	%	€	%
Zakelijke waarden en overige beleggingen				
<i>Verdeling zakelijke waarden en overige beleggingen per regio:</i>				
Indirect onroerend goed	114.840	10	0	0,0
Aandelen Europa	285.038	25	254.862	28,9
Aandelen Noord-Amerika	257.804	23	246.975	28,0
Aandelen Verre Oosten	69.486	6	57.309	6,5
Aandelen Emerging Markets	213.541	19	186.377	21,1
Private equity	61.222	5	53.870	6,1
Infrastructuur	136.699	12	83.110	9,4
	1.138.630	100,0	882.503	100,0
<i>Verdeling zakelijke waarden per sector:</i>				
Financiële instellingen	178.768	22	159.847	21,4
Handels- en industriële ondernemingen	88.878	11	75.771	10,2
Overheid	0	0	174	0,0
Energie	51.930	6	55.064	7,4
Technologie	92.364	11	73.146	9,8
Consumentengoederen	240.044	29	215.052	28,8
Communicatie	88.343	11	73.337	9,8
Materialen	45.627	6	45.939	6,2
Overige	39.915	5	47.193	6,3
	825.869	100,0	745.523	100,0

Concentratierisico vastrentende waarden

Grote posten: vastrentende waarden van eenzelfde uitgevende instelling groter dan 2% van de totale beleggingen in vastrentende waarden:

	2017		2016	
	€	%	€	%
Duitse staat	266.959	9,5	268.509	15,0
Nederlandse staat	248.506	8,8	263.244	14,7
Belgische staat	113.459	4,0	119.008	6,6
Finse staat	90.722	3,2	91.950	5,1
Oostenrijkse staat	0	0,0	59.224	3,3

Hoogte buffer

In het standaardmodel is geen rekening gehouden met een buffer voor concentratierisico. Het risico dient sec kwalitatief toegelicht te worden. Conform afstemming wordt hiervoor in boekjaar 2017 geen additionele buffer meer becijferd.

Security lending

Binnen een aantal Mn Services Beleggingsfondsen waarin Bedrijfstakpensioenfondsen Mode Interieur Tapijt & Textiel belegt, worden stukken (aandelen en obligaties) uitgeleend. Voor het uitlenen van deze stukken ontvangen de betreffende beleggingsfondsen collateral als onderpand. De opbrengsten van het uitlenen van deze stukken ontvangen de betreffende beleggingsfondsen collateral als onderpand. Voor het uitlenen van deze stukken ontvangen de betreffende beleggingsfondsen collateral als onderpand. De opbrengsten van het uitlenen van de stukken worden binnen het betreffende beleggingsfonds herbelegd. Deze opbrengsten hebben een positief effect op de participatiewaarde van het beleggingsfonds. Het onderpand heeft gemiddeld een waarde van 103,7% van de uitgeleende stukken. Het aandeel van Bpf MITT in de waarde van het ontvangen onderpand was op jaareinde 86.435.

Liquiditeitsrisico

Liquiditeitsrisico is het risico dat de beleggingen niet tijdig en/of niet tegen een aanvaardbare prijs kunnen worden omgezet in liquide middelen, waardoor het fonds op korte termijn niet aan zijn verplichtingen kan voldoen.

	2017		2016	
	%		%	
Illiquide beleggingen per beleggingscategorie				
Vastrentende waarden	197.379	7,02	192.824	7,19
Private equity	61.222	2,18	53.870	2,01
Infrastructuur	136.699	4,86	83.110	3,10
	395.300	14,05	329.804	12,30

Illiquide beleggingen zijn binnen een maand opvraagbaar. Ultimo 2017 is 14,05% (2016: 12,30%) van de totale beleggingsportefeuille illiquide en vertegenwoordigen een bedrag van 395.299 dat niet binnen één maand liquide gemaakt kan worden.

Actief beheer risico

Actief beheer risico ontstaat doordat vermogensbeheerders actief beheer voeren op (delen van) de beleggingsportefeuille. Onder actief beheer worden afwijkende posities in portefeuilles verstaan die worden ingenomen ten opzichte van strategische benchmarks. De mate van actief beheer wordt bepaald aan de hand van de tracking error. Een lage tracking error impliceert dat het feitelijke rendement dicht bij de gekozen benchmark ligt, terwijl een hoge tracking error aangeeft dat het rendement duidelijk van de benchmark afwijkt. Een hogere tracking error impliceert een hoger actief beheer risico.

Hoogte buffer

Bij de berekening van het vereist eigen vermogen wordt alleen een actief beheer risico gecijferd voor de aandelenportefeuille indien de tracking error groter is dan 1%. Voor het pensioenfonds resulteert een buffer voor het feitelijk actief beheer risico van 8.726 (0,0%) en voor het strategisch actief beheer risico van 7.342 (0,0%).

Het verslag van het bestuur is vastgesteld te Utrecht op 19 juni 2018.

Het bestuur

H.J. van der Meer (voorzitter)

mw. N.L. Hofman (secretaris)

L. Raadgever

J.J.C. Jochems

Mw. I. van Eekelen

J. Hasselman

M. Mulder

G.A.J. Lamers (plv bestuurslid)

Overige gegevens

Statutaire regeling omtrent de bestemming van het saldo van baten en lasten

Ten aanzien van de bestemming van het saldo van baten en lasten is geen bepaling opgenomen in de statuten van het fonds.

Actuariële verklaring

Door Stichting Bedrijfstakpensioenfondsen Mode-, Interieur, Tapijt- en Textielindustrie te Heerlen is aan Towers Watson Netherlands B.V. de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2017.

Als waarmerkend actuaire ben ik onafhankelijk van Stichting Bedrijfstakpensioenfondsen Mode-, Interieur, Tapijt- en Textielindustrie, zoals vereist conform artikel 148 van de Pensioenwet. Ik verricht geen andere werkzaamheden voor het pensioenfonds. Omdat Towers Watson Netherlands B.V. beschikt over een door de toezichthouder goedgekeurde gedragscode, is het toegestaan dat andere actuarissen en deskundigen aangesloten bij Towers Watson Netherlands B.V. wel andere werkzaamheden verrichten voor het pensioenfonds.

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds.

Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

Op basis van de door mij en de accountant gehanteerde Handreiking heeft afstemming plaatsgevonden over de werkzaamheden en de verwachtingen bij de controle van het boekjaar. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie als geheel heb ik de materialiteit bepaald op € 13.500.000. Met de accountant ben ik overeengekomen om geconstateerde afwijkingen boven € 675.000 te rapporteren. Deze afspraken zijn vastgelegd en de uitkomsten van mijn bevindingen zijn met de accountant besproken.

Ik heb voorts gebruik gemaakt van de door de accountant in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens. De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn oordeel van belang zijn.

Ter uitvoering van de opdracht heb ik, conform mijn wettelijke verantwoordelijkheid zoals beschreven in artikel 147 van de Pensioenwet, onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet. De door het pensioenfonds verstrekte administratieve basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht heb ik onder meer onderzocht of:

- De technische voorzieningen, het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen toereikend zijn vastgesteld;
- De kostendekkende premie voldoet aan de gestelde wettelijke vereisten;
- Het beleggingsbeleid in overeenstemming is met de prudent-personregel.

Voorts heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds. Daarbij heb ik mij gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen en is mede het financieel beleid van het pensioenfonds in aanmerking genomen.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

De technische voorzieningen zijn, overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten, als geheel gezien, toereikend vastgesteld.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet met uitzondering van de artikelen 131 PW (minimaal vereist eigen vermogen) en 132 PW (vereist eigen vermogen). De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds op balansdatum is lager dan de dekkingsgraad bij het minimaal vereist eigen vermogen.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds Mode-, Interieur, Tapijt- en Textielindustrie is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen. De vermogenspositie is naar mijn mening slecht, omdat het aanwezig eigen vermogen lager is dan het minimaal vereist eigen vermogen.

Rotterdam, 19 juni 2018

Drs. R.J.M. van de Meerakker AAG

Verbonden aan Towers Watson Netherlands B.V.

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: het Bestuur en de Raad van Toezicht van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds Mode-, Interieur-, Tapijt-, en Textielindustrie

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2017

Ons oordeel

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en samenstelling van het vermogen van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds Mode-, Interieur-, Tapijt-, en Textielindustrie per 31 december 2017 en van het resultaat en de kasstromen over 2017, in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek (BW).

Wat we gecontroleerd hebben

Wij hebben de jaarrekening 2017 van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds Mode-, Interieur-, Tapijt-, en Textielindustrie ('de Stichting') te Heerlen gecontroleerd.

De jaarrekening omvat:

- 1 de balans per 31 december 2017;
- 2 de staat van baten en lasten en het kasstroomoverzicht over 2017; en
- 3 de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en overige toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van de Stichting zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Controleaanpak

Samenvatting

MATERIALITEIT

- Materialiteit van EUR 13,5 miljoen
- circa 0,5% van het pensioenvermogen

KERNPUNTEN

- De waardering van beleggingen
- De waardering van technische voorzieningen

GOEDKEUREND OORDEEL

Materialiteit

Op basis van onze professionele oordeelsvorming hebben wij de materialiteit voor de jaarrekening als geheel bepaald op EUR 13,5 miljoen (2016: EUR 12 miljoen). Voor de bepaling van de materialiteit wordt uitgegaan van het pensioenvermogen per 31 december 2017 (circa 0,5%). Wij beschouwen het pensioenvermogen als de meest geschikte benchmark, omdat het pensioenvermogen een bepalende factor is in de berekening van de beleidsdekkingsgraad die de financiële positie van de Stichting weergeeft. Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn.

Wij hebben met het bestuur en de raad van toezicht afgesproken dat wij tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven de EUR 675 duizend rapporteren aan het bestuur en de raad van toezicht alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant zijn.

Reikwijdte van de controle

Uitbesteding van bedrijfsprocessen aan dienstverleners

De Stichting heeft het beheer van de beleggingen uitbesteed aan Mn Services N.V. De pensioenadministratie is uitbesteed aan AZL N.V. De jaarrekening wordt opgesteld op basis

KPMG Accountants N.V., ingeschreven bij het handelsregister in Nederland onder nummer 33263683, is lid van het KPMG-netwerk van zelfstandige ondernemingen die verbonden zijn aan KPMG International Cooperative ('KPMG International'), een Zwitserse entiteit.

van informatie over de beleggingen en beleggingsopbrengsten die is verstrekt door Mn Services N.V. en informatie over de technische voorzieningen, premiebijdragen en pensioenuitkeringen en overige financiële posten die is verstrekt door AZL N.V.

Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel zijn wij verantwoordelijk voor het verwerven van inzicht in de aard en de significantie van de door de dienstverleners verleende diensten en in het effect ervan op de voor de controle relevante interne beheersing van de Stichting. Op basis hiervan identificeren wij de risico's op een afwijking van materieel belang en zetten wij controlewerkzaamheden op en voeren wij deze uit om op deze risico's in te spelen.

Bij de uitvoering van onze controle van de informatie over de technische voorzieningen, premiebijdragen en pensioenuitkeringen en overige financiële posten die is verstrekt door AZL N.V. maken wij gebruik van de werkzaamheden en bevindingen van andere onafhankelijke accountant inzake de voor de Stichting relevante interne beheersingsmaatregelen van AZL N.V., zoals weergegeven in de specifiek daarvoor opgestelde (ISAE 3402 type II-)rapportage.

Onze controlewerkzaamheden bestaan uit het bepalen van de minimaal verwachte interne beheersingsmaatregelen en het bespreken van de beheersomgeving bij de dienstverlener met vertegenwoordigers van de dienstverlener. Op basis daarvan evalueren wij de in de ISAE 3402-rapportage beschreven interne beheersingsmaatregelen, de verrichte werkzaamheden ter toetsing van de effectieve werking gedurende 2017 en de uitkomsten daarvan. Op informatie over de technische voorzieningen, premiebijdragen, pensioenuitkeringen en overige financiële posten die is verstrekt door AZL N.V. hebben wij eigen gegevensgerichte analyses uitgevoerd waarbij wij de uitkomsten van premiebijdragen en uitkeringen hebben getoetst op basis van verwachtingen die wij zelf hiervoor hebben ontwikkeld. Wij hebben door middel van deelwaarnemingen mutaties in de pensioenadministratie, premiebijdragen en uitkeringen aan de hand van brondocumentatie bij de dienstverlener onderzocht.

Ook bij de uitvoering van onze controle van de informatie inzake beleggingen maken wij gebruik van de werkzaamheden en bevindingen van een andere onafhankelijke accountant. Mn Services N.V. heeft op grond van de overeenkomst met de Stichting aan een onafhankelijk accountant opdracht gegeven de informatie inzake beleggingen ten behoeve van de jaarrekening van de Stichting te controleren. Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel bij de jaarrekening zijn wij verantwoordelijk voor de aansturing van, het toezicht op en de uitvoering van de controlewerkzaamheden van deze accountant. In dit kader hebben wij de accountant schriftelijke instructies gegeven omtrent de aard en omvang van de uit te voeren werkzaamheden. De accountant heeft, op onze instructie, de controle uitgevoerd met een materialiteit van EUR 13,5 miljoen en daarbij ook bijzondere aandacht besteed aan het hierna genoemde kernpunt van onze controle voor de waardering van beleggingen met schattingen. De accountant heeft zijn bevindingen aan ons gerapporteerd. Wij hebben de rapportage geëvalueerd, de bevindingen met de accountant besproken, het controledossier van de accountant beoordeeld en aanvullende eigen controlewerkzaamheden uitgevoerd waaronder het vaststellen van de aansluiting van de vermogensbeheerrapportage met de financiële administratie en de jaarrekening.

Ook beoordelen wij de evelautie door het bestuur van de kwaliteit van de uitbesteding aan MN Services N.V. en AZL N.V.

Door bovengenoemde werkzaamheden op de uitbestede bedrijfsprocessen en aanvullende eigen werkzaamheden hebben wij voldoende en geschikte controle-informatie met betrekking tot de beleggingen, beleggingsstromen en -opbrengsten, (mutaties in)

KPMG Accountants N.V., ingeschreven bij het handelsregister in Nederland onder nummer 33263683, is lid van het KPMG-netwerk van zelfstandige ondernemingen die verbonden zijn aan KPMG International Cooperative ('KPMG International'), een Zwitserse entiteit.

deelnemergevens en aanspraken die resulteren in (wijzigingen in) de technische voorzieningen, premiebijdragen en uitkeringen verkregen.

De kernpunten van onze controle

In de kernpunten van onze controle beschrijven wij zaken die naar ons professionele oordeel het belangrijkste waren tijdens onze controle van de jaarrekening. De kernpunten van onze controle hebben wij met het bestuur en de raad van toezicht gecommuniceerd, maar vormen geen volledige weergave van alles wat is besproken.

Wij hebben onze controlewerkzaamheden met betrekking tot deze kernpunten bepaald in het kader van de jaarrekeningcontrole als geheel. Onze bevindingen ten aanzien van de individuele kernpunten moeten in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen over deze kernpunten.

De waardering van beleggingen

Omschrijving

De beleggingen vormen een significante post op de balans van de Stichting. Alle beleggingen dienen conform de Pensioenwet te worden gewaardeerd op marktwaarde. Uit noot 1 bij de toelichting op de jaarrekening blijkt dat voor EUR 808,6 miljoen (28,8%) van de beleggingen van de Stichting de waardering is gebaseerd op marktnoteringen, voor EUR 61,2 miljoen (2,2%) van de beleggingen van de Stichting de waardering is gebaseerd op onafhankelijke taxaties, voor EUR 351,7 miljoen (12,5%) van de beleggingen van de Stichting de waardering is gebaseerd op de netto contante waarde-berekening en tot slot voor EUR 1.591 miljoen (56,6%) van de beleggingen van de Stichting de waardering is gebaseerd op andere geschikte waarderingsmodellen.

Het bepalen van de marktwaarde voor beleggingen gebaseerd op onafhankelijke taxaties, netto contante waarde-berekeningen en andere geschikte waarderingsmodellen is complex(er) en bevat subjectieve schattingselementen.

Het maken van de schattingen vergt een hoge mate van oordeelsvorming van het bestuur, waarbij gebruik wordt gemaakt van modellen. Gezien de invloed hiervan op de waardering van de beleggingen, het saldo van baten en lasten, het eigen vermogen en de beleidsdekkingsgraad, vormde de waardering van beleggingen met behulp van schattingen een kernpunt in onze controle.

In de toelichting op pagina 54 geeft de Stichting de gehanteerde waarderingsgrondslagen van de beleggingen weer. In noot 1 zijn de gehanteerde waarderingmethoden en belangrijke veronderstellingen voor waardering van de beleggingen uiteengezet.

Het evalueren van de waarderingsgrondslagen en het vaststellen van de juistheid en toereikendheid van de toelichtingen vormden onderdeel van onze werkzaamheden.

Onze aanpak

De accountant van Mn Services N.V. heeft zijn bevindingen met betrekking tot zijn controle op de vermogensrapportage aan ons gerapporteerd. Wij hebben de rapportage geëvalueerd, de bevindingen met de accountant besproken en een dossierreview op het controledossier van de accountant verricht. Wij hebben vastgesteld dat de gecontroleerde vermogensbeheerrapportage aansluit met de financiële administratie en de jaarrekening.

Onze observatie

Wij hebben geconstateerd dat de gehanteerde waarderingsgrondslagen en gehanteerde waarderingmethodieken voor de beleggingen in overeenstemming zijn met de geldende verslaggevingsregels en geschikt zijn om te kunnen komen tot een marktwaarde van deze beleggingen. Wij hebben eveneens geconstateerd dat de toelichtingen op de beleggingen adequaat zijn.

Wij vinden de waardering van de beleggingen evenwichtig bepaald.

De waardering van de technische voorzieningen

Omschrijving

De technische voorzieningen vormen een significante post op de balans van de Stichting en worden gewaardeerd op actuele waarde (marktwaarde). De waardering van de technische voorzieningen komt tot stand door middel van een berekening waarin aanspraakgegevens van deelnemers met behulp van belangrijke schattingen over levensverwachtingen, kostenniveaus en arbeidsongeschiktheid worden vertaald naar

verwachte toekomstige kasstromen (uitkeringen). De kasstromen worden contant gemaakt tegen de marktrente (rentetermijnstructuur zoals gepubliceerd door De Nederlandsche Bank).

Het maken van de schattingen vergt een hoge mate van oordeelsvorming van het bestuur, waarbij gebruik wordt gemaakt van actuariële modellen en het bestuur zich laat adviseren door actuariel deskundigen. Gezien de complexiteit en de invloed hiervan op de hoogte van de technische voorzieningen, het saldo van baten en lasten, het eigen vermogen en de beleidsdekkingsgraad, vormde de waardering van de technische voorzieningen een kernpunt in onze controle.

Het bestuur heeft in de toelichting op pagina 55 tot en met 56 de waarderingsgrondslagen en veronderstellingen voor de technische voorzieningen opgenomen. Op pagina 70 (risicoparagraaf) is de gevoeligheid van de berekening van de technische voorzieningen voor schattingen uiteengezet.

Het evalueren van de waarderingsgrondslagen en het vaststellen van de juistheid en toereikendheid van de toelichtingen vormden onderdeel van onze werkzaamheden.

Onze aanpak

Bij onze controle maken wij gebruik van de werkzaamheden van de certificerend actuaire die door de Stichting is aangesteld. Wij hebben bij aanvang van de controle en bij afronding ervan afstemming gehad met de certificerend actuaire over de te volgen aanpak, de aandachtspunten en de uitkomsten.

Wij hebben de door het bestuur gehanteerde schattingsmethoden en veronderstellingen geëvalueerd. Hierbij hebben wij de consistentie, prudentie en actualiteit van de schattingsmethode en veronderstellingen betrokken. Wij hebben de onderbouwing van de veronderstellingen door het bestuur geëvalueerd aan de hand van een toetsing van de historische betrouwbaarheid daarvan en algemeen geactualiseerde uitgangspunten zoals overlevingskansen. De gehanteerde schattingsmethoden en veronderstellingen hebben wij besproken met de certificerend actuaire. Wij hebben de actuariële verklaring zoals opgenomen in de overige gegevens en de werkzaamheden van de certificerend actuaire geëvalueerd.

Onze werkzaamheden omvatten verder het evalueren van de uitkomst van de actuariële analyse van het resultaat in relatie tot eerder gemaakte schattingen en kasstroomprojecties. Bij de uitvoering van deze werkzaamheden hebben wij gebruikgemaakt van een eigen actuaire.

Onze observatie

Wij vinden de waardering van de technische voorzieningen evenwichtig bepaald en de toelichting toereikend.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- Voorwoord;
- Meerjarenoverzicht;
- Bestuursverslag;
- Verslag Raad van Toezicht;
- Verslag verantwoordingsorgaan;
- Overige gegevens;
- Organisatie pensioenfonds;
- Bijlage.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist.

KPMG Accountants N.V., ingeschreven bij het handelsregister in Nederland onder nummer 33263683, is lid van het KPMG-netwerk van zelfstandige ondernemingen die verbonden zijn aan KPMG International Cooperative ('KPMG International'), een Zwitserse entiteit.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder de informatie zoals vereist door Titel 9 Boek 2 BW.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur de raad van toezicht voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en het getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW. In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de Stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsels moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de Stichting te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de Stichting haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

De raad van toezicht is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de Stichting.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

KPMG Accountants N.V., ingeschreven bij het handelsregister in Nederland onder nummer 33263683, is lid van het KPMG-netwerk van zelfstandige ondernemingen die verbonden zijn aan KPMG International Cooperative ('KPMG International'), een Zwitserse entiteit.

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de entiteit;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de Stichting haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een entiteit haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met het bestuur en de raad van toezicht onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Wij bepalen de kernpunten van onze controle van de jaarrekening op basis van alle zaken die wij met het bestuur en de raad van toezicht hebben besproken. Wij beschrijven deze kernpunten in onze controleverklaring, tenzij dit is verboden door wet- of regelgeving of in buitengewoon zeldzame omstandigheden wanneer het niet vermelden in het belang van het maatschappelijk verkeer is.

Utrecht, 19 juni 2018

KPMG Accountants N.V.

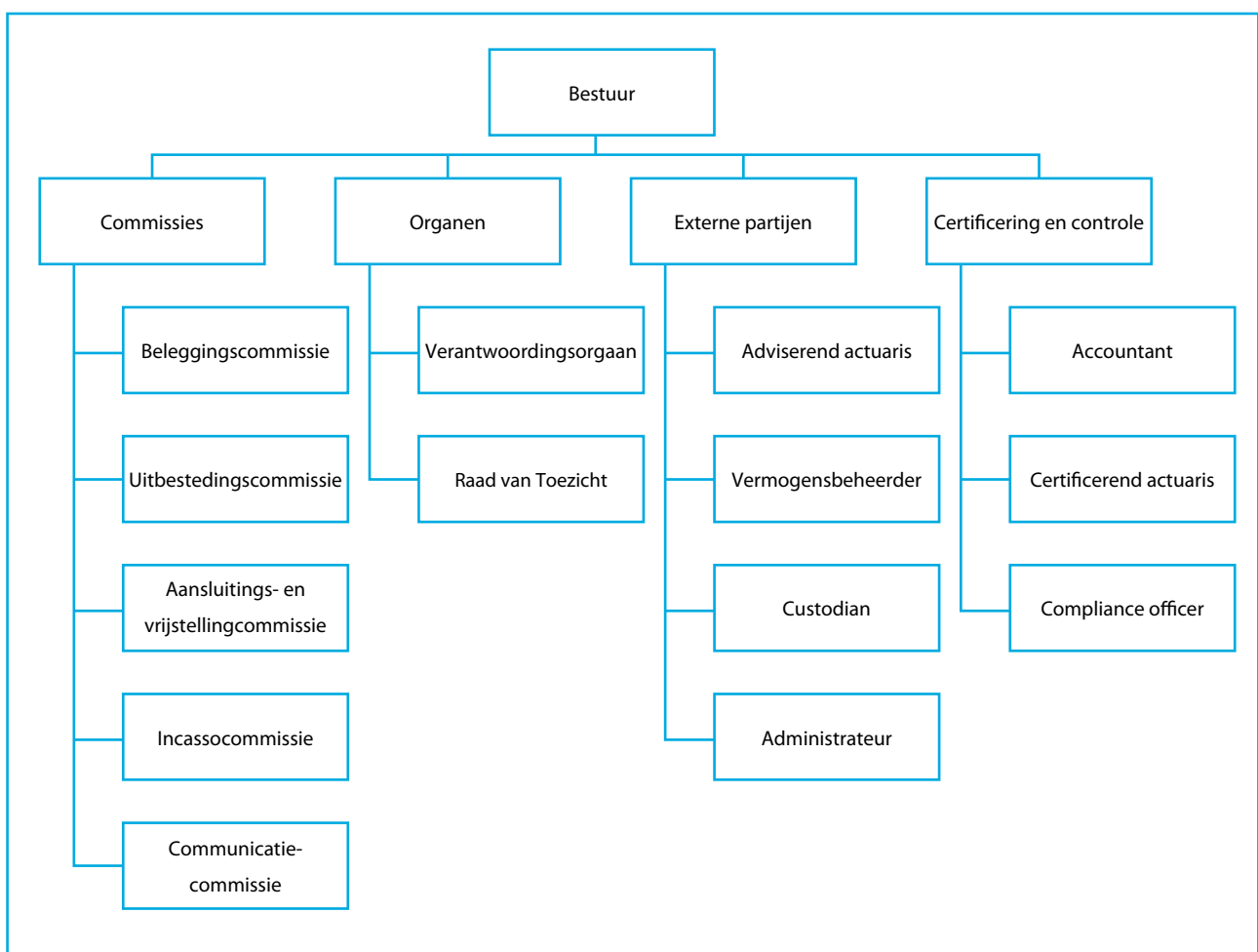
J.C. van Kleef RA

KPMG Accountants N.V., ingeschreven bij het handelsregister in Nederland onder nummer 33263683, is lid van het KPMG-netwerk van zelfstandige ondernemingen die verbonden zijn aan KPMG International Cooperative ('KPMG International'), een Zwitserse entiteit.

Bijlagen

Organigram 2017

Organen, commissies en uitbestedingspartijen

Op 31 december 2017 was de samenstelling als volgt:

Bestuur

<i>Leden namens werkgevers</i>	<i>Functie:</i>	<i>Namens:</i>
mw. N.L. Hofman (1952)	Voorzitter (vanaf 7-7-2017)	MODINT
J.J.C. Jochems (1958)		MODINT
J. Hasselman (1955)		MODINT
M. Mulder (1964) (vanaf 1-4-2017)		MODINT
G.A.J. Lamers (1969)	Plaatsvervangend bestuurslid	MODINT
<i>Leden namens werknemers</i>		
L.P. Raadgever (1955)		CNV Vakmensen
J. Plat (1966)	Voorzitter (tot 6-7-2017)	FNV
mw. I.M. van Eekelen (1975) (vanaf 1-12-2017)		FNV
<i>Leden namens pensioengerechtigden</i>		
H.J. van der Meer (1954)		FNV
A. Spruijt (1956) (tot 1-11-2017)		De Unie
Vacature (vanaf 1-11-2017)		

Verantwoordingsorgaan

<i>Leden namens deelnemers</i>
N.J. Loendersloot (1952)
Vacature
<i>Leden namens werkgevers</i>
F. Keun (1945)
<i>Leden namens pensioengerechtigden</i>
A.D. de Vries (voorzitter) (1943)
J. Eekhof (secretaris) (1950)
W.A.S. Staffhorst (1944)
W. Smits (1941)

Raad van Toezicht

Ch. Tromp (voorzitter)
mw. A.E. Eikenboom
P. J.C. van Eekelen

Commissies

Beleggingscommissie	J. Hasselman H.J. van der Meer M. Mulder (toehoorder) Vacature
Incassocommissie	mw. N.L. Hofman mw. I.M. van Eekelen J.J.C. Jochems L.P. Raadgever
Uitbestedingscommissie	mw. N.L. Hofman mw. I.M. van Eekelen J.J.C. Jochems L.P. Raadgever
Aansluitings- en Vrijstellingscommissie	mw. N.L. Hofman mw. I.M. van Eekelen J.J.C. Jochems L.P. Raadgever
Communicatiecommissie	mw. N.L. Hofman mw. I.M. van Eekelen J.J.C. Jochems L.P. Raadgever
Accountant	KPMG Accountants N.V. te Utrecht
Adviserend actuaris	Towers Watson Netherlands B.V. locatie Purmerend
Certificerend actuaris	Towers Watson Netherlands B.V. locatie Rotterdam
Compliance officer	Nederlands Compliance Instituut
Adviseur beleggingscommissie	Sprenkels & Verschuren B.V.
Vermogensbeheer	MN Services Vermogensbeheer B.V. te Den Haag
MN Custodian (bewaarder)	Citibank, Londen
Administratie en bestuursadvisering	AZL te Heerlen

Bestuur

Het bestuur draagt de eindverantwoordelijkheid voor de uitvoering van de reglementen en het daarbij behorende pensioen- en beleggingsbeleid. Het bestuur bestaat uit acht personen, van wie vier leden zitting hebben namens werkgevers, twee leden namens

pensioengerechtigden en twee leden namens werknemers. Werkgeversorganisatie en werknemersorganisaties leveren beurtelings de voorzitter en de secretaris. De functies van voorzitter en secretaris worden bekleed voor de periode van één jaar.

Dagelijks bestuur

Het Dagelijks Bestuur houdt zich in de praktijk bezig met het dagelijkse beleid, spoedeisende zaken worden aan hen voorgelegd. Daarnaast is het Dagelijks Bestuur onder andere verantwoordelijk voor de voorbereiding van bestuurlijke kwesties en van het jaarwerk.

Beleggingscommissie

Het fonds heeft de voorbereiding van het beleid en het toezicht op de uitvoering van het vermogensbeheer binnen een door het bestuur gegeven mandaat gedelegeerd aan de beleggingscommissie.

Uitbestedingscommissie

De Uitbestedingscommissie heeft een adviserende rol richting het bestuur. De besluitvorming rondom het uitbestedingsbeleid blijft de verantwoordelijkheid van het voltallige bestuur van het pensioenfonds. De taak van de Uitbestedingscommissie is onder andere de beleidsvorming en voorbereiding van de bestuursbesluitvorming over het uitbestedingsbeleid. De Uitbestedingscommissie is eind 2017 omgevormd tot de Governance, Risk en Compliance commissie en is daarmee tevens verantwoordelijk voor de beleidsvoorbereiding en monitoring van het integraal risicomanagement.

Incassocommissie

De taken van de Incassocommissie zijn onder andere het beoordelen van de incasso-overzichten en het goedkeuren van verzoeken voor betalingsregelingen.

Aansluitings- en vrijstellingscommissie

Taken van deze commissie zijn onder meer het vaststellen van de aansluitplicht van een onderneming die bezwaar maakt tegen de verplichte aansluiting en het nemen van primaire besluiten op vrijstellingsverzoeken op (on)verplichte gronden met inachtneming van de bepalingen uit het Vrijstellings-en Boetebesluit Wet Bpf 2000.

Communicatiecommissie

De communicatiecommissie heeft tot taak het beleid voor te bereiden en sturing te geven aan de uitvoering van het communicatieplan.

Organen

Raad van Toezicht

De Raad van Toezicht bestaat uit drie onafhankelijke leden, die zijn benoemd door het bestuur. De Raad van Toezicht heeft onder andere tot taak toezicht te houden op het beleid van het bestuur en op de algemene zaken van het fonds.

Verantwoordingsorgaan

Het Verantwoordingsorgaan bestaat uit zeven leden, waarvan drie leden namens de deelnemers, drie namens pensioengerechtigden en één namens de werkgevers. Het verantwoordingsorgaan is bevoegd jaarlijks een algemeen oordeel te geven over het bestuursbeleid, de uitvoering daarvan en de beleidskeuzes voor de toekomst. Daarnaast heeft het verantwoordingsorgaan diverse adviesbevoegdheden.

Voor de uitbestede partijen verwijzen wij u naar het hoofdstuk Uitbestedingsbeleid.

Begrippenlijst

Pensioenen

ABTN

Afkorting voor actuariële en bedrijfstechnische nota. In de ABTN wordt door het bestuur van een pensioenfonds uiteengezet welke actuariële en bedrijfstechnische opzet ten grondslag ligt aan een fonds. Hierin komen drie hoofdonderwerpen aan de orde: de wijze van vaststelling van de verplichtingen jegens de deelnemers, de beleggingsportefeuille en het intern risicobeheersingssysteem.

Actuariële grondslagen

Dit zijn de veronderstellingen die de actuaris gebruikt bij de vaststelling van de pensioenverplichtingen en de pensioenpremie. Deze veronderstellingen hebben onder meer betrekking op de gehanteerde rekenrente, de kansstelsels en de kostenopslagen.

Actuaris

Een actuaris kan antwoord geven op de vraag wat de toekomst aan pensioenuitkeringen gaat kosten. De actuaris is bij uitstek degene die financiële risico's op de agenda plaatst en adequate oplossingen bedenkt.

Beleidsdekkingsgraad

De beleidsdekkingsgraad van een pensioenfonds is de gemiddelde dekkingsgraad van de 12 maanden voorafgaand aan het moment van vaststelling.

Contante waarde

De waarde op dit moment van een toekomstige geldstroom, rekening houdend met een bepaalde rentevoet.

Dekkingsgraad

De verhouding tussen het vermogen inzake de bij een pensioenfonds ondergebrachte pensioenregeling of pensioenregelingen en de technische voorzieningen van een pensioenfonds.

De Nederlandsche Bank (DNB)

Bij wet ingesteld toezichthoudend orgaan, dat onder andere het naleven van de Pensioenwet bewaakt.

Franchise

Het deel van het pensioengevend salaris dat voor de pensioenberekening buiten beschouwing wordt gelaten. Dit salarisdeel wordt geacht door de AOW-uitkering voldoende van pensioen te worden voorzien.

Herstelplan

Plan (van aanpak) gericht op het herstel van de financiële positie van het pensioenfonds. Als de beleidsdekkingsgraad van een pensioenfonds per het einde van een kalenderkwartaal onder de gestelde eisen ten aanzien van het vereist eigen vermogen ligt, moet het pensioenfonds dit direct aan DNB melden. Binnen drie maanden na het ontstaan van de situatie dient het bestuur van het pensioenfonds een herstelplan bij DNB te hebben ingediend. Het herstelplan dient zodanige maatregelen te omvatten, dat de situatie op grond waarvan een herstelplan moet worden opgesteld binnen uiterlijk tien jaar is beëindigd.

Herverzekering

Het door een pensioenfonds geheel of gedeeltelijk onderbrengen van een pensioenregeling in een levensverzekeringsovereenkomst en/of het door een pensioenfonds onderbrengen van extra hoge risico's bij een levensverzekeraar, zoals overlijdensrisico van deelnemers en invaliditeitsrisico's.

Kansstelsels

Dit zijn veronderstellingen met betrekking tot sterftekansen, invalideringskansen, ontslag, gehuwdheid en individuele loonontwikkeling.

Middelloonregeling

Bij deze regeling wordt voor elk dienstjaar een percentage pensioen toegekend dat is gerelateerd aan de pensioengrondslag van het desbetreffende dienstjaar. Het te bereiken pensioen is in deze regeling gerelateerd aan het gemiddelde, geïndexeerde loon gedurende de opbouwperiode.

Omkeerregel

Over de pensioenaanspraken die een werknemer opbouwt heeft ingevolge de Wet op de loonbelasting geen belasting te worden afgedragen. De pensioenuitkeringen worden te zijner tijd weer wel belast. Deze regel wordt ook wel de "omkeerregel" genoemd. Om van deze faciliteit gebruik te kunnen maken moeten deze aanspraken onder andere voldoen aan artikel 18 van de Wet op de Loonbelasting.

Pensioengrondslag

Het bedrag waarover pensioen wordt toegekend. Vaak is dit het voor pensioen meetellende salaris minus de franchise.

Pensioenvermogen

Het pensioenvermogen is gelijk aan de extra reserve plus de technische voorzieningen.

Premievrije aanspraken

Indien het deelnemerschap aan een pensioenregeling eindigt, anders dan door overlijden of het bereiken van de pensioenleeftijd, verkrijgt de gewezen deelnemer een premievrije aanspraak op ouderdomspensioen en partnerpensioen.

Reële rente

Nominale rente minus inflatie

Rentetermijnstructuur

De rentetermijnstructuur is de curve van de looptijdafhankelijke rentestanden op basis van de geldende marktrente.

Solvabiliteit

Het vermogen om (nu en op termijn) aan de financiële verplichtingen te kunnen voldoen.

Toeslagverlening

Hieronder wordt verstaan de aanpassingen van de ingegane pensioenen en/of (premiervrije) aanspraken op basis van de stijging of daling van een indexcijfer dan wel een vast percentage.

Verzekeringstechnische analyse

Ook wel actuariële analyse genoemd. In deze analyse wordt door de actuaris de invloed verklaard van opgetreden verschillen tussen de gehanteerde actuariële grondslagen en werkelijke ontwikkelingen.

Verzekeringstechnische risico's

Bij het verzekeren van pensioenaanspraken loopt een fonds een langlevensrisico voor het ouderdomspensioen als verzekerden langer leven dan volgens de gebruikte overlevingstafel wordt verwacht. Voor het partner- en wezenpensioen loopt het fonds een

kortlevenrisico als de verzekerden korter leven dan volgens de overlevingstafel wordt verwacht. Ook kan het invaliditeitsrisico worden gerekend tot de verzekeringstechnische risico's van fondsen.

Voorziening pensioenverplichtingen

Dit is de, met inachtneming van kansstelsels en rekenrente, vastgestelde balanspost die de gekapitaliseerde waarde van de opgebouwde pensioenen aangeeft.

Waardeoverdracht

Het overdragen van de waarde van de verkregen aanspraken door de pensioenuitvoerder van de oude werkgever aan de pensioenuitvoerder van de nieuwe werkgever, die voor deze waarde extra deelnemersjaren aan de pensioenregeling c.q. nieuwe pensioenaanspraken van de betreffende deelnemer toekent.

Beleggingen

Asset-Liability-Management (ALM)

Risicomanagement van de balans van een pensioenfonds tussen de activa en de passiva.

Autoriteit Financiële Markten

De Autoriteit Financiële Markten (AFM) is een bij wet ingesteld toezichthoudend orgaan dat toezicht houdt op het gedrag van de gehele financiële marktsector. De AFM is toezichthouder op de pensioenfondsen voor zover het gaat om het effectentypischgedragstoezicht.

Beleggingsmix

Verdeling van de beleggingen over zakelijke en vastrentende waarden.

Benchmark

Een maatstaf voor de beoordeling en vergelijking van de performance van beleggers met elkaar.

Derivaten

Beleggingsproducten, zoals opties en futures, die afgeleid zijn van onderliggende producten met een gemeenschappelijk kenmerk een beperkte levensduur en een vaste eindprijs.

Duration

De gemiddelde looptijd van de beleggingen of de verplichtingen die belangrijk is voor de koersgevoeligheid als gevolg van veranderingen in de rentestand.

Duration overlay

Beleggingsbeleid dat een beleggingsportefeuille bewust gevoeliger of ongevoeliger maakt voor renteschommelingen.

Emerging Markets

Opkomende landen met een bewezen groeipotentieel en waarvan het bedrijfsleven en de aandelenmarkten op adequate wijze zijn gereguleerd.

Future

Termijncontract dat op de beurs wordt verhandeld.

Hedge Funds

Een hedgefund is een fonds met een grote verscheidenheid aan strategieën. Een hedgefund opereert onder andere met geleend geld en maakt gebruik van afgeleide producten.

High Yield

De markt van bedrijfsobligaties met een creditrating (afgegeven door gerenommeerde creditratingagencies) lager dan of gelijk aan BB.

Interest Payer swap

Rente swap waarbij gedurende een vastgestelde periode de vaste rente wordt betaald en de variabele rente wordt ontvangen.

Illiquide beleggingen

Alle beleggingen die niet binnen drie maanden liquide te maken zijn.

Interest Rate Swap

Een Interest rate Swap is een instrument om renterisico's af te dekken. Door middel van een swap gaan twee partijen ("de receiver" en "de payer") de overeenkomst aan om periodieke rentebetalingen te ruilen.

Interest Receiver swap

Rente swap waarbij gedurende een vastgestelde periode de vaste rente wordt ontvangen en de variabele rente wordt betaald.

Optie

Het recht om gedurende of aan het einde van een afgesproken periode een zekere hoeveelheid van een onderliggende waarde te kopen of verkopen tegen een afgesproken prijs.

Over/onderweging

Een hoger of lager belang in een beleggingscategorie dan overeenkomt met de normverdeling van het pensioenfonds.

Performance

Het rendement dat is behaald met de beleggingen.

Spreads

De quotering in de markt voor het verschil in rente of in de bied- en laatkoers van effecten. Daarnaast wordt de terminologie ook vaak gehanteerd om opslagen van obligaties te duiden ten opzichte van vooraf gedefinieerde staatsobligaties.

Total return

Het totaalrendement op beleggingen zijnde de directe en de indirecte beleggingsopbrengsten.

Vastrentende waarden

Obligaties, leningen op schuldbekentenis en hypothecaire leningen.

Volatiliteit

Beweeglijkheid van koersen/markten.

Zakelijke waarden

Aandelen en onroerende zaken